

NAŠ TOVARIŠ

TV 15

Št. 36 13. septembra 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice - v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978.

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Živa Drole, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Zokalj-Jesih

Milenko Strašek

Lektor-redaktor: Katja Hvala

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelek:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Partizanski Vis – otok
legenda
str. 4

Za nekaj kongresov
že razprodano
str. 7

Jezdec na belem
konju
str. 8

Trdni temelji so zrasli
v revoluciji
str. 9

Aktivisti OF
notranjskega okrožja
str. 11

Zmaga neuvrščenosti

Konferenca v Havani je jasno izpričala, da sta politika in gibanje neuvrščenosti neodvisen neblokovski svetovni dejavnik, čeprav smo bili priča poskusom, da bi ju prikazali v drugačni luči. Prostor delovanja blokov in blokovske politike je čedalje ožji, kar ima neznanski pomen za mednarodne odnose v celoti in prihodnost človeštva.

Od beograjske konference še nikoli nismo tako odločno branili in uveljavili načel in temeljnih smernic politike in gibanja neuvrščenosti. To se je izrazilo tudi v zelo dobri politični in gospodarski deklaraciji konference. Znova se je potrdilo, da je politika neuvrščenosti nenadomestljivi pogoj neodvisnosti in enakopravnosti držav, uresničevanja njihovih prizadevanj za hitrejši razvoj v miru in svobodi in njihove aktivne udeležbe v širših mednarodnih dejavnostih. Politika neuvrščenosti je tudi močna opora osvobodilnim gibanjem.

Danes je politika neuvrščenosti resnična gonilna sila pozitivnih sprememb v mednarodnih političnih in gospodarskih odnosih v prid vseh držav in naro-

dov. V tem je njena napredna vloga, pa tudi ogromna odgovornost.

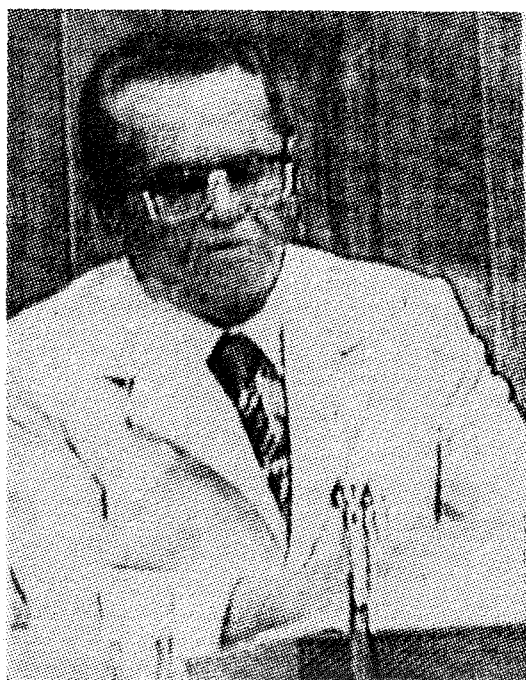
Tudi tokrat sta bila močno poudarjena protikolonialistični in protiimperialistični značaj politike neuvrščenosti ter njena naravnost proti vsem oblikam tujega vmešavanja, prevlade, politične in gospodarske hegemonije.

Rad bi še posebej poudaril pomen splošnega soglasja o bodočih poteh in korakih, ki naj bi omogočili, da bi se lotili konkretnih ukrepov za vzpostavitev nove pravičnejše mednarodne gospodarske ureditve. Pri tem je zelo pomemben problem energije in tehnologije. Vse to terja konstruktivna pogajanja med razvitimi in državami v razvoju. Menim, da je nujno, da neuvrščene države in države v razvoju, opirajoč se na skupno strategijo, usmerijo svoja prizadevanja prav v reševanje gospodarskih problemov. Potrebno je kar najtesnejše medsebojno sodelovanje in učinkovitejše izvajanje že sprejetih odločitev in sklepov.

Iz izjave predsednika ob prihodu iz Havane

KRONIKA ŠESTEGA VRHA NEUVRŠČENIH DRŽAV V HAVANI

4. september

Predsednik Tito je med burnim ploskanjem vseh delegacij navzočih na sestanku, popoldne odprl splošno razpravo na šestem vrhu neuvrščenih v Havani. Pred njim je navzoče pozdravil generalni sekretar OZN Kurt Waldheim. Na konferenci so danes, po burnih razpravah sprejeli tudi dnevni red zasedanja, ki obsega 17 točk.

Predsednik Tito je v svojem govoru, ki je trajal približno pol ure, podal oceno najaktualnejšega mednarodnega dogajanja in vloge neuvrščenih držav v sodobnih mednarodnih odnosih, glavni poudarki v njegovem govoru pa so bili:

Zgolj dejstvo, da na konferenci sodelujejo predstavniki več kot sto držav, dveh tretjin človeštva, zgovorno priča o zgodovinskih vrednotah politike neuvrščenja in o uspešni poti, ki jo je gibanje prehodilo od svoje prve konference v Beogradu leta 1961. Že takrat smo imeli pred očmi, da je treba preiti, kot je zapisano v beograjski deklaraciji, »od starega reda, temelječega na nadvladi, k novemu redu, ki naj bi temeljl na svobodi, enakosti in družbeni pravici«.

Nikoli nismo enačili blokov ne po vrstnem redu njihovega nastanka ne po kakih drugih obeležjih. Od vsega začetka pa smo se dosledno izrekli proti blokovski politiki in tuji nadvladi, proti kakršnim koli oblikam politične in ekonomske hegemonije, za pravico vsake države do svobodnega, neodvisnega in samostojnega razvoja. Nikoli nismo privolili, da bi postali orodje ali rezerva kogar koli, saj tega ni moč povezati z bistvom politike neuvrščenja.

Sadovi našega dela so zares bogati. V minulih dveh desetletjih smo uveljavili temeljna načela in cilje neuvrščenosti kot trajne vrednote: bojevali smo se za mir, bistveno prispevali k uspehu protikolonialne revolucije; kodificirali načela aktivnega in miroljubnega sožitja; uprli smo se politiki sile in tujemu vmešavanju; začeli dolgoročne akcije za uvedbo novega mednarodnega ekonomskega reda; pripomogli k uresničevanju univerzalnosti in h krepitvi OZN.

Varnosti sveta, miru in stabilnosti ni mogoče uresničiti brez korenitih sprememb v mednarodnih ekonomskih odnosih, spričo katerih so države v razvoju izpostavljene diskriminaciji in neenakopravnosti.

Z ogorčenjem moramo ugotoviti, da se kolonializem in rasizem na afriškem Jugu ob podpori imperialističnih sil še najprej vztrajno ohranjata. Afriški narodi so lahko prepričani o naši popolni podpori njihovem upravičenemu boju. Na Bližnjem vzhodu se nadaljuje izraelska agresija in okupacija ozemlja arabskih držav. Močno smo zaskrbljeni tudi zaradi zaostrovanja krize v Jugovzhodni Aziji.

Zlasti se ne smemo sprijazniti z vsiljevanjem tuje volje narodom z vojaškimi intervencijami. To je v popolnem nasprotju z načeli ustanovne listine OZN in s politiko neuvrščenosti.

V boju za novi mednarodni gospodarski red sta bližnje posebno zasedanje generalne skupščine OZN in sprejete mednarodne politike razvoja za prihodnje desetletje izrednega pomena.

Posebno skrb vzbujajo konflikti, do katerih prihaja med posameznimi neuvrščenimi državami. Niti za hip ne smemo pozabiti, da vsak spopad med neuvrščenimi državami na stečaj odpira vrata tujemu vmešavanju. Ti konflikti tudi otežujejo naše napore pri oblikovanju novih demokratičnih mednarodnih odnosov. To ne zadeva le neposredno prizadetih držav, temveč nas vse. Zato je dolžnost neuvrščenih držav, da po ustreznih poti, z ustreznimi mehanizmi pomagajo, preden spori prastejo v spopade.

Naše gibanje se usmerja h ključnim problemom današnjega sveta; vprašanje miru, varnosti, razvoja in splošnega napredka. Gibanje izraža bistvene interese vsega človeštva, ne pa le enega dela. Zato je njegova zgodovinska odgovornost toliko večja. To odgovornost smo prevzeli vsi. Nikoli ne smemo pozabiti na tisto, kar nam je skupnega in kar nas združuje.

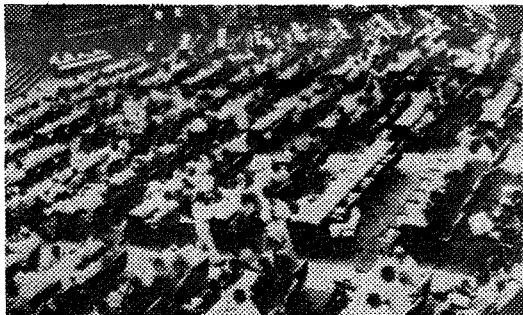
5. september

Prvi govornik na dopoldanskem delu zasedanja tretjega dne je bil jordanski kralj Husein, ki je pozval člane, naj se odločno zavzemajo za pravice Palestine. Sledil mu je vietnamski premier Pham Van Dong. Poglavitni poudarek njegovega govora je bil, da je pozval neuvrščene naj opuste izvirna načela gibanja, češ, da so »odmik od naših protimperialističnih ciljev in ker so tudi v nasprotju z interesi boja vietnamskega ljudstva«.

V okviru šeste konference neuvrščenih, nadaljuje predsednik Tito izmenjavo mnenj z delegati. Davi je sprejel v svoji rezidenci predsednika Bangladeša Ziaurja Rahmana, sinoči pa alžirskega predsednika Bedžedida Šadlija in dr. Kurta Waldheima.

Včerajšnji Titov govor že močno odmeva v svetu. Večina komentatorjev si je edina, da je bil to eden najpomembnejših dogodkov v prvi fazi srečanja in da ima njegov govor širši pomen od običajnega prispevka k splošni razpravi.

Ministri za zunanje zadeve petih držav andske skupine so danes objavili skupno deklaracijo, v kateri pou-

darjajo pomen spoštovanja in uporabe izvirnih načel neuvrščenosti za krepitev gibanja in za doseg ciljev neuvrščenih.

6. september

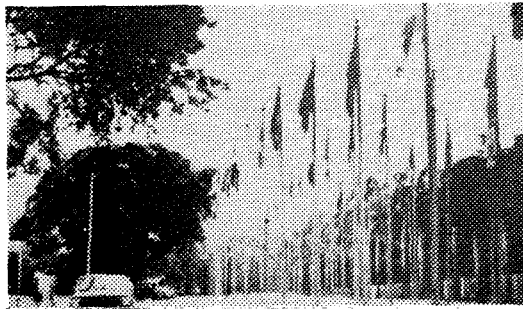
Z današnjo splošno dopoldansko razpravo, se je za govorniko havanske konferenčne dvorane zvrstila polovica od 52 državnih ali vladnih voditeljev, ki se udeležujejo šestega vrha. V tem delu razprave, v katerem je najprej dominirala Azija s pakistanskim in indijskim nastopom, potem pa Afrika z malijskim in gvinejskim,

je bila splošna ugotovitev ta, da je treba na izvirnih načelih, ki nosi v ničemer zastarela, graditi uresničevanje prvenstvenih nalog, ki se danes zastavljajo neuvrščenemu gibanju. Predsednik Tito je sinoči in danes v svoji rezidenci sprejel ciprskega predsednika Kipriana, nepalskega kralja Birendro, gvinejskega predsednika Touréja, tanzanijskega predsednika Nyerereja, predsednika PLO Arafata in premiera DLR Koreje Conga.

7. september

Šesti vrh šefov držav ali vlad neuvrščenih držav bi danes moral končati z delom, vendar so konferenco

podaljšali za en dan, zaradi izjemno velikega števila govornikov in dolžine njihovih prispevkov. Lista govornikov je še odprta, drugo vprašanje dokumentov je tudi še odprto, predvsem glede stopnje »ukora Egiptu«.

Več kot dvajset držav je včeraj poslalo kubanskemu ministru Isidoru Malmierci pismen protest zoper njegov arbitarni način vodenja sestanka šefov diplomacij, ko so razpravljali o Kampučiji. Med temi državami je tudi Jugoslavija.

Predsednik Tito je sinoči sprejel predsednika republike Mali Mussa Traoreja.

9. september

»Ni naša stvar, da bi sodili, ali je bila šesta konferenca neuvrščenih držav na vrhu uspešna, na to vprašanje bo

odgovorila zgodovina.« S temi besedami je Fidel Castro proglasil šesti vrh za končan. Za delegati, ki so burno aplavdirali, je bilo dvanajst dni in precej prečutih noči, v katerih so se do zadnjega ostro kresala mnenja. Plod tega so dokumenti – sklepna listina in akcijski program neuvrščenih. Na predlog gvinejskega predsednika Sékou Touréja je vrh z aklamacijo izrekel s posebno deklaracijo priznanje predsedniku Titu, kot soustanovitelju gibanja in najdoslednejšem borcu za uresničanje ciljev gibanja. Resolucija se glasi:

RESOLUCIJA o priznanju njegovi ekselenci predsedniku Josipu Brozu Titu

Na šesti konferenci voditeljev držav ali vlad neuvrščenih držav, ki poteka v Havani na Kubi, prisrčno pozdravljamo udeležbo njegove ekselence Josipa Broza Tita, predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije, enega od očetov – ustanoviteljev našega gibanja in njegovega prvega predsednika.

Konferenca izraža svojo iskreno hvaležnost predsedniku Titu za njegov delež pri izoblikovanju načel in ciljev neuvrščenosti, za njegove neutrudne napore pri ohranjanju in krepitvi enotnosti ter solidarnosti neuvrščenih držav in za njegov osebn prispevek pri uvajanju bolj enakopravnega, pravičnega in mirnega reda v svetu.

V dokaz priznanja za vse to izreka konferenca posebno priznanje predsedniku Titu.

Ko je predsednik Sékou Touré prebral besedilo resolucije, se je predsednik Tito zahvalil z besedami:

»Dovolite mi, da temu visokemu zborovanju izrazim največjo hvaležnost za priznanje, ki sem ga dobil danes. Vendar mislim, da to priznanje pripada tudi vsem ustanoviteljem gibanja, katerih večina ni več med živimi«.

Mislim, da je gibanje neuvrščenosti v minulih osemnajstih letih doživelo velikianski vzpon. Leta 1961 je bilo na beograjski konferenci 25 držav, danes pa je v gibanju že več kot sto članic in opazovalk. To je ogromna številka in toliko večja je naša odgovornost. Mislim, da se morajo uresničiti vse resolucije in sklepi, ki smo jih sprejeli na tem vrhu, da je treba preiti od besed k dejanjem. Ne zadošča samo verbalno sprejemanje resolucij, marveč jih je treba uveljavljati v življenje.

Po mojem mnenju ima ta vrh ogromen, lahko bi rekli, zgodovinski pomen za nadaljnji razvoj gibanja. Ves svet je kot še nikoli doslej spremljal ta vrh ter pričakoval od nas, da ohranimo enotnost, da ohranimo izvirna načela politike neuvrščenosti.

Med neuvrščenimi deželami so bile slabosti. Mislim, da bo ta vrh marsikaj popravil, da bo več enotnosti, več medsebojne strpnosti kot doslej. Kar zadeva mene, bomo svoje telesne in umske sposobnosti vedno namenjali interesu enotnosti našega gibanja in doslednega izvajanja politike neuvrščenosti.

V svetu je bilo tudi precej špekulacij, češ da je gibanje baje pred razpadom, da bo prišlo do cepitve itd. Toda jaz sem vedno verjel, ves čas sem verjel – tako, kot moji tovariši – da do tega ne bo prišlo in da ne sme priti, da je treba delati v tej smeri. Srečni smo, ker se je na tem vrhu posrečilo ohraniti enotnost. Sprejeli smo sklepe, ki so velikanskega pomena za nadaljnji razvoj gibanja in krepitev politike neuvrščenosti.

Dragi prijatelji in tovariši, na koncu bi se rad še enkrat najtopleje zahvalil za to visoko priznanje, ki ga delim z vsemi tistimi, ki so skupaj z menoj ustvarjali in utrjevali neuvrščenost, krepili enotnost in razvijali gibanje do tega, kar danes predstavlja. Hvala.»

Trdno na izvirnih načelih

Vrata velike konferenčne dvorane v Havani so se zaprla. Po dvanajstih dneh burnih razprav se je končal šesti vrhunski sestanek neuvrščenih držav. Prezgodaj je še podajati konkretne ocene o uspehu konference, vendar je nesporno nekaj – konferenca je pokazala, da se velika večina držav, kljub pritiskom od zunaj, zavzema za dosledno uresničevanje temeljnih načel neuvrščenosti.

Dodajmo še nekaj poudarkov iz izjave predsednika Tita o rezultatih vrha, ki jo je dal ob prihodu v domovino:

Na konferenci v Havani se je jasno pokazalo, kako močno se je razširilo naše gibanje.

Čedalje večja prisotnost politike neuvrščenosti v Evropi potrjuje univerzalni značaj našega gibanja.

Konferenca v Havani je jasno izpričala, da sta politika in gibanje neuvrščenosti neodvisen neblokovski svetovni dejavnik, čeprav smo bili priča poskusom, da bi ju prikazali v drugačni luči.

Od beograjske konference se še nikoli nismo tako odločno branili in uveljavili načel in temeljnih smernic politike in gibanja neuvrščenosti.

Znova se je potrdilo, da je politika neuvrščenosti nenaodmestljiv pogoj neodvisnosti in enakopravnosti držav, uresničevanja njihovih prizadevanj za hitrejši razvoj v miru in svobodi in njihove aktivne udeležbe v širših mednarodnih dejavnostih.

Dandanes je politika neuvrščenosti prava gonilna sila pozitivnih sprememb v mednarodnih političnih in gospodarskih odnosih in prid vseh držav in narodov.

Menim, da je nujno, da neuvrščene države in države v razvoju, opirajoč se na skupno strategijo, usmerijo svoja prizadevanja prav v reševanje gospodarskih problemov.

Z zadovoljstvom lahko ugotavljamo, da se je akcijska sposobnost neuvrščenih držav okrepila.

Povsem naravno je, da je bilo v Havani ob posameznih vprašanjih zaslediti tudi različna stališča. S tem smo se soočali tudi doslej in se bomo verjetno tudi v prihodnje.

Na konferenci in med pogovori je bilo slišati številna priznanja naši načelni politiki.

Na plečih vseh nas, ki pripadamo gibanju, je ogromna odgovornost za dosledno izvajanje politike neuvrščenosti in vseh sprejetih načel.

Demokratični odnosi in praksa bi se morali znotraj našega gibanja nenehno krepiti.

Praksa je doslej vselej pokazala, da nedemokratično ravnanje lahko le oslabi enotnost, solidarnost in akcijsko sposobnost gibanja.

Sestavke o vrhu v Havani zbral: Iztok Tinta

Jeseni bo delo borčevskih organizacij in predstavniških teles te družbenopolitične organizacije živahno in delovno

Iz pogovora na republiškem komiteju za vprašanja borcev in VI

Pomočnico predsednika Republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov Malči Žitnikova smo povprašali, katere naloge tega organa so predvsem pomembne za jesensko obdobje, kaj ta hip pripravljajo njihove strokovne službe, kdo vse se obrača k njim po nasvete in še o nekaterih drugih borčevskih vprašanjih.

Tovarišica Žitnikova nam je najprej pojasnila, da bo 19. septembra seja

Zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov v Beogradu, na kateri bodo obravnavali osnutke zakonov o borčevskem in invalidskem varstvu. Strokovne službe Republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov SR Slovenije so že poslale zveznemu komiteju pripombe na besedilo osnutkov. Vse so v skladu z javno razpravo o teh vprašanjih. Republiški odbor ZZB NOV Slovenije in njegove komisije bo

do še obravnavale omejenjene osnutke in tudi še preverile vse dosedanje pripombe in predloge. Tovarišica Žitnikova je pripomnila, da je sicer razprava široko zasnovana, da pa se bo najbrž tudi tokrat dogajalo, da bodo roki za obravnavo prekratki.

Spremljanje uresničevanja družbenega dogovora po priznavalnih je na tekočem, informacijo o tritretjinski realizaciji tega dogovora pa bo komite pripravil do prve se-

je odbora za spremljanje družbenega dogovora o občinskih priznavalnih. Zdaj pri komiteju še zbirajo podatke po občinah – o realizaciji dogovora v prvem polletju letošnjega leta.

Na vprašanje, kdo išče informacije na komiteju, je tovarišica Žitnikova povedala, da se poleg odborov ZZB NOV obrača jo tudi posamezniki, ki si sami ne znajo pomagati, želijo strokovno razlago ali posredovanje v svojih zdravstvenih, socialnih,

materialnih in tudi drugih težavah. Tem skušajo pomagati z nasveti ali jih napotijo tja, kjer lahko njihov primer najbolj kvalificirano in odgovorno rešijo. Včasih prihaja jo na komite tudi posamezniki, ki so jim v občini njihove prošnje ali zahteve zavrnil.

»Nikogar ne odslovimo zaradi pomanjkanja časa«, nam je dejala tovarišica Žitnikova, kar se je takoj potrdilo, ko je vstopila ženica nekje s Koz-

janskega in prosila za nasvet o posojilu ob potresu.

Vsekakor drži, kot je dejala v našem pogovoru tovarišica Žitnikova, da se je predpisov treba držati. Pri tem pa je vseeno treba biti prožen in ne to go birokratski. Saj pomoč in nasvete večinoma iščejo ljudje, ki niso navajeni pogovorov po pisarnah in uradih, in ne poznajo niti svojih pravic.

B. Ž.-J.

O nujnosti zahtevkov za zdravljenje v zdraviliščih

Zdravljenje ali počitnice?

V petdesetih naravnih in klimatskih zdraviliščih ter okrevališčih bo tudi letos na zdravljenju in odih 40.000 vojaških invalidov in nosilcev spomenice. Sezona v teh zdraviliščih pravzaprav ne preneha vse leto. Ob vračanju enih že prihajajo drugi s svojimi potrebami, željami, upanji in tudi zahtevami.

Tisti, ki so se vrnili, se že osvobajajo ne prav lahkega bremena pripomb. Kakovost v nekaterih zdraviliščih je, tako pravijo, še vedno pod zaželeno ravni. Razpored zdravljenja je pogosto pripravljen »problematično« in ne po teži in naravi bolezni; zato invalidi ponekod čakajo na prosto mesto v okrevališču tudi po več mesecev. Za zdravljenje pogosto rabijo ustanove in objekte brez ustrezne zdravstvene službe, medtem ko neudobna namestitve ali celo privatno prenočišče pomenita še en razlog za razočaranje in nezadovoljstvo invalidov.

Pripombe so tudi z druge strani. Zdravilišča menijo, da del invalidov razume zdravljenje pri njih kot možnost brezplačnega oddiha. Zato so »cenjena« zdravilišča na morju ali pa nekatere večje in popularnejše toplice, ne glede na vrste bolezni in ustreznost zdravljenja. Nekateri upravičenci zdravljenja v zdravilišču zahtevajo izključno poletne mesece in po možnosti za celo družino.

Temu bi se kaj lahko postavili po robu, ko bi se resnično izvajali vsi predpisi. V pravilniku o zdraviliškoklimatskem zdravljenju je natančno določeno, da tako zdravljenje smejo dobiti tisti invalidi, ki obolevajo za boleznimi, popisanimi v posebni listi indikacij. Zdravljenje traja 21 dni, v izjemnih primerih pa ga je moč podaljšati na 42 dni. Za večino invalidov se tako zdravljenje omejuje na

dve ali tri leta zapored. Kaj pa se v praksi dogaja v zdraviliško-klimatskem zdravljenju invalidov?

Ob odločanju o zdravljenju poiščejo nekatere zdravniške komisije najlažjo in najenostavnejšo pot – vendar le za svoje delo. Pogosto gre do kartotek in evidenc, ki o invalidih obstajajo. Prav tako ne zahtevajo od invalidov laboratorijskih in drugih izvidov, ki bi pokazali, če je ta vrsta

zdravljenja zanje zares nujna, ali pa je celo škodljiva. Slišati je tudi pripombe, da komisije pristopajo k temu delu bolj administrativno kot pa strokovno. Tako se dogaja, da ena komisija v eni uri pregleda po 100 in celo več invalidov. Ostotek odklonjenih prošenj je izredno majhen (od 2 do 5 odstotkov), medtem ko v nekaterih krajih komisije rešujejo kar vse prošnje pozitivno. Ob pregledu

evidenc je pogoče ugotoviti, da precejšen del invalidov in nosilcev spomenice hodi v zdravilišča tudi po deset let zapovrstjo, ter da se pri tem nihče ni vprašal, kakšen je pravzaprav efekt takega zdravljenja, in ali gre res le za zdravljenje.

Nismo daleč od sklepa, da se zdravniške komisije in tudi nekateri organi upravljanja pri odrejanju zdraviliškoklimatskega

zdravljenja obnašajo tako, kot da gre za obvezne počitnice, ki jih je treba širokogrudno omogočati vsem, ki jih pričakujejejo. Kako bi se uprli tem nepravilnostim in zahtevam posameznikov, je vprašanje, ki prihaja na dnevni red istočasno z vprašanjem, kako zagotoviti kakovostnejše zdravljenje, boljše nastanitvene pogoje. Sem sodijo tudi zahteve po resnejšem upoštevanju dogovorjenih kriterijev, ki veljajo za vse enako! Kajti zdravljenje v naravnih zdraviliščih je predvideno kot posebna oblika zdravstvenega varstva vojaških invalidov in nosilcev spomenice, nikakor pa ne kot možnost počitnikovanja posameznikov na račun oziroma na škodo in v breme družbe.

Iz »Četrtega jula«

Čas počitnic se pravkar izteka in tema se je zdela primerna za premislek in svarilo. Članek sicer obravnava splošne jugoslovanske razmere in ugotovitve s področja zdravljenja vojaških invalidov v zdraviliščih.

Res pa je, da smo tudi v Sloveniji že slišali podobne pripombe. O tem, kakšno je stanje v letošnjem letu, koliko se komisije držijo dogovorjenih pravil in ali so zahtevki borcev-invalidov pogosto prezahtevni, bomo lahko poročali, ko se bo leto iztekalo.

S svetovnega prvenstva veteranov v atletiki v Hannovru

Že od 27. julija pa do 2. avgusta je gostil hanovrski stadion športnike-veterane z vsega sveta. Morda bi šlo to tekmovanje mimo nas brez posebnega zanimanja, ko bi se prav invalidi ne izkazali odlično, in ko ne bi naš predstavnik, vojaški vojni invalid Dušan Vujačić, postal svetovni prvak v metu kopja.

Svetovno prvenstvo v atletiki se je začelo in končalo v deževnem in mokrem vremenu, kot bi hotelo pogasiti tekmovalni duh nekdanjih svetovnih prvakov, olimpijskih odlikovancev in drugih šampionov v atletiki pred dvema in več desetletji. Štiri tisoč atletov in atletinj iz 40 držav z vsega sveta se je zbralo na še eno merjenje moči in športnega duha. V ekipi Jugoslavije je bilo 23 tekmovalcev in med njimi tudi dva invalida. Dušan Vujačić je 60-letni vojaški vojni invalid iz Titograda, upokojenec in Drago Tomović je 55 letni sodnik iz Bijelega polja, invalid brez podlahtnice. Oba sta še vedno aktivna športnika in aktivna družbena delavca na področju športa in rekreacije invalidov.

Vujačić je v metu kopja dosegel rezultat 51,66 m ter si s to dolžino zagotovil zlato medaljo in naslov svetovnega prvaka. Dosežek je tem spodbudnejši in tem bolj razveseljujiv, ker je naš tekmovalac moral premagati celo vrsto nekdanjih favoritov in predvsem neinvalidov.

To je še en primer vztrajnosti in premaganih fizičnih težav, primer požrtvovalnosti in borbenosti.

B. Ž.-J.

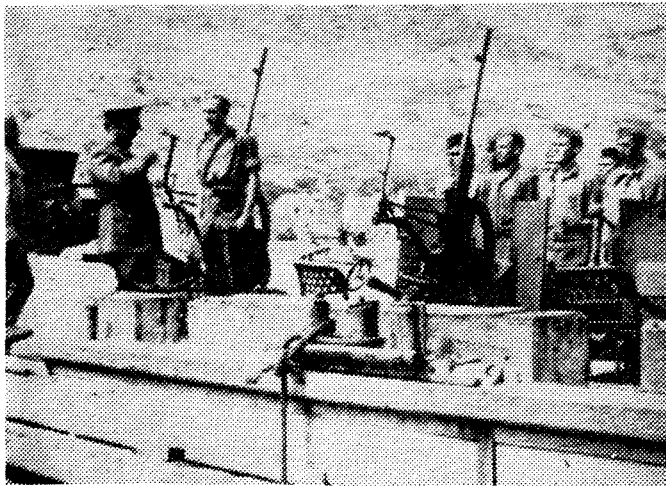
Delegacija ZZB NOVJ v Bratislavi.

Proti koncu avgusta je odpotovala v Bratislavo dvočlanska delegacija ZZB NOV Jugoslavije. Naša predstavnik Panto Nikolić, podpredsednik Republiškega odbora ZZB NOV Bosne in Hercegovine ter Danilo Vasić, član predsedstva pokrajinskega odbora ZZB NOV SAP Kosova, sta se udeležila svečanosti in proslav ob 35-letnici slovaške vstaje.

Spomenik junaškim otočanom

V kraju Molat na istoimenskem otoku v zadarskem otočju so pred nedavnim odkrili spomenik padlim borcem s tega otoka. Prigodni svečanosti so prisostvovali predstavniki družbenopolitičnega življenja zadrske občine ter predstavniki JLA in otočani.

Na otoku Molatu je bilo med drugo svetovno vojno zloglasno fašistično koncentracijsko taborišče.

Tovariš Tito pregleduje eno od ladij mornarice NOV

Defile tankistov ob proslavi na Visu 12. septembra 1944

Vis je najzahodnejši otok v srednjedalmatinski otočni skupini s površino 903 kvadratnih kilometrov. Centralni položaj v Jadranu opredeljuje tudi njegov vojaški značaj. V začetku leta 1941 je bilo na Visu osem partijskih celic z enainštiridesetimi člani KPJ, deset aktivov SKOJ z okoli osemdesetimi člani ter veliko število aktivistov in simpatizerjev med mladino in ostalim prebivalstvom.

Po aprilski vojni in zlomu stare Jugoslavije so Italijani 23. aprila 1941 okupirali Vis, 18. maja so ga nasilno priključili z odredbami Reškega sporazuma med Italijo in t. i. NDH.

Mestni komite KPH za Komizo je že 10. aprila organiziral zbiranje orožja, municije in ostale opreme, v maju pa je organiziral ilegalne skupine, ki so imele za nalogo naučiti se ravnati z orožjem in da Blok delavskega ljudstva,

so nadaljevali z akcijami. Tako so iz »Češcev vile« odnesli 150 kilogramov sanitetnega materiala in eno puško. Dne 17. oktobra so minirali in zažgali tovarno ribjih konzerv. V tej akciji so se izkazali delavci – mladinci. Delavci te tovarne in napredne ženske iz Komize so 7. decembra demonstrirali pred občinskim uradom v Komizi. Po teh akcijah je okupator začel zapirati in izganjati ljudi v pregnanstvo. Razpustil

re bi se vključevali borci iz Visa. Z razvojem partizanskih odredov na območju Dalmacije so se razvili ugodnejši pogoji za odhod prostovoljcev z Visa v NOVJ.

★

Skupina desetih mladincev je krenila v začetku leta 1942 z Visa v Split in je preko Kaštela prišla v Trogirskorogozniško četo. V maju sta se dve novi skupini s štiriinšti-

čiti. Zaprl je štirideset borcev. Kljub temu pa so 8. marec proslavili z grmadami po okoliških vrhovih in pisanjem parol po hišah.

Kotorski komite KPH za Vis je 14. junija leta 1943 ustanovil Viški bataljon z eno četo na področju občine Vis, z drugo na področju občine Komiza, s tretjo pa na območju Podšpilja.

Cete so imele samo en oborožen vod s petnajstimi ljudmi, ker za ostale ni bilo orož-

te 26. divizije in mornarice NOVJ zapustile obalo srednjedalmatinskih otokov in odšle na Vis. Otok je postopoma postajal glavna pomorska baza in sedež Štaba mornarice NOVJ. Postal je sedež oblastvenih vodstev za Dalmacijo (OK, KPH in NOO), oboroženih vodstev za srednje dalmatinske otoke, Operativnega štaba za obrambo otoka in center za begunce in ranjence ter center za vzpostavljanje zveze z

čili patrolni čolni in oborožene ladje z nalogo, da odkrivajo sovražne ladje in se borijo s slabšimi formacijami in se umaknejo v luke; obalna linija je predstavljala prednji del obrambe, obsegala je žične prepreke, minska polja, prepreke z gorljivimi tekočinami, s katerimi je bil blokirana obalna vod. Glavna obrambna linija je obsegala položaje, organizirane za krožno obrambo, nad obalno linijo; sprejemna linija je bi-

Partizanski Vis

Tovariš Tito v pečini na Visu

ridesetimi prostovoljci izkrcali v zalivu Sičenica pri Sevidu. Po nekaj dneh je odšlo še dvanajst mladincev, ki so se s prešnjimi borci priključili v Trogirskorogozniški odred.

Pomorske zveze, ki so jih vzdrževali z ribiškimi čolni, so se postopoma širile. Vzpostavljena je bila zveza Vis–južna obala otoka Hvara–Makarsko primorje (Biokovo). Čeprav je bila plovba zelo nevarna zaradi oddaljenosti od kopnega in sovražni-kovih patrolnih čolnov, so do konca avgusta 1942 prepeljali 238 prostovoljcev z otoka Visa, pretežno mladincev in mladink.

V istem obdobju so komunisti in ostali rodoljubi razvili vsestransko aktivnost med ljudmi. Oblikovali so nove organizacije KPH in SKOJ. Mestni komite je v februarju leta 1942 prerasel v kotorski komite KPH za Vis, osnovana pa sta bila komiteja za viško in komiškobno.

V juniju leta 1942 je po odredbi KPH za Dalmacijo prišlo do reorganizacije Narodne pomoči in akcijske odbore in podobore, ki so zajeli skoraj vsako družino na otoku. V obdobju pomlad–poletje 1942 so osnovali vaški, mestni in občinski NOO, v začetku jeseni pa tudi kotarski NOO. Tako so na otoku organizirali popolno ljudsko oblast, ki se je ukvarjala z vsemi vprašanji, posebno pa z zbiranjem pomoči za NOS. Takrat sta kotarski komite in kotarski NOO organizirala ilegalno tiskarno. Dvakrat tedensko je izhajal list »Izveštaj«, ki je prinašal informacije s fronte. Poleg tega je občasno izhajal »Mesečni glasnik«. Oba lista so zelo brali.

NOB je bila na otoku čvrsto povezana z vojnopolitičnim vodstvom Dalmacije. To je začutil tudi okupator, ki je hotel to s terorjem uni-

ja. Orožje celega bataljona je bilo nekaj vojaških in lovskih pušk, revolverjev in italijanskih bomb. Kljub temu so se borci pripravljali za oborožene akcije. Zahvaljujoč partijskemu političnemu delu, delovanju narodne oblasti, udarnih skupin in partizanskih vodov, ki so likvidirali enajst okupatorjevih sodelavcev, je skoraj vse prebivalstvo otoka Vis sodelovalo v NOG. Zaradi tega je okupator premaknil svoje enote v garnizone Vis, Komiza in razgledno postajo Hum.

V noči od 14. na 15. avgust 1943 so borci viške »Leteče partizanske čete« napadli italijansko razgledno postojanko Hum. V tej akciji so zajeli vse moštvo, zaplenili vse orožje in opremo. Kot odgovor na to akcijo so Italijani 16. in 17. avgusta pripravili pomorsko blokado; izkrcali so tisoč vojakov kazenske ekspedicije in z letalstvom bombardirali otok. Ker niso ujeli niti enega borca, so 20. avgusta ustrelili 20 ujetih talcev (deset v Komizi in deset v Visu) in odšli 27. avgusta.

★

Ob kapitulaciji Italije, septembra 1943, so razorožili posadke okupatorskih garnizionov na otoku. Ustanovljen je bil Viški partizanski bataljon. Kompletno opremljen in oborožen je prešel v sestav Hrvaško-viškega partizanskega odreda, potem pa v sestavi 12. dalmatinske brigade. Njegova naloga je bila, da brani Vis. Sedemnajstega septembra so formirali viško floto patrolnih čolnov, ki je bila podrejena obalni komandi v Splitu. Flota je vzdrževala patrolno službo okoli otoka in zvezo z Biševom, Hvarom in Korčulo. Po težkih borbah z nemško vojsko v Dalmaciji, od kapitulacije Italije do konca 1943 so eno-

Tovariš Tito na poti s pečine

zavezniki v osvobojenem delu Italije.

Vrhovni štab NOV in POJ je prinesel 20. januarja 1944 zgodovinsko odločbo, da je treba Vis braniti, in da se za njegovo obrambo angažira 26. dalmatinska divizija (1. dalmatinska brigada, 11. dalmatinska brigada in 12. dalmatinska brigada) osnovne moči mornarice NOVJ. Začelo se je urejanje protidesantne obrambe obale in evakuacija dela mestnega prebivalstva. Otok so 22. februarja 1944 proglasili za vojni garnizon.

Protidesantno obrambo Visa so razdelili na tri brigade odseke, organizirane v nekaj linijah. Predstražarsko-izvidniško linijo so tvo-

la organizirana po globini z nalogo, da odbije napadalca, če bi ta prebil glavno obrambno linijo.

Proti zračnemu desantu so v poljih postavili žične prepreke s prelazi (širina 3 do 4 metre) bencinske sode, napolnjene s kamenjem kot stebri (po 3 sodi drug za drugim) v šahovski razvrstitvi v treh vrstah po 30 metrov oddaljena drug od drugega. V smeri Komiza–Bukovac so postavili protitankovske mine, vse ceste pa so bile pripravljene za rušenje.

Za Vrhovni štab so uredili pečine na Humu (tri linije rogov in gnezda mitraljezcev). Za saniteto so zgradili v Visu in Podšpilju dve zaklonišči za

ustanovljen še pred vojno, preraste v enotno narodnoosvobodilno gibanje. Konec junija so na otoku ustanovili skupino ilegalcev, ki je postopoma prerasla v partizanski vod.

Na preganjanje in zapiranje je KP odgovarjala s povečanim delom nad narodom in organizirala nekaj akcij. Napadali so tudi nakaj italijanskih vohunov. V času formiranja prvih partizanskih odredov na območju srednje Dalmacije se je na Visu javilo veliko prostovoljcev za odhod med partizane. Prva skupina, sestavljena iz enaintridesetih mladincev – prostovoljcev iz Komize in Biševa, je z ribiškimi čolni prišla v Split 16. avgusta. Vendar se je morala zaradi uničenja splitskega partizanskega odreda vrniti. Mladinska udarna skupina in ilegalci iz partizanskega taborišča

je občinski odbor.

Baza za osnove odpora (ilegalna narodna oblast) je bila organizacija »Narodna pomoč«, ki je do konca leta 1941 osnovala posamezne odbore v mestih in vaseh, 20. decembra Glavni akcijski odbor ter začetek narodne oblasti in zbiranje materiala za narodnoosvobodilni fond. Da bi uničili narodnoosvobodilno gibanje in ujeli ilegalce – partizane, so Italijani v januarju 1942 poslali na otok Vis posebno kazensko ekspedicijo. Čeprav so prečesali ves otok, je bila akcija neuspešna, izzvala pa je odpor zaradi zapiranja in represalij.

V sporazumu PK KPH za Dalmacijo je bila v februarju leta 1942 vzpostavljena zveza s partizanskimi odredi trogirskorogozniškega sektorja z nalogo, da bi dobili zvezo z enotami na kopnem, v kate-

V ponedeljek, 10. septembra je bila na Visu osrednja slovesnost ob dnevu vojne mornarice in pomorstva SFRJ. Letošnja proslava je bila posvečena 35-letnici bivanja Centralnega komiteja KPJ, vrhovnega štaba in tovariša Tita na tem otoku.

Vis je bil in ostal eden od zgodovinskih simbolov naše narodnoosvobodilne vojne, most za zvezo z zavezniki in temelj borbene aktivnosti v vsej Dalmaciji. Naša mlada vojna mornarica je pripeljala na Vis in potem naprej v Italijo in Severno Afriko več kot 35.000 borcev in ranjencev, prek Visa pa so bile prepeljane v domovino tudi naše prekomorske brigade.

Protiletalska obramba na Visu je bila vedno pripravljena

Posadka »spitfireja« je pristala na Visu po uspešno opravljeni nalogi

500 ranjencev in podzemeljsko zaklonišče pred bolnišnico v Komizi.

V marcu 1944 so na Vis prepeljali 3. prekomorsko brigado, ki so jo namestili na centralni del otoka kot divizijsko rezervo. V aprilu so začeli z gradnjo letališča. Tedaj so skrčili 27 hektarjev najplodnejših vinogradov. V začetku maja so letališče, katerega poletno-vzletna steza je bila dolga 850 metrov, široka pa 140 metrov, že uporabili

večina oboroženih ladij. Vis je bil prav tako sedež naše transportne flote in glavna remontna baza.

Vis je bil glavni sprejemnoodpremni center za ranjence in begunce. Z otoka so transportirali od oktobra 1943 do konca 1944 v Italijo in Egipt okoli 40.000 ranjencev in beguncev. Prav tako je bil glavni transportnoskladiščni center, center za preskrbo, evakuacijo in sprejem velikih količin materiala in

ski kanal-Zivogošće in Vis-Stari Trogir. Od Italije do Visa je na tej pomorski prometni zvezi tek el živahen promet brez zaščite. Od Visa do omenjenih treh prometnih zvez so plule manjše motorne jadrnice, zaščitene z oboroženimi ladjami in patrolnimi čolni. Po teh poteh je iz Italije prihajal vojaški material, v obratni smeri pa begunci in ranjenci.

V obdobju januar-maj 1944 je štab nemške 2. oklop-

branilci so v obdobju aprila-junij, ko so že učvrstili obrambo otoka, začeli z diverzantskimi akcijami v večjem obsegu na Mljet od 20. do 23. aprila, na Korčulo od 21. do 25. aprila, na Šolto od 9. do 11. maja in na Brač od 31. maja do 5. junija. V teh napadih je sodelovala glavni 26. dalmatinske divizije in mornarice NOVJ in tudi zavezniki, razen na Korčuli in Mljetu.

V obdobjih julij-avgust, so

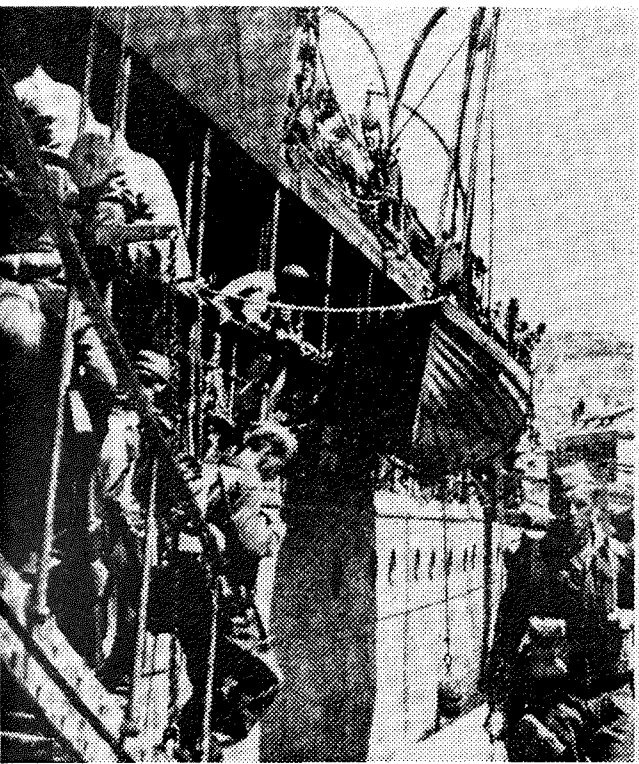
zmag in družbenopolitične stvarnosti v novi Jugoslaviji. Vzoredno z naporom za priznanje nove Jugoslavije je Nacionalni komite v času bivanja na Visu utrjeval sistem narodne oblasti. Prav tako so veliko uredili za reševanje vsakovrstnih potreb, od preskrbe prebivalstva do obnove uničenega gospodarstva in osnivanja prvih zakonodajnih aktov.

Na Visu je imela svoj sedež tudi radio telegrafska agen-

otoku do osvoboditve Splita.

Med borbo za osvoboditev južnodalmatinskih otokov je rdeča armada prodirala skozi Srbijo proti Beogradu, glavne operativne grupacije NOVJ pa so se približevale Beogradu z juga in zahoda. Ti in drugi dogodki so zahtevali odhod vrhovnega komandanta v Moskvo zaradi dogovora z vlado Sovjetske zveze o skupnih akcijah enot NOVJ in Rdeče armade. Transportni avion DC 3 ki je

— otok legenda

Izkrčevanje borcev prekomorskih brigad na Visu

ne divizije odlagal nekajkrat planirani zračnopomorski desant na otok Vis. Načrt operacije je dobil v februarju 1944 ime »Freischutz«. Izvesti pa bi ga morale naslednje nemške enote: 750 lovski polk, inženirska enota, gorska baterija, oddelek topničarjev, ki so jih pripravili, da zasedejo zaplenjene topove na otoku, 771 inženirski desantni bataljon, oddelek obalnih lovcev Brandenburg in manjši pomožni oddelki 118 lovske divizije z podporo mornariških delov in kompleten SS padalski bataljon s podporo bombaške in lovske aviacije pod neposrednim vodstvom štabov 5. SS gorskega korpusa in 118. divizije. Prvotni napad so planirali za 21. februar, potem pa odložili na drugo polovico marca, zatem na začetek aprila.

Plane za osvajanje Visa so predložili 12. aprila na konferenci v Hitlerjevem glavnem stanovanju Begofu: tedaj je bilo sklenjeno, da se izvršitev operacije »Freischutz« začasno odloži, se zbere močnejše sile, ki bi uspešno zaključile akcijo. Tako so operacijo za zavzetje Visa ponovno odložili. Kasnejši razvoj dogodkov pa je pokazal, da je bilo odlaganje operacije »Freischutz« po konferenci v Hitlerjevem glavnem domovanju v bistvu odstopanje od te operacije. Nemci so se bali napasti Vis, ki so ga uspešno branile enote 26. dalmatinske divizije in mornarica NOVJ.

Enote NOVJ so zaporedno z nalogami utrjevanja otoka, takoj po prihodu na Vis začele z ofenzivo proti nemškemu pomorskemu prometu in proti desantski obrambi na otokih in obali. V obdobju januar-marec so skupno z britanskimi komandosi izvedli nekaj uspešnih diverzantskih napadov na otoke Hvar, Brač in Šolta.

branilci Visa z manjšimi močmi napadali sovražnika na Šolti, Braču, Hvaru, Korčuli, Mljetu in polotoku Pelješcu. Vse akcije so bile nenadne in drzne, sovražnik je utrpel znatne izgube.

Z izkrčevanjem 12. dalmatinske brigade ponoči z 11. na 12. september 1944 z Visa na Brač se je začela ofenziva za končno osvoboditev Dalmacije. Enote 26. dalmatinske divizije so se skupno z mornarico NOVJ izkrcale na srednje dalmatinske otoke, potem pa še brigada in manjše sile mornarice NOVJ.

Po desantu na Drvar je maršal Tito s svojimi sodelavci dospel 7. junija 1944 na Vis, ki je postal sedež Vrhovnega štaba NOV in POJ, Centralnega komiteja KPJ, nacionalnega komiteja za osvoboditev Jugoslavije, AVNOJ in drugih osrednjih vojnih, partizansko-političnih državnih vodstev in center za diplomatske aktivnosti v borbi za mednarodno priznanje NOV in nove Jugoslavije.

Ze 16. junija je bil sklenjen sporazum Tito-Šubašić (ki je prišel v zgodovino kot »Viški sporazum«) o medsebojnih odnosih med NKOJ in pobeglo vlado kraljevine Jugoslavije. Sporazum Tito-Šubašić je pomenil veliko politično zmago na mednarodnem področju. Dosežki NOV in odluki 2. zasedanja AVNOJ so ostali nedotaknjeni.

Poleg tega je sporazum odprl široke možnosti za močnejšo zavezniško pomoč narodnoosvobodilni vojski. Viški sporazum je utrl pot za formalno ukinitve monarhije v Jugoslaviji in končno uzakonjenje že doseženih

Prva Dalmatinska proletarska brigada leta 1944 na Visu

cija »Nova Jugoslavija«, ki je vsak dan oddajala novice o delu narodnih oblasti; novice o borbi pa je emitirala radiopostaja »Slobodna Dalmacija«.

Preko Visa je v domovino iz Italije prispela tudi 1. tankovska brigada NOVJ, katere borci so se šolali v Severni Afriki. Brigada je sodelovala v prvih bojih že 7. septembra 1944 pri desantnem napadu na otok Hvar.

Tovariš Tito je 12. septembra 1944 v viški luki pred postrojeno 1. dalmatinsko brigado izrekel zgodovinske besede: »Mi tujega nočemo - toda svojega ne damo!« S tem je bilo rečeno celem svetu, da so naše nedeljive.

V septembru so začeli Vis postopoma zapuščati centri vodstva; oblastno vodstvo za Dalmacijo pa je ostalo na

ponoči 19. septembra poletel z viškega letališča, je pomenil ločitev tovariša Tita od Visa.

Po osvoboditvi Dalmacije ostaja Vis v ozadju vojnih dogajanj. Z njega so samo še do polovice aprila 1945 vzletali avioni prve in druge eskadrilje zračnih sil NOVJ.

Italijanski okupatorji so na otoku ubili 22 ljudi, več deset pa internirali. V prekomorsko izgnanstvo je odšlo 3784 prebivalcev Visa.

Vis, ki je bil mesece neosvojljiva trdnjava, neukrotljiva pest za sovražnika, širok most za zvezo z zavezniki in temelj naše cele borbene aktivnosti v vodah Dalmacije, metropola nove Jugoslavije in oher pomembnih političnih dogodkov, je ostal v zgodovini simbol za celo razdobje narodnoosvobodilne vojne.

kot bazo zavezniškemu letalstvu. Od avgusta 1944 je bila na njem baza za del 1. eskadrile, od oktobra pa tudi za del 2. eskadrilje zračnih sil NOVJ.

Po odobrenju Vrhovnega štaba so bili v obrambi Visa tudi zavezniki: okoli 2000 komandosov (na otok so prišli v obdobju januar-maj, odred motornih topovnjač in torpednih čolnov, občasno so v vodah Visa patrolirali tudi rušilci) in zračne sile. Istočasno se je Vis razvil v glavno pomorsko bazo mornarice NOVJ. Od štabov mornarice NOVJ so bili na otoku štab 4. pomorskoobalnega sektorja ter Viška, Hvarska, Korčulanska in Braška flota patrolnih čolnov, desantna flota in

borbenih potreb, center veze in center za šolanje političnih in vojaških kadrov. Na Visu so organizirali prvo šolanje vojnega mornariškega kadra. V prvi polovici 1944 so organizirali radiotelegrafsko in pomorske tečaje in za kurjače, strojnike in motoriste. Z ukazom štaba mornarice dne 26. maja 1944 so na Visu ustanovili upravo šol in tečajev mornarice NOVJ z nalogo, da zaščitijo tečaje in sistematsko pripravljajo šolanje pomorskega kadra. Glavna pomorska prometna zveza, ki je delala na območju Barletta-Bari Monopoli v Južni Italiji, je opravljala promet pri Visu v treh smerih: Vis-Žirje-Kornati-Dugi otok, Vis-Šćedro-Neretljan-

OTOK

Pod krili partizanskih letal

Mala vasica Otok v Beli krajini, kjer je bilo med vojno partizansko letališče, je v soboto in nedeljo doživljala svoj veliki dan. Na tisoče obiskovalcev se je ob prekrasnem vremenu zbralo v tem kraju, da bi prisostvovali proslavi ob 35-letnici partizanskih letališč. V nedeljo je množica ljudi, v kateri so bili tudi številni borci, ki so bili med vojno v tem delu, sledila izredno uspelemu letalskemu mitingu. Ob tej priložnosti so Belokranjci ustanovili svoj prvi aeroklub v tem delu naše domovine, ki bo tudi v bodoče z mladim rodом gojil tradicije naše NOV – s poudarkom na letalstvu.

Foto: Edi Šelhaus

LAZNA NAD NOVO GORICO

Obujanje dogodkov iz slavne preteklosti

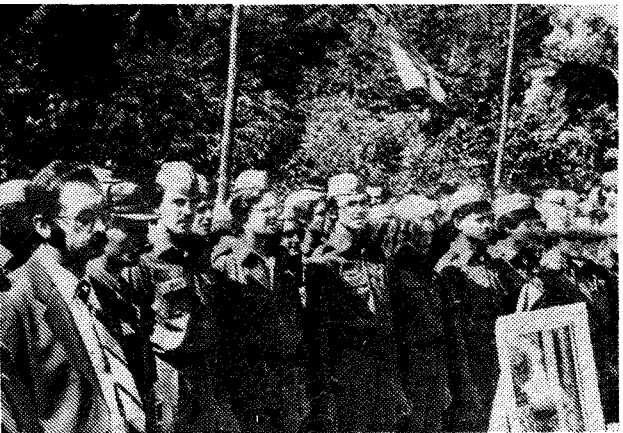
»Primorsko ljudstvo je sredi bojev za svobodo prevzelo oblast v svoje roke.«

France Bevk

Tako je zapisano na spominskem obeležju na Lazni, ki stoji na mestu, kjer je pred 35. leti bila tretja pokrajinska konferenca KPS za Primorsko (15. in 16. septembra), prvo zasedanje pokrajinskega NOO za Slovensko primorje (15.

Udeleženci proslave na Lazni

Sprejem teritorialcev

september) in prvo zasedanje okrožne narodnoosvobodilne skupščine za severno primorsko (1. oktober). Na 3. pokrajinski konferenci KPS za Primorsko je več kot 150 delegatov iz vse Primorske razpravljalo o najvažnejših vprašanjih tistega vojnega časa in sprejeli so pomembne

sklepe za nadaljnji potek osvobodilne vojne na Primorskem. Tretja partijska konferenca pa nas spominja tudi na tragičen dogodek, ko je na poti iz Brd na konferenco utonil v narasli in razburkani Soči Jože Srebrnič, ki je vse svoje življenje posvetil boju za osvoboditev delavskega razreda in svojega naroda. 15. septembra 1944 je na Lazni zasedala skupščina delegatov – predstavnikov ljudske oblasti in izvolila pokrajinski narodnoosvobodilni odbor, najvišji organ ljudske oblasti za Slovensko Primorje. 1. oktobra 1944 je bila skupščina delegatov za severnoprimorsko okrožje in na njej so izvolili okrožni NOO za severno primorsko okrožje. Vsi trije omenjeni dogodki so bili izredno pomembni v osvobodilnem boju primorskega ljudstva. Da bi počastili te dogodke ter občinski praznik, so Novogoričani pripravili ob tej priložnosti osrednjo občinsko proslavo. Slavnostni govornik je bil Branko Babič, takratni podpredsednik PNOS za Slovensko Primorje in Trst.

»Čas, v katerem je na Lazni zasedalo 155 delegatov – predstavnikov ljudske oblasti iz cele Primorske in izvolilo pokrajinski NOO, je že jasno nakazoval bližnji zmagoviti konec vojne in osvoboditev Primorske. Primorsko ljudstvo, ki se je na poziv OF slovenskega naroda in pod vodstvom KP že 1941 vključilo v osvobodilni boj, je imelo za seboj že triletno vojno, v kateri je pokazalo svojo voljo po končni osvoboditvi in priključitvi matični domovini in Titovi Jugoslaviji. Vseljudska vstaja po kapitulaciji fašistične Italije je najbolj zgovorno dokazala njegovo opredelitev in samoodločbo, izbojevano z orožjem v rokah in veliko žrtvami.

Izvolitev pokrajinskega NOO ljudske oblasti je bila rezultat dotedanjega uspešnega narodnoosvobodilnega in revolucionarnega boja in potrditev volje in odločnosti primorskega ljudstva, da si z zmago v osvobodilni vojni zagotovi ne samo nacionalno, temveč tudi socialno osvoboditev. Nikjer drugje v Sloveniji niso v času vojne volili pokrajinskih organov ljudske oblasti. Primorska namreč pred vojno ni bila v sestavi bivše Jugoslavije, zato se je bil boj za osvoboditev in hkrati priključitev Primorske k Jugoslaviji. Zato je bitka za Primorsko imela tudi mednarodne razsežnosti.

Možnost, da Slovensko Primorje zasede zavezniška anglo-ameriška vojska, je nujno terjala izvolitev vrhovnega organa ljudske oblasti v pokrajini, s katerim bi se morala zavezniška vojska soočiti. Zato se je pokrajinski NOO kmalu po izvolitvi temeljito organiziral. Ustanovil je upravne, gospodarske in vse druge odseke, ki jih je potreboval za izvrševanje svojih funkcij ljudske oblasti. Tako se je oblikoval v čvrst in vse obsegajoči vrhovni organ ljudske oblasti v Slovenskem Primorju. Prevzel je vse tiste oblasti pristojnosti, ki jih je do tedaj izvrševal pokrajinski odbor OF, tako da je ta ohranil le politične pristojnosti.

V nadaljevanju je tovariš Babič spregovoril o povojni graditvi na Primorskem, o gospodarskem razvoju tega konca Slovenije, se dotaknil zunanje politike neuvrščene Jugoslavije, osimskih sporazumov in dobrega sodelovanja s sosednjo Italijo.

Na prireditvi na Lazni, udeležili so se številni bivši borci, mladina, pripadniki JLA, so v enote teritorialne obrambe sprejeli mladince – prostovoljce, pripravili pa tudi bogat kulturni program.

J. A.

BLEJSKA DOBRAVA

Praznovanje krajevnega praznika na Blejski Dobravi

Krajevna skupnost Blejska Dobrava praznuje krajevni praznik 28. avgusta v spomin na akcijo prvoborcev Cankarove čete, ki so 28. 8. 1941 v Lipcah uspešno razstrelili železni električni drog visoke napetosti, po katerem so napajali obrate valjarn na Javorniku. Nemcem prepo-
tobno proizvodnjo neprobojnih jeklenih plošč so ustavili za več kot 200 delovnih ur.

Svoj krajevni praznik so praznovali bolj delovno kot slovesno. Pregledali so uspehe in težave pri izvajanju sedenjočnega načrta, delo DPO in društev ter aktivnosti struktur LO in DSZ. V petek je bila seja skupščine delegatov, v soboto gasilska vaja, v nedeljo pa je bila pred spomenikom svečana proslava s kulturnim programom. Po govoru o pomenu akcije 28. avg. 1941 in praznovanja so mladinci in taborniki odnesli vence k spomenikom in obeležjem v KS.

Predsedstvo krajevnega konferenca SZDL je razdelilo 15 krajanom in društvom ter vrtcu priznanja OF za prizadevno delo v KS.

Taborniki bodo svoj odred poimenovali po padlem sekretarju OK SKOJ Milanu Kalanu-Kleku. V počastitev praznika so skupaj z ZSMS že med tednom popravili in uredili 200 m pešpoti k spominskemu obeležju padlega mladince Leopolda Kovačiča. V nedeljo so organizirali spominski pohod po poti dobravskih kurirjev čez Poljane, Strmo stran in nazaj na Dobravo. Izvedli so tudi strelsko tekmovanje z zračno puško. Pri vseh akcijah so sodelovali tudi mladinci iz pobratene KS Ravne-Bate.

LUDVIK AMBROŽIČ

PREVOLE V SUHI KRAJINI

Šola, poimenovana po 1. SAB

Ko so se jugoslovanski mladinci, udeleženci zvezne mladinske delovne akcije »Suha krajina 79«, poslavljali od svojih gostiteljev v tem delu manj razvite Dolenjske v Prevolah, so slavje združili tudi s poimenovanjem tamkajšnje osnovne šole po 1. slovenski artilerijski brigadi.

Ob tej priložnosti je brigadirjem in drugim občanom o zgodovinski poti 1. SAB spregovoril njen borec Emil Dolčič.

Slavko Dokl

PREBOLD

Letos spet slavnostno ob krajevnem prazniku

Na pobudo ZB NOV v krajevni skupnosti Prebold so letos že drugič zapovrstjo praznovali krajevni praznik. Z njim se spominjajo na 29. avgust leta 1936, ko so pod vodstvom Antona Hribarja, Ivana Farčnika, Nestla Žganka, Toneta Pečnika, Feliksa Ocvirka in še nekaterih drugih začeli stavkati tudi preboldski tekstilci in se s tem solidarno pridružili drugim stavkajočim iz ostalih tekstilnih tovarn, ki so živeli v znatno slabših razmerah.

Od 23. avgusta so se vrstile najrazličnejše športne, kulturne in druge prireditve. Osrednja proslava je bila v nedeljo, 2. septembra, v prenovljenem gasilskem domu v Gornji vasi.

Po proslavi so se udeleženci odpeljali po mejah krajevnega skupnosti in s tem svečano izročili svojemu namenu letošnje pridobitve krajevnega praznika. Med pomembnejše pridobitve vsekakor sodi nov asfaltiran cestni odsek, ki povezuje Gornjo vas z Gornjim Preboldom, parkirni prostor pred gasilskim domom v Preboldu ter ureditev javne razsvetljave ob sprehajalni stezi. Prav gotovo pa je za krajane Gornje vasi največja pridobitev njihov gasilski dom, ki jim bo omogočil boljše delo, in bodo v njem lahko ponovno oživele nekdanje kulturne in druge prireditve.

DARKO NARAGLAV

CELJE

Slavje v Zagradu

16. septembra 1944 je bil za marsikaterega rudarja rudnika Pečovnik pri Celju v mnogočem nenavaden dan. Kar 140 rudarjev tega rudnika, ki danes ne deluje več, je takoj, ko so zapustili delo, odšlo v partizane. Pogumne rudarje so sprejeli na Svetini partizani Kozjanskega odreda in jih kaj kmalu razdelili po enotah: mlajši so prijeli za puško, starejši pa so ostali v zaledju, vozili partizanom hrano, skrbeli za prehrano nasploh in opravljali vse do svobode različna dela in opravila, ki jih je zahtevala borba.

Dogodek je pred petintridesetimi leti dvignil val strahu med okupatorskimi vojaki, zlasti pa še pri celjskem vojaškem vodstvu. Krajevna skupnost Pod gradom v Celju si je datum odhoda pečovniških rudarjev v partizane izbrala za svoj krajevni praznik, ki so ga obeležili z vrsto prireditve. Že 8. septembra so odkrili spominsko obeležje na hiši, kjer je bil 3. septembra 1939 ustanovni sestanek kmečkih in delavskih skupin za ustanovitev zveze delovnega ljudstva Slovenije, predhodnice poznejše Osvobodilne fronte, kar je bil za tiste čase brez dvoma dogodek temeljnega pomena za poznejši razvoj revolucionarnega gibanja. To je hkrati del uresničevanja načrta celjskih borcev, da obeležijo vse pomembnejše dogodke iz zgodovine delavskega gibanja, narodnoosvobodilne vojne in revolucije nasploh.

mst

Čas, ko je zorela in plamtela revolucija v svoji najbolj skrajni obliki, je za nami. Čas, ko je iz največje narodove eksistenčne nuje privrela pesem iz srca v gozdove, je naša slavna preteklost.

Mitingi pod kozolci, improvizirani odri pod smrekami in mrmrajoče recitacije ob tabornem ognju, ki so vlivali upanje in polet so v slavnem času iztisnili iz srca umetnikovega najzlahtnejše bisere.

Nanizani biseri se še danes blestijo na prsih naroda. Toda po tridesetih (in že štiridesetih letih) svobode in svobodnega kulturnega ustvarjanja Slovencev, so postale potrebe po kulturnih dobrinah še razsežnejše. Svoboda je razmahnila svoje peroti in okorni odri so se izpod smrek preselili v plišasto prevlečene dvorane, dvoranice...

Ker pa je še vedno tako, da je kultura malega naroda življenje in ker se tega vendarle tudi danes zavedamo, se torej pripravljamo na veliko - največjo pridobitev: nov, največji, najsodobnejši hram slovenske kulture.

Včasih se nagibamo k temu, da se velikih stvari bojimo. Toda, če smo v ognju revolucije odrasli in dozoreli, potlej je tudi naša vse večja potreba po kulturnih dobrinah potreba našega lastnega obstoja.

Vstop nezaposlenim strogo prepovedan! Pozdravna tabla ob vhodu proti gradbeni baraki nas ne zmoti. Iščejo tovariša Mira Kerta, direktorja delovne organizacije »Kulturni dom Ivana Cankarja v izgradnji« (kot vedno zapišejo k naslovu).

Tovariša Kerta ni tako preprosto najti. Njegova pota so ta čas še prav raznolika, saj se srečuje in dogovarja tako z dobavitelji, izvajalci, podpisniki družbenega dogovora, kot tudi z vrsto strokovnjakov za posamezna področja gradnje doma.

»V ustanavljanju«, kaj to pomeni? Smo vprašali tovariša Kerta.

»To pomeni, da se potrebni sodelavci bodočega kolektiva še zbirajo. Nekaj, ki nas je tu od vsega začetka, se nas je podalo na ogled in pogovore s tovariši, ki delajo v podobnih delovnih kolektivih. Tako smo si ogledali predvsem dvorane Vatroslav Lisinski v Zagrebu, kongresni center »Sava« v Beogradu in sarajevsko Skenderijo. Tovariši iz teh organizacij so nas tudi opozorili na nekatere pomanjkljivosti, ki so jih pri svojem delu zaznali, pri kasnejšem delovanju. Tako so nas tudi prepričali, da je nujno, da se začne kasnejši delovni kolektiv zbirati še v času gradnje, kar še zlasti velja za tehnični kader.«

Pravzaprav se šele skozi pogovor o potrebah po tehničnem osebju in njegovi strokovnosti jasneje zarišejo razsežnosti so-

Kulturni dom Ivana Cankarja že dobiva svoje prave obrise

Za nekaj kongresov že razprodani

dobnega dela, kakršno bo veljalo v Kulturnem domu Ivana Cankarja v prireditvenih prostorih; elektroinženirji, strojni inženirji, strokovnjaki za elektroniko in še vrsta drugih, bo nepogrešljivi del osebja za vzdrževanje prireditvenih naprav.

Kako pa napredovanje del? (očitno je to vprašanje za tovariša Kerta tako vsakdanja tema z novinarji, da ima pred se-

ščitnih naprav, povišanih stroškov predel v gradbeni jami in zahtevnejšega zavarovanja te jame, nenevarnost pa je povečanju predračunske vrednosti doprineslo tudi povečanje brutto etažnih površin (za 10,23 odstotka) in načrtovana postavitev spomenika Ivanu Cankarju ter postavitev Najnужnejše likovne opreme v domu.«

Takšno je bilo stanje

kot bi morala in bi to zaviralo gradnjo?

»V vsakem primeru bo potrebno premostitveno kreditiranje. Zato je investitor vložil kreditne zahteve pri gospodarski banki, LB združeni banki in LB stanovanjski banki. Slednja se je že odločila pozitivno za odobritev finančnega kredita za premostitev financiranja izgradnje komunalne infrastrukture.«

njih delavci že opravljajo instalacijska dela.

Koliko delovnih organizacij pa sedaj zaposluje svoje delavce na gradbišču doma?

»Ta hip so na gradbišču delavci Tehnike, Gradiša in IMP. V dveh izmenah se zvrsti 540 gradbincev in 50 delavcev Impeja.«

Kako pa sicer programirate bodoče delo? Pre-

tehnologija, za 400 od teh pa je že tudi natančno določeno, čemu bodo služili. To pa tudi že narekuje načrtovanje posameznih kadrov. Pričakujemo, da bo v bodoče v Kulturnem domu I. C. 70 delavcev.

Za prihodnje delo poleg ostalega načrtujemo večji obseg računskega centra in informativni center, ki bo lahko vsak hip ponudil podatke in informacije o tekočem kulturnem dogajanju ne le v slovenskem prostoru, ampak tudi po vsej Jugoslaviji.«

Ste že izračunavali okvire ekonomske cene uslug KDIC v bodoče?

»Prav za to področje načrtovanja bo še v jesenskem času posebna delovna skupina pripravila študijo. To je tudi obveza, naloga, ki mora biti izvršena do prihodnje seje podpisnikov družbenega dogovora.«

Kako pa oprema kulturnega doma? Slišati je takšne in drugačne glasove. Koliko opreme bo uvožene in koliko kupljene na domačem tržišču?

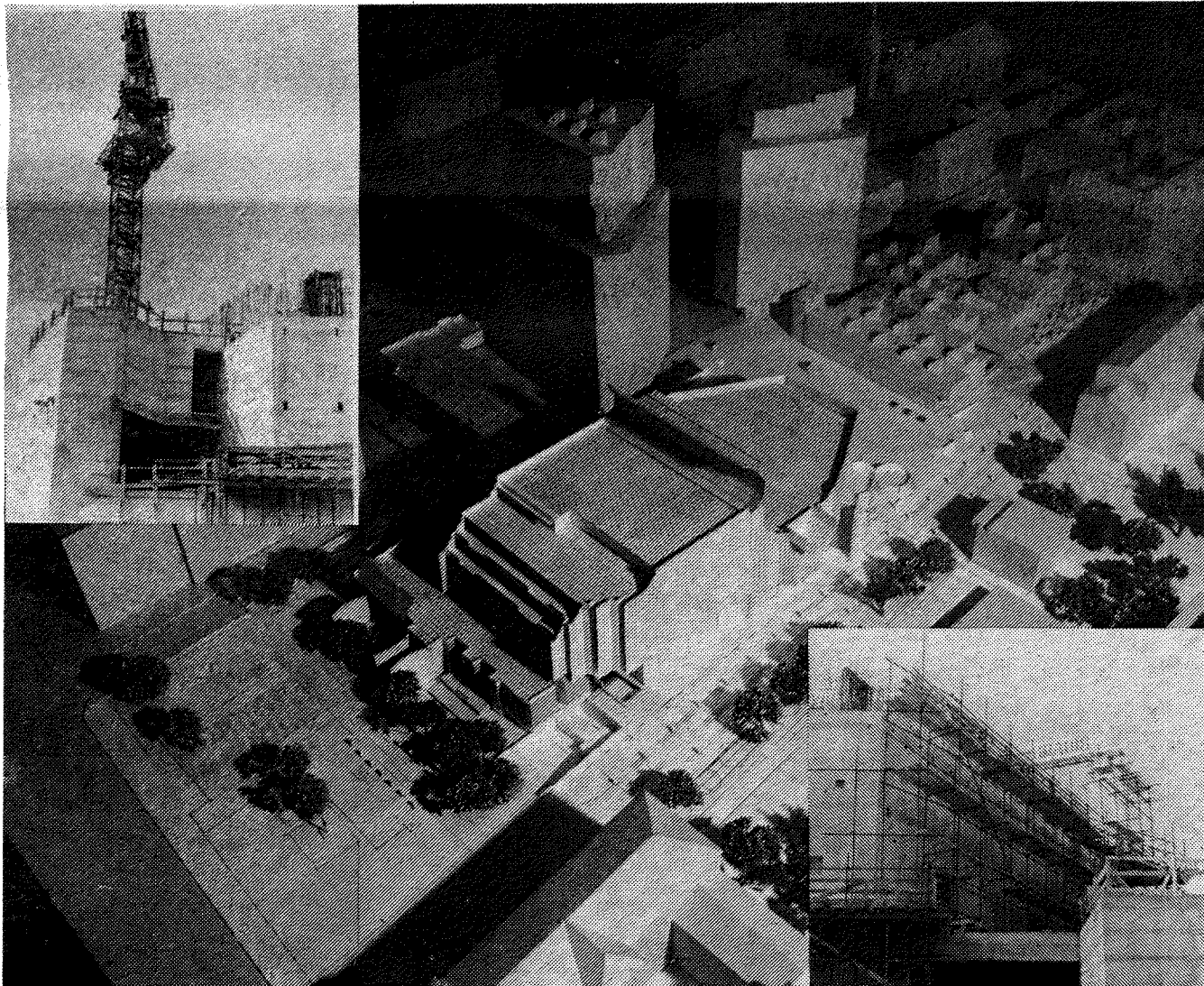
»Ravno pri tem je največ zapletov. Naredili smo vse, da bi bili pri tem izboru kar najbolj racionalni. Potrudili smo se, da biže v načrtovanje zajeli prav vse, kar je moč kupiti doma. Od uvozne opreme bo najvišja postavka odrska tehnika, ki jo bomo dobili iz Anglije pa še od te opreme bo približno 200 ton izdelala slovenska delovna organizacija »Klemos« iz Lendave, ki je edina v državi specializirana za izdelavo odskih naprav in so njeni kadri šolani v Angliji (prav pri firmi, ki nam bo izdelala uvoženi del opreme).«

Kaj pa vizualna umetniška oprema KDIC?

»Tudi na tem področju teče delo naprej. Potekel je razpis za tapiserije, te dni razpravlja komisija o spomeniku Ivanu Cankarju.«

Zares, četudi je pregla-
vic pri gradnji kar dovolj, je videti, da odgovorni prav nobenega področja niso zanemarili. Vsakdo, ki je kakorkoli povezan z delom in gradnjo tega našega bodočnega hrama kulture, dela s polno odgovornostjo. Saj je bilo navsezadnje o gradnji in sredstvih za to gradnjo povedanega že marsikaj pikrega. Navsezadnje pa se bo zgodilo, kot se nam dogaja vedno. Zgrinjali se bomo v ta hram, žejni kulture iz domačih logov in širnega sveta. Navsezadnje bomo po plohad besedovanja in skeptičnega kimanja imeli pred seboj zgrajenega »Cankarja« in preostalo nam ne bo nič drugega, kot da načrtujemo v skladu s svojimi potrebami in željami, kaj bomo želeli v tem domu gledati, poslušati in doživljati.

B. Ž. J.

Kulturni dom Ivana Cankarja je zasnovan tako, da bo v končni fazi (s prizidkom ob stavbi »Iskre« in s še nekaterimi dodatki) zaokrožil podobo Trga revolucije. Vrsta dvoran in prostorov bo omogočala zares kar najširšo namembnost doma. Že sedaj, ko dom še ni dograjen, je pod njegovo streho za prihodnja leta predvidenih nekaj strokovnih kongresov. Najsodobnejša tehnična oprema pa bo omogočala, da bomo v glavno mesto naše republike lahko vabili tudi umetnike, ansamble in orkestre, ki smo jih doslej lahko obéudovali le po televiziji ali v drugih tovrstnih objektih po Jugoslaviji.

boj podatke že razgrnje-
ne in jih ve z vsemi ničla-
mi in vejicami na pa-
met).

»Gradnja KDIC se bo zavlekla do konca leta 1980 kot gotovo že veste. Gradnja se bo tudi podražila. Povečano predračunsko vrednost pa ne pripisujemo le povečanju cen. Precejšnja postavka je vključitev dodatne funkcionalne opreme, dodatnih varnostnih in za-

sredi junija tega leta in podpisniki družbenega dogovora o izgradnji in financiranju Kulturnega doma Ivana Cankarja na Trgu revolucije v Ljubljani so se zbrali ter pripravili dogovor o spremembah in dopolnitvah prvotnega dogovora, v katerem so upoštevali vse objektivne podražitve ter sprejeli nove obveznosti.

Ali obstaja bojazen, da sredstva ne bi pritekala

Ob izkopu gradbene jame in še nekaj časa po tem ni bilo videti, da bi izza zelenih gradbenih ograj kaj rastlo v nebo; in sedaj pa je podoba že drugačna. Povejte nam prosim, koliko je ta hip že zgrajenega?

»Intenzivno potekajo dela za izgradnjo strehe. Tri dvorane: srednja, mala in »arena« pa so gradbeno že zaključene in v

dvidevati je, da tako mnogo prostorov različnih namembnosti poleg tehničnih strokovnjakov potrebuje še druge profile kadrov?

»Res je, programska komisija, ki se ukvarja s tem vprašanjem, se je pri načrtovanju kadrov ogledovala pri sorodnih delovnih organizacijah v državi. Za vseh 700 prostorov v domu je že izdelana

Spomenik borbe in slovenske starožitnosti

Jezdec na belem konju

Oddolžitev konjiških občanov komandantu 13. brigade Mirka Bračiča Milenku Kneževiču.

Tolsti vrh, vasica visoko nad Škednjem in Špitaličem, nekdanja lastnina žičkih kartuzijancev, od katere je ostalo bore malo: strmo v zrak dvigajoče se, gotško pozidane zidine nekdanje samostanske cerkve in špitalska cerkva. Tik ob njej, za cerkvenim zidom, počiva komandant 13. brigade Mirka Bračiča Milenko Kneževič, ki je na pragu svobode, 25. aprila 1945 padel v Dražji vasi in še isti dan umrl na Tolstem vrhu, v Pustovi zidanici, eni redkih tovrstnih stavb, ki zgovorno pričajo o nekdanji gradbeni umetnosti ljudi v tej od nekdanj odrezani pokrajini na robu sveta.

Komandant Milenko, tod zelo znan tudi po imenu »partizan na belem konju«, je bil vsekakor izredno priljubljena osebnost, o kateri se še danes veliko govori. Mnoge borbe brigade, ki ji je povečeval slabo leto dni, pa vežejo nanj prijetni spomini. O njem piše Stane Terčak, da ni bilo borca v 15. diviziji, ki bi Milenka ne poznal in nadaljuje:

si oddahnili, toda: kako naprej? Kje dobiti denar? Spet je priskočila na pomoč Micka sama in se čez noč odločila, da hišico konjiški občini, pravzaprav občanom, enostavno podari.

Jaka Štefančič, nekdanji operativni oficir Bračičeve brigade, sedanjí predsednik občinskega odbora ZZB NOV Slovenske Konjice, ki si na moč prizadeva, da bi bila zidanica urejena v naj-

la v času dogodkov, o katerih govorimo. Dve sobi bodo namenili razstavam: prikazati nameravamo: sodelovanju z Muzejem revolucije iz Celja, življenjsko pot Milenka Kneževiča, hkrati pa zbrati ves material o revolucionarni preteklosti, zlasti še o narodnoosvobodilni borbi na območju Špitaliča. V njihove obsežne načrte spada tudi ureditev »črne« kmečke kuhinje, ki se ponuja kar sama od sebe.

»Prepričani smo, da bomo zlasti za spominsko sobo, za 'Milenkovo sobo' v štibcu, lahko zbrali dovolj materiala. Nekoliko se bojimo zbiranja gradiva iz obdobja, ko je bil pokojni komandant v bosanskih enotah, saj o tem vemo malo. Kljub temu mislimo, da bomo uspeli, in da bo hiša drugo leto že urejena,« je zbrano in mirno pojasnjeval Štefančič in še povedal, da bo Pustova zidanica poslej nekakšen dom borcev in mladine konjiške občine in vedno na voljo vsakomur. Postavili bodo kažipot: v dolini je moč marsikaj videti – od zadnjega pošivališča komandanta Milenka, bolnišnice Zime, ki je v neposredni bližini, žičke kartuzije, ki zaradi svoje dognane gotške arhitekture uživa evropski sloves, znamenitega špitališkega gotškega portala, ki mu odmerja nekaj vrstic sleherni umetnostna zgodovina do zidanice na vrhu, kjer je komandant umrl. Na ta način, pravijo, bodo dosegli, da se bo kar največ ljudi seznanilo z zgodovino tega kraja, predvsem pa šolska mladina. Primerno bodo uredili tudi okolje zidanice, saj bo Pustova Micka dala na voljo toliko zemlje okoli

hišice, kolikor jo bodo potrebovali za svoje namene. Vsa potrebna sredstva je že zagotovila konjiška občinska skupščina. Da ne bi pozabili, kar so nam še zaupali: na pol razpadajoča streha (slamnata) bo dobila novo preobleko.

Cemu se je pravzaprav Pustova Micka, ki jo poznajo tudi kot ljudsko umetnico – kuje verze in nanaša barve na platno – odločila za to velikodušno in koristno dejanje, saj bi navsezadnje zidanico lahko prodala in bržkone ne za majhen denar?

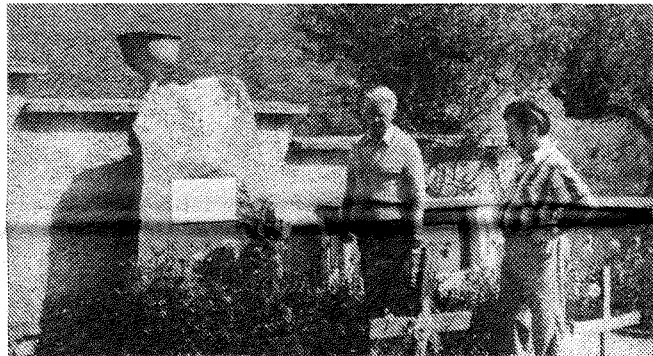
»Ne bi bilo prav, veste,« je nasmejano in odrezavo navrgla, »da bi jo dobil v roke kdorkoli. Navsezadnje je le prav, da jo dobe borci. Saj veste, kako je. Če bi jo prodala, bi jo novi lastnik morda celo podrl. Tega si ne bi odpustila. Milenka sem poznala. Tisti dan, ko je umrl, sem videla, ko so ga fantje prinesli na nosilih. Jokali so, kar vsi po vrsti in jokali so tudi tisti, ki so ga poznali le malo časa, domačini, mi vsi. Hudo nam je bilo, radi smo ga imeli. To je razlog. Je kar dobro in prav tako. Veste, saj hišica ni tako slaba, ampak vzdrževati jo pa le ne morem. In navsezadnje: mar Milenko ni zaslužil, da mu vsi skupaj uredimo dostojen spomenik, spominsko sobo. Naj še drugi vidijo, kje je izdihnila široka, vesela, hrabra duša!«

Pustova Micka je prišla naravnost s travnika. Dan je bil takšen, da bi ga bil vsak vesel, sonce je grabljice naravnost prosilo za delo in ni je kazalo zadrževati. Tolsti vrh je pridno izkoristil vedro vreme. Na slemenih ni bilo

videti nikogar, le tu in tam kakšno pikico, ki se je naglo pa enakomerno premikala v sto in sto let starem ritmu. Trava se je sušila kot le kaj.

Še kar dobra cesta vodi na Pustovino, ki bo tudi poslej obdržala to ime, četudi bo lastnik drugi, pravzaprav ga ne bo. Pustovina bo poslej last vseh.

Kilometri vijugaste, od hudournikov izprane goz-

Na špitališkem pokopališču: zadnje počivališče komandanta 13. brigade Mirka Bračiča. Ta brigada ima v Slovenskih Konjicah svoj dom.

dne ceste vse tja do Slovenskih Konjic, kamor smo se pripeljali po Milenkovi cesti, so nam minili v pogovoru o tej, na Štajerskem skorajda legendarni osebnosti. Vse, kar smo slišali, povedano z navdušenjem ali z žalostjo, bi lahko povedali z besedami Mirka Arnuša, ki je pred leti zapisal:

»Ko smo se začeli vzpenjati po položnih hribih na Konjiško goro, je nenadoma pritekel za nami Milenkov kurir in nam sporočil, da je tovariš komandant Milenko, zadet iz zasede v čelo, padel s konja, in da ne more nikamor. Takoj smo se vrnili in odnesli ranjenega komandanta v neko hišo na Konjiški gori (Pustovo zi-

danico, op. p.), kjer je popoldne istega dne izdihnil.«

Vsa Trinajsta je ob vesti, da njenega komandanta ni več med živimi, obstala kot okamenela. Solze žalosti in sočutja so se zaiskrile v očeh borcev... Otrple ustnice so nemo govorile: »Večno ti bomo hvaležni, Milenko, ker si na slovenskih tleh žrtvoval svoje mlado življenje za svobodo.«

Kdaj bo konjiški načrt, v dobri meri po zaslugi Pustove Micke, uresničen, bi težko predvideli, že sedaj pa lahko rečemo, da je takšnih primerov bržkone malo. V Muzeju revolucije v Celju nam je ravnatelj Emil Lajh povedal, da bo bržčas trajalo kar precej časa, preden bodo zbrali vse potrebne materiale, saj zaenkrat razen okoli deset slik pokojnega komandanta Milenka nimajo ničesar, kar pa seveda ne pomeni, da gradiva ni. Morda bo nekoliko več težav z osebnimi predmeti, vsekakor pa ne kaže hiteti. Spominska soba naj bo urejena zares

Pustova zidanica na Tolstem vrhu

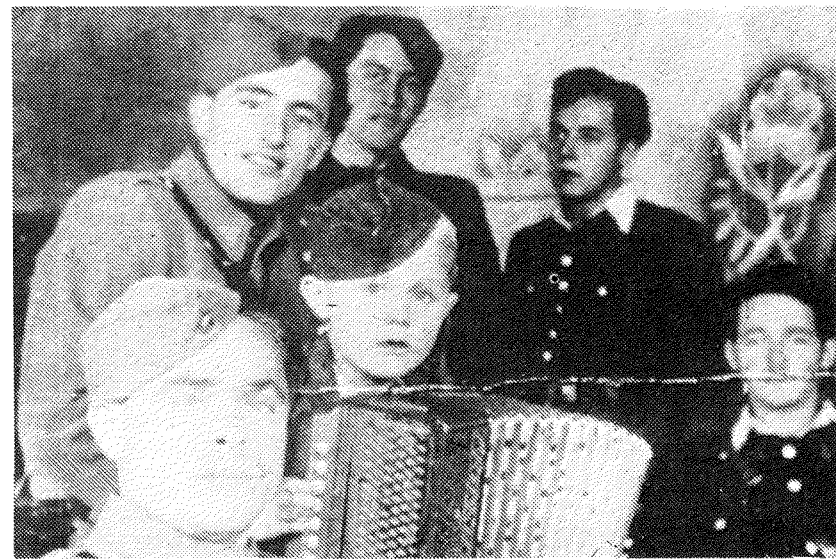
»Takega fanta ne moreš pozabiti, dokler živiš. O Milenkovi drznih dejanjih se je mnogo govorilo pri tabornih ognjih. Bil je mlad, pridružil se nam je v borbah za Kočevje s komandantom Mičem Došenovičem. Bil je srednje postave, živahen, vedno dobre volje. Na Štajerskem je bil glede popularnosti naslednik komandanta Maroka, ko je ta odšel na Štajersko.«

Kmalu po svobodi so na Pustovi zidanici na Tolstem vrhu odkrili spominsko ploščo, v dolini na špitališkem pokopališču pa uredili grob pokojnemu komandantu Milenku. V Slovenskih Konjicah so v spomin na priljubljenega komandanta dali njegovo ime eni izmed ulic, nanj pa spominja še šola v Špitaliču. Konjičani pa vsemu navkljub vendarle menijo, da se pokojnemu komandantu Milenku niso oddolžili dovolj. Dolgotrno razmišljanje je na posled lani prekinila lastnica Pustove zidanice, Pustova Micka, Marija Ratej. Povsem slučajno, na Pustovini so se zbrali nekdanji borci Bračičeve brigade, je omenila, da bi bilo dobro zidanico, ki je že začela propadati, ohraniti poznejšim rodovom. Micki ni bilo vseeno, kaj se bo zgodilo s hišico, v kateri je umrl Milenko, po svoje pa je viničarija hkrati pomemben etnografski spomenik. Vsi so

krajšem času, ob našem obisku ni skrival zadovoljstva.

»Pustova zidanica je po zaslugi Micke končno naša. Micka nam je odkrito povedala, da ne želi, da se hišica podere, da pa nima sredstev, da bi jo obnovila, ker živi v drugi hiši. Stavba je po svoje pomembna tudi zaradi drugih dogodkov. V njej je bila kurirska postaja TV-7, na podstrešju so velikokrat spali kurirji, ne nazadnje je bila nekakšno stalno zatočišče borcem Bračičeve brigade, ki se je v tistih dneh večkrat zadrževala na konjiškem koncu!«

Konjičani imajo z zidanico precejšnje načrte. Najpomembnejše je vsekakor, da jo nameravajo ohraniti takšno, kakršna je, oziroma kakršna je bi-

Levo spodaj Mičo Došenovič, nad njim Milenko Kneževič, skrajno desno spodaj Ivan Dolničar-Janošič. Bralce prosimo, da nam sporoče ime in priimek fantiča s harmoniko, če bi ga kdo slučajno spoznal.

Pustova Micka, Marija Ratej: »Zdi se mi, da hiša, v kateri je umrl Milenko, pripada borcem in mladini!«

Muzej revolucije v Celju prosi vse, ki imajo ali vedo za kakršno koli sliko pokojnega komandanta XIII. brigade Mirka Bračiča Milenka Kneževiča, predmet, ki se nanaša nanj ali kakoli, kar bi lahko koristno uporabili za postavitev spominske razstave v Pustovi zidanici, naj to pošljejo na naslov: Muzej revolucije Celje. Enako koristne bodo tudi vse informacije o navedenih slikah ali predmetih (kdo jih ima, kje so itd.).

Milenko Strašek

Kobariška republika je pomenila svobodo

Okrašen s ponosno vihrajočimi zastavami, s partizansko pesmijo in z vrsto prireditev od 4. do 22. septembra sprejema Kobarid te dni svoje obiskovalce. Tako je 9. septembra pred 36 leti sprejel svoje osvoboditelje. Ta dan so si Kobaridci izbrali za svoj krajevni praznik in ga povezali s praznovanjem priključitve Primorske k Jugoslaviji 16. septembra.

Terenski aktivisti, male skupine partizanov in ljudstvo so si 9. septembra 1943 po kapitulaciji Italije priborili tako imenovano »Kobariško republiko«. Naši borci so se na ozemlju, ki se je razprostiralo od Bovca, Učee, Tarčenta, Fojde, Sankvirina, do bližine Solkana, nato ob reki Soči do Tolmina, v Baško grapo in čez Alpe do Bovca za celih 52 dni počutili svobode.

Že 10. septembra so organizirali zborovanje, na katerem sta v imenu okrožnega komiteja govorila Ferdo Kravanja-Skalar in Franc Črnučelj.

-Zorko. Po zborovanju se je priglasilo več prostovoljcev. Nastajale so čete, pozneje jedro 2. soške fronte, po reorganizaciji pa brigade: 1. soška, 2. soška in brigada »Garibaldi«. Osvobojeno ozemlje je z ustanovitvijo brigad našlo še ožjo povezavo. V tistih kritičnih dneh okupator ni mogel uporabljati zanj tako pomembnih cest in križišč.

Šesti oktober. Vse večji pritisk sovražnika je prešel v ofenzivo. Po večdnevni boju se je nemški načrt uresničil. Prvi november je pomenil smrt Kobariške republike, prvega osvobojenega ozemlja na desnem bregu Soče. Toda, čeprav kratka doba, je bila zelo pomembna za nadaljnji razvoj dogodkov na tem območju. Za 18. brigado se je začelo povsem novo obdobje bojev in življenja.

Sovražnikovo maščevanje za hude izgube v lastnih vrstah je bilo kruto. Zločin je sledil zločinu. Enajstega oktobra so Nemci požgali celo vas Strmec, 15. oktobra so bombardirali Svino, Čezsočo in Žago, porušili mnogo hiš in pobili nekaj starčkov, 2. novembra pa so požgali še vas Stanovišče pri Breginju.

Zavest in želja, da nam svoboda popolnoma pripada, sta naše borce podkrepili, da so nam jo dokončno izbojevali. Že 34 let uživamo sadove tega boja. Jih znamo ohraniti v naši družbeni sredini? Se znamo v ožjih in širših skupnostih boriti z orožjem današnjega dne, ki mu pravimo dobro gospodarjenje, pošteno in odgovorno delo, znanje, disciplina, solidarnost, tovarištvo? Ali znamo

Ob krajevnem prazniku Kobarida

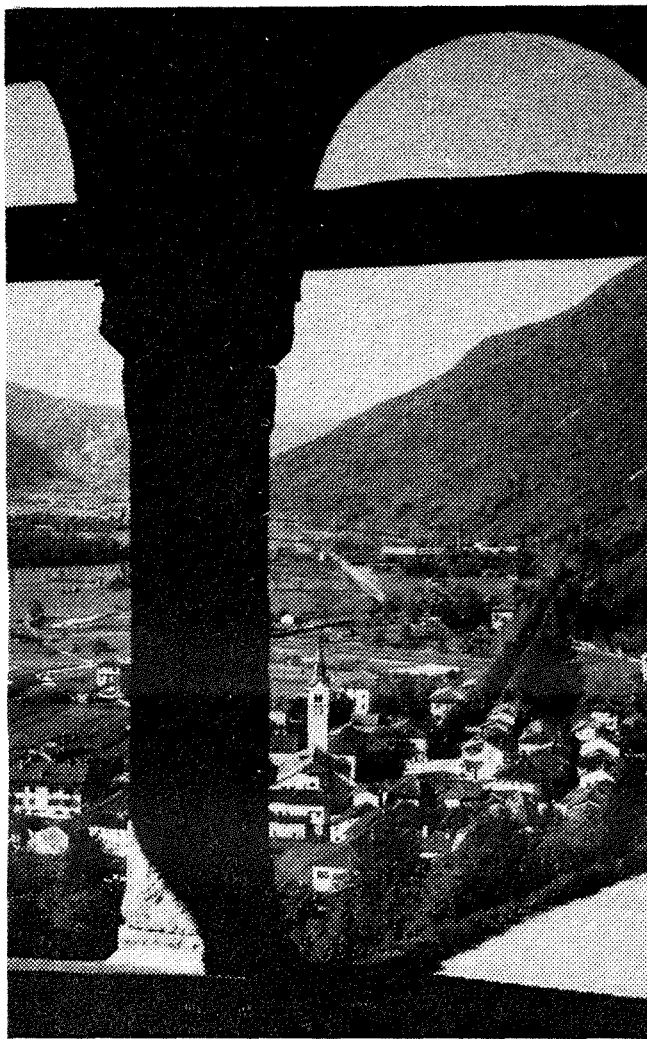
Trdni temelji so zrasli v revoluciji

kljubovati vsemu, kar bi nas ogrožalo?

Kobarid je spremenil svojo podobo

Ni več takšen, kot je bil. Hiti s časom. Pred leti bi ga komaj lahko imenovali trg, danes po obsegu že postaja mesto. Novi in novi ljudje prihajajo, gradijo in tam ostajajo. Tudi kruha je dovolj za delovne roke, saj imajo TOZD Tekstil Ljubljana »KUK«, TOZD Kraš Zagreb »Planika« in tovarno igel »TIK« Kobarid, ribogojnico, pa še vrsto trgovin in gostiln.

»Največjo prelomnico v normalnem teku življenja kraja je pomenil potres pred tremi leti,« pravi tovarniš Franc Kuščer, bivši predsednik sveta KS Kobarid. »Že pred potresom smo načrtovali izboljšavo zdravstvenega doma, razširitev pokopališča in skušali rešiti problem otroškega vrtca. Šesti maj 1976 pa je vse zamislil vrget v pozabo. Med ljudmi je nastala zaskrbljenost. Morali smo ukrepati odločno in hitro. Mnogi so ostali brez strehe nad glavo. Dobili so ali šotor

Kobarid, toda danes je drugačen

ali prikolico, do zime pa smo zgradili še objekte, v katerih bi lahko prezimili. Nekaj jih je stanovalo pri drugih družinah.

Zdravstveni dom je bil popolnoma onespособljen in mu je šola odstopila prostor. Tudi vrtec so premestili v šolo. V hotelu, kulturni dvorani, na postaji ljudske milice, v stari šoli, telovadnici, trgovini, TIK, številnih stanovanjih... so zevale globoke razpoke. Kar ni opravičilo majski potres, je dokončal naslednji 15. septembra. Več kot 90 objektov je bilo treba porušiti do temeljev, čez sto pa jih je zahtevalo krepko popravilo.

Operativni štab za odpravo posledic potresa je takoj poslal skupino 20 ljudi, ki so v zelo kratkem času opravili gigantsko delo: do konca decembra so postavili 37 montažnih hiš. Niti hudo deževje jih ni zadrževalo. Pa tudi domačini niso stali križem rok. Vsaka kretnja je že pomenila korak k izgradnji. Ljudje so se pogovarjali izključno o cementu, o posojilih in o gradnji.

Otroci so na dvoriščih v igri posnemali odrasle.

Med tem časom smo popravili kulturno dvorano, leta 1977 je bil dokončno zgrajen otroški vrtec. V novih prostorih je steklo delo splošne in zobne ambulate ter lekarne. Blizu so zgradili poslovno enoto Ljubljanske banke. V ponos nam je nova, moderno opremljena postaja ljudske milice. V zadnji fazi izgradnje sta gasilski dom in elektro center. Pred kratkim so vselili krajanke brez lastnih domov v tri bloke z družbenimi stanovanji. Seveda pa to še ni vse. Največji problem predstavlja hotel, ki spada pod TO Rožna dolina. Ga bodo res aprila podrli in zgradili novega ali so to samo obljube? Sedanji namreč ne more prenočiti gosta. In železnica? Ljudje godrnjajo, ker trgovina nima potrebnih zalog. Pa jih v tako ozkih prostorih lahko ima?

Sredstva, izglasovana na referendumu za samoprprispevek, že dotekajo. Razširiti bo treba namreč pokopališče, zgraditi novo telovadnico, osnovna šola pa potrebuje še 10 prostorov za svoje celodnevno delo. Ostajajo še problemi s kanalizacijo, vodovodom in čistilno napravo. In končno izgleda, da Kobarid tudi kulturno oživlja; popravljena zgradba s preurejenimi prostori, namenjenimi razstavam in prikazu razvoja kraja, bo drobec te kulture.

Dobro gospodarjenje kljub naravni katastrofi ni odtrgalo odgovornih od nadaljnega ustvarjanja. TIK zaposluje več kot 500 ljudi. Petnajstega septembra pa bodo odprli nov obrat medicinskega pribora, ki je zahteval kar 15 milijard investicij. Delno proizvodnja v njem že teče. Tudi Planika, kjer sedaj dela približno 150 ljudi, je razširila svoje delovno področje. Do konca leta bo v novih prostorih sprejela približno 40 novih delovnih moči.

V iskanju čim ožjega stika z vsakim krajanom in za uresničevanje pravic samoupravljanja vsakega posameznika je prišlo do sprememb v sami organizaciji KS. Ta obsega poleg Kobarida še vasi Svino in Sužid. Krajevna skupnost ima svojo skupščino s 35 ljudmi, 13 članov sestavlja svet krajevne skupnosti, ima pa še soseske, in sicer 4 v Kobaridu, 1 na Svinem in 1 v Sužidu. Vsaka soseska ima odbor, katerih predsedniki od časa do časa preresetajo probleme. Odločili so se za delegatski sistem, v katerem delegirajo podjetja, šole in družbenopolitične organizacije. Prav bi bilo, da bi se bolj povežale delegacije posameznih interesnih skupnosti, ker bi le tako spoznale celotno problematiko.

Optimizem me navdaja ob opazovanju mladih, ki prevzemajo funkcije in res zavzeto delajo za dobro svojega kraja.

Joštov mlin pri Celju

»Rdeča tovarna«

Joštov mlin, 21. septembra letos bodo v njem, prenovljenem in takšnem, kot je bil v času II. konference KPS, odprli stalno razstavo o dejavnosti komunistov celjskega območja pa tudi izven njega, je bil že pred tem dogodkom znan pri oblasteh tistega časa pa tudi v samem revolucionarnem gibanju kot »rdeča tovarna«. Nič čudnega torej, da se je pred štiridesetimi leti CK KPS odločil, da bo druga konferenca prav tukaj in ne kje drugje.

Domala vsi bivši kaznjenci, komunisti, ki so po prihodu iz kaznilnic ostali brez dela, so se zatekli v Joštov mlin in v njem organizirali tkalnico, medsebojna srečanja pa izkoristili za politične sestanke pa tudi za srečanja s predstavniki CK KPS, komunisti iz zasavskih revirjev, Savinjske doline in drugod. Le tako so lahko pripravili vse potrebno, da je lahko II. konferenca KPS potekala nemoteno.

Vsi ti dogodki bodo zajeti v sliki in besedi v spominski sobi Joštovega mlina, ki jo ureja muzej revolucije iz Celja. Na razstavnih panojih bo moč videti delo partije po I. konferenci, vse o akciji zbiranja protifašističnih sil, na voljo bodo podatki o širjenju legalnih in ilegalnih časopisov, letakov, ki so opozarjali na fašistično nevarnost, še posebej o češki krizi in vrsta drugih dokumentov. Iz razstavljenega gradiva bo obiskovalec lahko dojel utrip življenja komunistov v tkalnici pa tudi, kako se je

razvijala in seveda nastajala Zveza delovnih ljudi Slovenije na pobudo komunistov, sicer pa pritegnila vsa takratna napredna gibanja, tudi takimeno- vana kmečko delavsko gibanje. Zveza je bila v naslednjem obdobju najširši povezovalac vseh naprednih sil v Sloveniji in je dosegla svoj razvojni vrh v OF. Ker o sami konferenci ni podatkov, se je muzej odločil, da predstavi le nekatere najpomembnejše udeležence, kar je zaradi pomanjkanja prostora tudi razumljivo, nekoliko bolj pa zajame čas po konferenci, zlasti izvajanje sklepov konference, ki je bila izrazito akcijska. Razstava bo zaključena s prikazom dela V. državne konference KPJ v Zagrebu, kjer so sprejeli najpomembnejše sklepe glede bližajoče se vojne nevarnosti.

Tako se prenovljeni Joštov mlin, »rdeča tovarna«, kovačnica komunistov in kraj pomembnih dogodkov, ki so pozneje znatno vplivali na sam razvoj revolucionarnega gibanja, pridružuje sicer redkim podobnim objektom v celjski občini, v regiji nasploh. Pomen Joštovega mlina, kakršnega bomo poselej imeli pred očmi, je velik, in zato zasluži vso pozornost, zlasti pri mladem rodu, ki bo lahko izkušnje prekaljenih komunistov koristno prenašal v svoje delo.

Milenko Strašek

Ziva Drole

CELJE

Odkritje spominske plošče

Prekomorci ali natančneje borci 5. prekomorske brigade Ivana Turšiča-Istoka, ki ima domicil v Celju, bodo 15. septembra slavili pomemben jubilej: 35 let mineva, odkar je bila ustanovljena partizanska brigada, ki je kljub razmeroma kratkemu času dosegla pomembne uspehe na svoji borbeni poti, zlasti v zaključnih operacijah. Razumljivo je, da se bodo borci te brigade zbrali prav v Celju, ki jim je za to priliko pripravilo obsežen program. V muzeju revolucije bodo zanje odprli razstavo V. prekomorska brigada, tik pred otvoritvijo pa se bodo borci zbrali pred muzejem v zbor brigade, kar bo za marsikoga še posebej pomembno.

Ob tej priliki bodo v ulici V. prekomorske brigade odkrili spominsko ploščo v spomin na 263 borcev, ki so v Dalmaciji, Liki in Sloveniji padli za svobodo. Odkril jo bo bivši komandant brigade in sedanjí predsednik domicilnega odbora Stane Mahne, književnik Jože Šmit, eden organizatorjev ustanovitve partizanske brigade v angleškem ujetniškem taborišču Woodhousely na Škotskem pa je zanj napisal posvetilo:

Nismo hoteli biti janičarji,
srce, ne tuja volja in ukaz,
je v boj in mnoge v smrt povedlo nas,
da vstane domovina v novi zarji.

O borbeni poti brigade bo spregovoril Peter Šprajc, predsednik OO ZZB NOV Celje, v prostorih tehniške šole, kjer se bo odvijal osrednji del srečanja, pa bo prekomorcom spregovoril še dr. France Hočevar, prvi komandant partizanskega taborišča Gravina v južni Italiji.

mst

ŠENTRUPERT NA DOLENJSKEM

Praznik v Šentrupertu na Dolenjskem

Prvega septembra praznuje Šentrupert svoj krajevni praznik. Letos ga je praznoval zares svečano. Slavje se je pričelo že na predvečer praznika, 31. avgusta. V lepo prenovljeni dvorani prosvetnega doma so umetniki Prul pripravili prijetno srečanje s krajaní Šentruperta. V programu so nastopili pisatelji Ivo Minatti, Mimi Malenšek, Smiljan Rozman, Vida Brest, slikar in urednik Božo Kos ter Janez Škof z igralsko skupino.

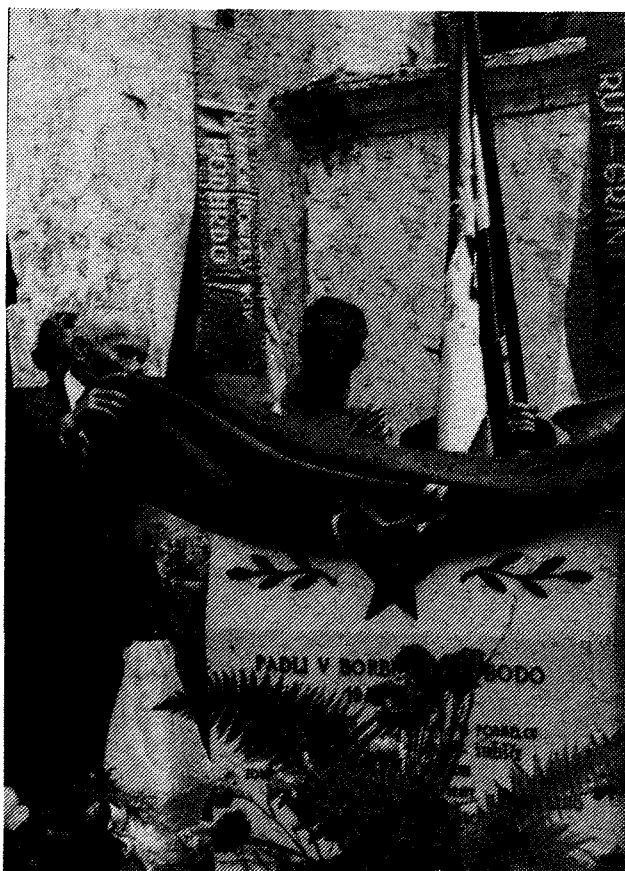
Prvega septembra zjutraj so si v obnovljeni šoli obiskovalci lahko ogledali razstavo slik slikarja Kobeta »Po poteh Gubčeve brigade« in razstavo slik in knjig umetnikov s Prul. Ob deseti uri so se v dvorani Prosvetnega doma

zbrali preživeli borci Gubčeve brigade in Zapadnodolenjskega odreda na svoj zbor. Po poročilu o delu odbora Gubčeve brigade je zbor sprejel Pravilnik o organizaciji in nalogah skupnosti borcev, ki imajo svoj domicil v občini Trebnje in Krško, ter izvolili nov odbor.

Po zboru so se borci udeležili otvoritve nove telovadnice in vrtca ter obnovljene šole. Ob dvanajstih so prisostvovali polaganju temeljnega kamna za prvi industrijski obrat v Šentrupertu, ki bo lahko zaposlil vsaj nekaj kmečkih ljudi s hribovskih predelov in ustavil odseljevanje iz hribovskih kmetij. Nato je bil v obnovljenem gasilskem domu nov zbor. Predsednika krajevnih skupnosti Šentrupert in Prule sta podpisala v navzočnosti množice Šentrupertčanov in Prulčanov listino o pobratenju. Po tej slovesnosti pa so se borci in krajaní obeh krajevnih skupnosti udeležili prijateljskega srečanja v vrtu pri gasilskem domu.

VIDA BREST

RUT

Odkrili grobnico

V Rutu so v nedeljo dopoldne odkrili grobnico 13 padlim borcem: Vladimiru Golji, Jožefu Kemperleju, Petru Ortariju, Jožefu Zorku ter 9 neznanim borcem, ki so darovali življenje za svobodo. Sicer pa je bilo iz Ruta v NOB vključenih 90 borcev in aktivistov, 18 jih je med NOB in v taboriščih umrlo. V vasi ni bilo med vojno nobenega izdajalca, kraji pa so vedno nudili zatočišče partizanskim enotam.

Na osrednji slovesnosti, slavnostni govornik je bil predsednik občinske konference SZDL Tolmin Janko Razpet, so sprejeli v enote teritorialne obrambe mladince – prostovoljce. Borci severnoprimorskega odreda pa so razvili svoj prapor, ki jim ga bo čuvala delovna organizacija »Elektro«.

J. A.

JAVORNIK – KOROŠKA BELA

V spomin na ustreljene talce

V krajevni skupnosti Javornik – Koroška Bela praznujejo svoj krajevni praznik. Spominjajo se talcev, ki so jih gestapovci ustrelili ob zidu pokopališča 4. septembra 1941 na Koroški Beli. V počastitev praznika so imeli razširjeno sejo sveta krajevnih skupnosti, spominsko slovesnost, več kulturnih prireditev ter športnih srečanj. Svoje prostore sta odprla Radio klub in planinsko društvo, strelska družina »Triglav« pa je odprla novo avtomatsko strelišče. Na njem so se prve pomerile ekipe krajevnih skupnosti jese-niške občine.

B. B.

GRADAC V DALMACIJI

Partizansko zborovanje

10. septembra 1979, na dan mornarice in pomorstva Jugoslavije, so v Gradacu v Dalmaciji slovesno praznovali. Partizansko zborovanje so pripravili v počastitev 60-letnice ustanovitve KPJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov ter 36-letnice ustanovitve tretje prekomorske udarne brigade. Odkrili so spomenik Bogdanu Viskiču.

DOMICILNI ODBOR

NOVO MESTO

Parizansko slavje pod Gorjanci

V mali podgorjanski vasici Dolnji Suhadol, kjer je živel in revolucionarno deloval narodni heroj Vinko Paderšič-Batreja, je bilo v nedeljo partizansko slavje, ki so ga pripravili prebivalci krajevnih skupnosti Brusnice in Gabrje ter borci Gorjanskega bataljona. Ob tej priložnosti so praznik, kot je že navada pri borcih Gorjanskega bataljona, združili s trajnimi pridobitvami za prebivalce Podgorja, ki bodo ostale kot spomenik, hkrati pa pomenijo izpolnitev obljube, dane med narodnoosvobodilno vojno. Odprli so novo asfaltno cesto Ratež-Brusnice-Gabrje, dalje cesto Brusnice-Dolnji Suhadol-Gornji Suhadol. Prebivalci vasi Dolnji Suhadol, ki so bili tudi gostitelji nedeljskega slavlja, so dobili telefon, v središču krajevnih skupnosti Brusnice pa so odprli novo avtomatsko telefonsko centralo s 40 priključki.

Na proslavi v Dolnjem Suhadolu je govoril sekretar občinskega komiteja ZKS Novo mesto, Franci Borsan, ki je glavni poudarek namenil pridobitvam v Podgorju. Govoril je tudi o liku velikega revolucionarja Vinka Paderšiča-Batreje, študenta filozofije, ki je v Podgorju med Podgorčani prižgal plamenico upora.

Slavko Dokl

TOMIŠELJ

Pripravljenost v Tomišlju

V krajevni skupnosti Tomišelj, ki šteje 806 krajanov, je bila v okviru akcije »Nič nas ne sme presenetiti« v nedeljo velika skupna vaja štaba za civilno in narodno zaščito pod geslom »Naš varstvenoobrambni dan 79«.

V akcijo so vključili vse prebivalce krajevnih skupnosti, družbenopolitične in družbene organizacije, gasilska in lovška društva, tabornike viške občine, delovne organizacije ter štab za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito in člani društev iz Rakitne, Preserja, Iga in Barja. Akcija je v celoti uspela.

Ob 14. uri je bil svečani mimohod vseh sodelujočih v akciji, o uspehu pa sta zbranim spregovorila tudi Matija Božič in predsednik SO Ljubljana Vič-Rudnik tovariš Belič. Pripadniki JLA pa so s kulturnim programom in tovariškim srečanjem krajanov zaključili uspešni »Naš varstvenoobrambni dan 79«.

Jože Čurin

KAMNIŠKA BISTRICA

Kurirji v Kamniški Bistrici

Na tovariškem srečanju kurirjev NOV v Kamniški Bistrici se je minulo soboto sestalo preko 200 nekdanih tovarišev – partizanskih kurirjev, ki so delovali na gorenjskem področju. Prav iz Kamniške Bistrice so vodile kar tri kurirske postaje proti Gorenjski, Stajerski in na Dolenjsko ter na Koroško. Srečanja so se udeležili tudi številni pionirji – kurirji s tega območja. Zbranim je spregovoril Franc Hribar-Lovro, podpredsednik občinske skupščine Kamnik, v kratkem kulturnem programu pa so sodelovali tamburaški orkester Mandolina iz Ljubljane, pionirji in kurir Zivko iz Škofje Loke s svojimi kurirskimi pesmimi. Nekaterim najstarejšim kurirjem NOV za Gorenjsko so podelili posebna priznanja.

M. J.

Aktivnosti OF notranjskega okrožja

Območje Notranjske pred vojno ni bilo partijsko povezano v samostojno okrožje. Uvodoma naj omenimo znano dejstvo, da so po prvi svetovni vojni z vsiljeno krivično državno mejo med staro Jugoslavijo in Italijo precejšen del nekdanje Notranjske pokrajine odrezali: kraje s svojimi večjimi središči Postojno, Idrijo in Ilirsko Bistrico so skupaj s Primorsko priključili k Italiji. Tako se je območje Notranjske zožilo na takoimenovani pas, ki se razprostira južno od Ljubljane in v glavnem zajema območja sedanjih občin: Ljubljana Vič-Rudnik (dolomitski in deloma barjanski del), Vrhnika, Logatec, in Cerknica. Prav to območje je v glavnem obsegalo nekdanje notranjsko okrožje, ki so ga po partijski liniji prvič organizacijsko oblikovali junija leta 1941.

Po prepovedi Komunistične stranke Jugoslavije leta 1921 so na Notranjskem znova osnovali partijske organizacije šele leta 1932/33 (organizator Nace Voljč-Fric, narodni heroj, padel 1944). Protijudski režim jih je odkril in njene člane, od Vrhnike pri Ljubljani do Loške doline, zaprl. Na znanem notranjskem sodnem procesu so bili nekateri komunisti obsojeni in Ljubljani na 10 mesecev zapora, večina pa v Beogradu na 1 do 6 let ječe. Potem več let na Notranjskem ni bilo partijske organizacije. Kljub temu je bila dejavnost partije ves čas bolj ali manj navzoča, kajti prav pod njenim vplivom je po letu 1934-35 nastalo Kmečko delavsko gibanje. Vanj so se vključili lesni, gozdni in drugi delavci, člani Društva kmečkih fantov in deklet, Sokola in drugih društev, kakor tudi napredni ljudje iz vseh poklicev. Iz tega gibanja so izšli mlajši revolucionarji. Šele leta 1939-40 so nekatere sprejeli v partijo in tako spet znova ustanovili partijske organizacije v Borovnici, Laški dolini in na Vrhniki pri Ljubljani. Iz Kmečko delavskega gibanja je po okupaciji leta 1941 pognala korenine vseljumska politična organizacija Osvobodilna fronta.

V drugi polovici maja 1941 je bila v Borovnici pokrajinska partijska konferenca, ki je imela velik pomen za hitro rast partije in OF. Že 7. junija so v Cerknici ustanovili Okrožni komite KPS za NOTRANJSKO (sekretar: Ivan Novak-Očka, člani: Janez Hribar, France Popit-Jokl, Lojze Ule in Tone Zalar-Zan). Partija je imela velik vpliv. V nekaj mesecih, to je do srede jeseni, je po številu organizacij in članstva porastla od predvojnih 3 organizacij z 12 člani na 24 organizacij s 102 članoma partije. Rast partije in OF je zahtevala, da so okrožje razdelili na rajone (okraje): Cerknica, Bloška planota, Loška dolina, Borovnica, Horjul, Logatec in Vrhnika. V rajonih so ustanovili partijske komiteje in rajonske odbore OF, kasneje tudi rajonski odbor OF Begunje-Sv. Vid (Žilče). Partijo in OF so organizirali tudi v sosednjem Prezidu, ki leži

na sosednjem Hrvaškem. Posebnega pomena so bile zveze, ki so jih že leta 1941 vzpostavili prek bivše državne meje in vzdrževali s Primorsko.

Po napadu fašističnih sil na Sovjetsko zvezo junija 1941 so se začeli zbirati okoli Krima in Ljubljanskega vrha prvi partizani z Notranjske in Ljubljane. Ustanovili so Krinski bataljon; kmalu je porastel na 150 borcev, ki so med drugimi akcijami tudi minirali železniško progo Ljubljana-Rakek. Dne 19. oktobra 1941 je Krinski bataljon izvedel večjo akcijo na italijansko postojanko v Ložu in skladišče razstreliva v Bezuljaku. To je bila do tedaj največja partizanska akcija v takoimenovani Ljubljanski pokrajini. Partizanske akcije so bile zelo pomembne za organizacijsko krepitev OF in politično pripravo ljudstva na oborožen boj proti okupatorju.

Novembra 1941 so še po partijski liniji notranjsko okrožje razdelili v cerkniško, in vrhniško okrožje, ki sta obstajali do oktobra 1943. Osnovali so okrožni partijski komite za cerkniško okrožje (sekretarji Lojze Ule, Jože Pirc, Lojze Mlakar) in okrožni partijski komite za vrhniško okrožje (sekretarji: Tone Gradišnik, Stane Kavčič, dr. Cene Logar, Franc Trček, in nazadnje Nace Voljč-Fric). V obeh okrožjih so prek zime 1941/42 stopnjevali politično dejavnost partije in OF. Spomladi 1942 je prišlo do prve množične vstaje po vsem Notranjskem. Dne 26. aprila so ustanovili NOTRANJSKI ODRED, ki je v dveh mesecih številčno narastel na več kot 2000 partizanov. Vključen je bil v III. grupo odredov, kasneje pa v Notranjsko II. operativno cono. Pod pritiskom čet Notranjskega odreda, ki so napadale okupatorja od Ljubljanskega bloka do Kočevske, je nastalo obsežno osvobodeno ozemlje na Notranjskem in Kočevskem. Dne 26. junija 1942 so Notranjski odred reorganizirali, iz njega so ustanovili DOLOMITSKI, KOČEVSKI in KRIMSKI ODRED.

Velika italijanska ofenziva v poletju 1942 (v njej je sodelovalo 80.000 vojakov) je pregazila osvobodeno ozemlje in prinesla, posebno v cerkniškem okrožju, najtežje razdobje v NOB: odkrito je nastopila oborožena bela garda, sodelovala je z okupatorjem, ki je izvajal množično krvavo nasilje nad civilnim prebivalstvom; na stotine ljudi so ubili kot talce ali jih odgnali v internacijo. Tako je ofenziva zadala hud udar

rec OF in začasno zadržala njen razvoj, toda uničiti je ni mogla, prav tako ni mogla uničiti partizanske vojske, ker je bil glavni namen okupatorja in domače reakcije. Dne 26. avgusta so ustanovili Loški odred, ki je začel napadati belo gardo in Italijane, še preden se je ofenziva končala. Oktobra so na Mokrcu ustanovili brigado »Ljube Šercerja«, ki je vodila hude boje z Italijani in belogardisti tudi na Notranjskem. V tistem razdobju je v cerkniškem okrožnem partijskem komiteju in okrožnem odboru OF delovalo 5 ilegalnih aktivistov, ki so organizirali oživljanje in ponovno delo-

vanje OF po rajonih.

V cerkniškem okrožju je bilo torej za več kot eno leto izgubljeno osvobodeno ozemlje. Na obrobju vrhniškega okrožja, nedaleč od italijansko-nemške meje pa je prav tedaj nastalo in več kot pol leta obstajalo novo osvobodeno ozemlje. Tu je tedaj deloval močan DOLOMITSKI ODRED, delovala sta okrožni partijski komite in okrožni odbor OF Vrhnika, ki sta razvijala, ponekod celo množično, politično delo. Tu se je zadrževalo več kot pol leta osrednje politično vodstvo narodno osvobodilnega gibanja Slovenije. Po izgubi osvobodjenega

ozemlja in odhodu oziroma ukinitvi Dolomitskega odreda spomladi 1943 so na tem območju ostali ilegalni aktivisti in nadaljevali s političnim delom, ki je na terenu vse bolj prehajalo na mladino in žene. Po odloku izvršnega odbora OF so spomladi 1943 ustanovili v vrhniškem in cerkniškem okrožju množični organizaciji OF: Zvezo slovenske mladine (ZSM) in Slovensko protifašistično žensko zvezo (SPŽZ). V razdobju konec leta 1942 in leta 1943 je dejavnost okrožnih odborov OF v obeh okrožjih (kakor tudi v kočevskem in ribniškem) usmerjalo poverjeništvo IO OF za Notranjsko. V njem sta bila France Popit-Jokl, ki je bil obenem instruktor CK KPS, in Janez Stanovnik-Tine.

Kapitulacija Italije je tudi na Notranjskem pomenila prelomnico v razvoju narodnoosvobodilnega boja: razorožili so precej italijanske vojske, v cerkniškem okrožju so partizanske enote uničile belogardistične postojanke in spet je nastalo obsežno osvobodeno ozemlje. Na njem so prevzeli oblast rajonski odbori OF. Opravili so mobilizacijo; ustanovili so Loško brigado; izvedli volitve za zbor odposlancev v Kočevju itd. (Z Notranjske so bili na kočevskem zboru odposlancev okt. 1943 izvoljeni v plenum OF: Tine Klančar, Stane Kavčič, Lojze Mlakar, Franc Popit, Janez Hribar in Stane Semič-Daki; slednja dva sta bila izvoljena tudi v slovensko delegacijo za AVNOJ).

Precej drugačne so bile razmere v vrhniškem okrožju: še pred kapitulacijo Italije je nemški okupator zasedel železniško progo Ljubljana-Rakek in vse večje kraje ob njej. Pod njegovo okrilje so se zatekli belogardisti in četniki. V takih razmerah so aktivisti OF izvajali mobilizacijo na popolnoma prostovoljni osnovi, ki je posebno dobro uspela v Logatcu. Ob sodelovanju aktivistov je bil nosilec mobilizacije na novo ustanovljeni Dolomitski odred, ko je sprejemal v svoje čete novince iz vrhniškega okrožja in Ljubljane.

V novo nastalih razmerah so cerkniško in vrhniško okrožje okoli 28. oktobra 1943 združili in ga potem spet imenovali NOTRANJSKO OKROŽJE. Na osvobodjenem ozemlju v Novi vasi na Blokah so organizacijsko oblikovali partijski komite in okrožni odbor OF (sekretar obeh Lojze Mlakar). Osnovali so okrožna politična vodstva mladinske in ženske organizacije. Okrožni komite je posebno skrb posve-

til idejni in politični rasti aktivistov, zato je organiziral štiri zaporedne tritedenske partijske tečaje. Udeležilo se jih je okoli sto aktivistov iz vrst partije, OF, mladine, žena in politkomisarjev Notranjskega odreda. Okrožni odbor je izdajal mesečnik »Notranjski glas«, ki so ga tiskali v okrožni partijski ciklostilni tehniki in ga skupaj z osrednjim tiskom razširjali po vsem Notranjskem. Pri okrožnem odboru OF je delovala gospodarska komisija, ki je opravljala gospodarske in finančne naloge v okrožju. Na osvobodjenem ozemlju so izvedli volitve v organe ljudske oblasti, rajone preimenovali v okraje itn.

Območje neosvobojenega, to je vrhniškega, predela okrožja je bilo zaradi svoje zemljepisne lege (žel. proga, bližina Ljubljane) – prav do konca vojne strateško zelo pomembno za okupatorja in domače oborožene formacije. N. pr. leta 1944 je bilo v Dolomitih osredotočenih 500 nemških vojakov in 4100 domobrancev. Navzlic težavnim razmeram so aktivisti partije in OF politično delovali med prebivalstvom. Bilo je le nekaj okrajnih in še manj okrožnih ilegalnih političnih delavcev, ki so se v svojem delu opirali na terenske (vaske) aktiviste, ki so sicer živeli doma. V okrajih Borovnica, Dobrova, Horjul, Rovte in Vrhnika – je bilo maja 1944 leta 27 partijskih celic z 89 člani in 31 kandidati partije. Vrh tega je bilo še 97 skojevcev, največ v Logatcu. To so bili vsi aktivisti OF.

Nadaljnji razvoj NOB je spet zahteval reorganizacijo okrožij. Tako so oktobra 1944 notranjsko in ribniško-kočevsko okrožje združili v NOTRANJSKO-RIBNIŠKO OKROŽJE. Dne 9. oktobra so osnovali okrožni komite KPS in okrožni odbor OF (sekretar Jože Kopitar, za njim pa Lojze Mlakar). Prav tako so osnovali okrožna vodstva drugih organizacij (SKOJ, ZSM, SPŽZ). Na okrožni komite KPS so bile vezane tudi partijske organizacije Notranjskega odreda, komande vojnega področja in mest, OZNE in kurirskih TV postaj. Tako je bilo Februarja 1945 na območju notranjskega predela okrožja: 37 partijskih celic, s skupaj 284 člani partije. Precejšen del okrožja je bil osvobojen, zato je na ravni okrožja deloval tudi organ nove ljudske oblasti: okrožni narodnoosvobodilni odbor in njegov izvršilni odbor (predsednik Jože Klarič). Člani izvršnega odbora so bili poročevalci (poverjeniki) za gospodarstvo, finance, prosveto, zdravstvo, kmetijstvo, obnovo, socialno skrbstvo, kakor tudi načelnik oddelka NZ.

Istočasno z združitvijo okrožij so jeseni 1944 združili tudi okraje. Na osvobojenem predelu Notranjskega je bil potem samo okraj Cerknica, na neosvobodjenem predelu pa okraj Logatec in Vrhnika. Tako so bila ob bližajočem se koncu vojne in dokončni zmagi narodnoosvobodilnega boja-okrajna politična vodstva organizacijsko in kadrovsko dobro pripravljena na prevzem oblasti na celotnem območju okrožja.

Lojze Mlakar

Spomenik padlim borcem NOV in žrtvam fašizma na Vrhniki

Literatura:

- Karel Grabeljšek-Gaber: Vrhnika in okolica v boju za svobodo, izdal občinski odbor ZZB Vrhnika 1968
- Rudolf Hribnik-Svarun: Dolomiti v NOB, Knjižnica NOV in POS 31/1, Ljubljana 1974
- Arhiv Muzeja Ljudske revolucije v Ložu

Sestavek je iz gradiva za objavo knjige »Domicili pri slovenskih občinah«, ki jo pripravlja skupnost slovenskih občin.

Revolucionarno delo bratov Jevšnik

Tudi v Zagorju so rudarji leta 1941 prisluhnili klicu partije na vstajo. V juliju 1941. leta je bila v Zagorju izvršena prva sabotaža. Na železniški postaji so aktivisti OF razstrelili progo. Druga sabotaža je bila v rudniškem obratu separacija v noči na 3. in 4. avgust, ko so razstrelili električni generator.

Zaradi tega so Nemci še istega dne odgnali 78 mož v celjski »Stari pisker«, od tam pa v koncentracijsko taborišče Mauthausen. Toda s takšnim dejanjem niso mogli zatreti odporne gibanja. Že v noči 9. avgusta so partizani napadli orožniško postajo in sedež rudniške straže. Ivan Jevšnik je neposredno sodeloval v tem napadu.

Oče bratov Jevšnik je bil rudar, toda napreden mož. Izgubili so ga že v I. svetovni vojni. Tako je ostala sama mati s šestimi otroci in vsa skrb za družino je padla na njena ramena. Zaposlila se je pri rudniku na separaciji, ker pa to ni zadostovalo, je

sovcu. Ivan in Adi sta sodelovala pri pevskem zboru, nogometu in dramski sekciji. Ivan je poleg igranja še režiral. Režiji in študiju režije je posvetil ves prosti čas. Bil je član SKOJA, nato pa 1933. leta na predlog tedanjega sekretarja celice Leopolda Eberla, sprejet za člana KPJ. On se je še bolj kot doslej, posvetil vzgoji mladega rodu, ki je v tem času deloval v dramski skupini. Z globoko zavestjo in odgovornostjo je opravljal sprejete naloge, tako da je pri mladini rasla poleg igralske tudi politična zavest in opredeljenost, ki so ta čas sodelovali v društvu »Svoboda« in »Vzajemnosti«. Trudil se je, da bi amaterska igralska skupina dosegla večjo kvaliteto raven, v čemer je tudi uspel, saj so gledalci lepo sprejemali njihove nastope. Režiral je razna dela: Dobri vojak Švejk, Rdeče rože, Moč uniforme, Domen...

Bratje Jevšnik pa so delovali tudi v ilegalnem komunističnem gibanju. Nekatere izmed akcij so

je že leta 1941 vključil v revirsko četo. Gestapo je Adija avgusta 1941 odgnal v koncentracijsko taborišče Mauthausen. Mirko se je aprila 1942 vključil v NOB; z njim je odšel v partizane starejši sin sestre Ane – Franci. Zaradi tega je gestapo odgnal sestro Ano, njenega moža in mlajšega sina Emila v internacijo.

Po srečni vrnitvi Adija iz koncentracijskega taborišča leta 1942. sta tudi Adi in Franc odšla v partizane. Edino Viktor ni bil v NOB, ker je bil takrat v Franciji, kamor je odšel s trebuchom za kruhom že 1937. leta.

Za svobodo in lepšo bodočnost pa so tudi darovali življenja. Ivan je padel kot borec Gubčeve brigade pri napadu Ajdovca decembra 1942. leta.

Mirko je bil težko ranjen od roke domačega izdajalca kmeta Avgusta Vedenika, zopet zaradi izdaje zastrupljen in neboljen od rane, predan v roke okupatorja, ki ga je vlekel za noge, že tako zmrcvarjenega razkazoval ljudem, da so ujeli bandita. Duhovno nezlomljen je zdržal vse strahote gestapa. V celjski bolnici so ga okupatorji pozdravili in ga nato odpeljali v mariborske zapore na zasliševanja. Vzgoja SKOJ in ljubezen do domovine ter predanost do NOV in tovarišev, je bila močnejša od srednjeveške torture, ki jo je moral pretrpeti. Herojsko je vzdržal vse in ni niti z besedo bremenil nikogar. Čeravno je že 35 let tega, se kot brat počutim težko prizadet in vendar zaradi njegove visoke zavesti tudi ponosen. Ponosen na moč in duh ter nezlomljivo voljo partizanskega borca. Po daljšem mučenju so ga v Mariboru ustrelili. Podlegel je nezlomljivega duha in prepričanja.

Sestra Ana je umrla od ran pri bombnem napadu v internaciji; njen sin Franci pa je padel kot borec 1. pohorskega bataljona.

Družina Jevšnik je med okupacijo v borbi za osvoboditev plačala visok krvni davek, zato je prav, da se ob 34. obletnici osvoboditve spomnimo njihove udeležbe in deleža pred vojno in med NOB.

Adi Jevšnik

Spodbuda mladim za nove dosežke

Predzadnje letošnje septembrsko soboto se bodo na Silovcu nad Sromljami, kjer je bil pred petindesetimi leti ustanovljen Kozjanski odred, zbrali borci Kozjanskega odreda in aktivisti ter številni borci s Kozjanskega.

»Manj nas bo kot pri zadnjem srečanju, kajti bolezen in smrt redčita naše vrste. Manjkal bo marsikateri stisk roke, ki je medtem že omahnila. Mnogim bomo živi namenili le še spoštljiv spomin.

Mladost, ki bo tudi prihodnje soboto na Silovcu spreminjala to neizprosno dejstvo v kremenit navdih za nove zmage, za nove družbene odnose, s katerimi bomo zapolnili vrzeli v razredčenih vrstah borcev.

Vsem smo dolžni osvetliti spomin na dogajanja v najbolj krvavi bitki, ki je tudi na Kozjanskem divjala z vso močjo od leta 1941 pa vse do končne zmage... To naj bo žrtvam v svetel spomin, mladim pa v spodbudo za nove dosežke,« je zapisal med drugim Marjan Seliškar v uvodu brošure z orisom kozjanskega narodnoosvobodilnega boja, ki jo je pripravil Milan Kostevc, s katerim smo se nekaj dni pred velikim praznikom širšega kozjanskega območja šestih domicilnih občin kozjanskih borcev in aktivistov tudi pogovarjali.

– Kaj ste želeli tovariš Kostevc v dokaj zajetni brošuri še posebej poudariti?

Menim, da je bilo delo političnih delavcev na Kozjanskem zelo uspešno, saj so domačine že zgodaj pripravljali na oborožen in organiziran odpor, ki je kljuboval številnim grozodejstvom okupatorja nad prebivalstvom, ki ni hotelo biti pokorno. Tudi izgnanstva niso rodila okupatorju željenih sadov.

Že leta 1941 so se začele na Kozjanskem ustanovljati partizanske enote in to kljub številnim nemškim postojankam, ki so bile v sleherni večji vasi z nalogo, da v kali zatrejo sleherno partizansko enoto na njihovem območju.

Kljub vsemu pa so bile na Kozjanskem ustanovljene številne čete in skupine ter bataljoni.

Že julija 1941 je bila na Kozjanskem ustanovljena Celjska četa, julija istega leta Krška skupina borcev, dva meseca prej Antoneskova kozjanska četa, oktobra Brežiška četa in enajst mesecev zatem še Kozjanski bataljon iz Druge grupe odredov...

Pri tem seveda nisem pozabil na skupne borbe Kozjanskega in Zagorskega bataljona iz sosednje Hrvatske, pa napad na Bistrice ob Sotli, borbo na Osredku in Drenovcu nad Pavlovo vasjo in pa OF Slovencev v Zagrebu, kjer je bilo več podoborov...

– Posebno mesto pa ste namenili Kozjanskemu odredu, kajne?

»Lahko rečem da, kajti prepričan sem, da smo doslej malo vedeli o borbeni poti Kozjanskega odreda, o njegovih bojnih in političnih uspehih.

Kozjanski odred je uspel v štirih mesecih uničiti 14 sovražnih postojank na Kozjanskem, ki so bile ob-

krožene še z 22 podobnimi postojankami, komanda 4. operativne cone in GŠ Slovenije je Kozjanski odred dvakrat pohvalila zaradi uspešnega delovanja.

Se posebno zahtevno nalogo pa je imel Kozjanski odred zadnje zimo vojne, ko so se že začele pomikati iz Balkana številne nemške horde, ki so že slutile poraz.

Nemci so zaradi varnega umika svojih čet pripravljali ofenzivo »Divja svinja«. Zaradi učinkovitejših spopadov so dobili borci Kozjanskega odreda nalogo, da se po potrebi razdelijo v manjše skupine. Enak način bojevanja so ubrali tudi Čerkezi, s katerimi so naši borci bili težke boje. Pri tem pa seveda tudi v brošuri nisem pozabil zapisati v izjemni pri-

pravljenosti in sodelovanju domačinov, ki so bili kljub številnim žrtvam nam borcem v veliko pomoč!

– Pot vas je zatem vodila preko Hrvatske in Madžarske v Lendavo in Mursko Soboto. So tudi zanimivosti iz te borbene poti zapisane v Vaši knjigi?

»Seveda so! Kajti pot odreda je bila dolga okoli 600 kilometrov, prehodili pa smo jo v 26 dneh. V Murski Soboti se je odred razdelil v enote KNOJ in v Prekmursko brigado. In še posebna zanimivost! Borci petega bataljona tretje brigade KNOJ, v katerem so bili borci Kozjanskega odreda, so prvi vkorakali 9. maja 1945. leta v Maribor. Zastavo Kozjanskega odreda je takrat nosil sedanji kipar Stojan Batič, ki jo je tudi zamenjal z nemško, ki je visela na drogju pred gimnazijo.

Prvi bataljon Kozjanskega odreda, ki je bil tudi v sestavi KNOJ, je odšel na Madžarsko, odkoder se je moral že po nekaj dneh vrniti na območje sedanje Jugoslavije.

Kozjansko je žrtvovalo 1237 borcev, ki so padli v bojih, 419 talcev, v taboriščih pa je umrlo 572 domačinov. V spomin na vse te ogromne žrtve je napisana tudi ta brošura. Opisani napor in žrtve naj bodo tudi spodbuda sedanjim in prihodnjim rodovom za nove dosežke!

Tone Urbas

Od leve proti desni: Adi Jevšnik, Franc Jevšnik, Ivan Jevšnik, padel leta 1942 na Ajdovcu, Franci Hudomal ml., padel v 1. pohorskem bataljonu in Mirko Jevšnik, padel leta 1942 kot borec Veličkove čete.

opravljala še druga dela, kjer je bilo le kaj zaslužka. Svoje otroke je vzgajala z veliko ljubeznijo in v naprednem duhu, zato so jo otroci cenili in spoštovali. Siromaštvo in odnos tedanje družbe do revežev se je odražalo z obrazov in oči teh fantov. Iz njih je odsevala zagrenjenost in upor oblasti. Vzgojani v naprednem duhu in soočeni z neizprosno izkoriščanjem človeka po človeku, so se že kot mladinci vključili v delavsko gibanje, ki je bilo v Zagorju dokaj razgibanost. Bili so člani delavsko-izobraževalnega društva »Vesna« kasneje pa del. – prosvetnega društva »Svoboda« v Ki-

bile trošenje letakov, pisanje parol, pobiranje rdeče pomoči...

Ivan, Adi in Viktor so 1934. leta sodelovali v veliki gladovni stavki; Ivan je bil takrat tudi v stavkovnem odboru. Leta 1935 sta se prva dva udeležila množičnega zleta društev »Svoboda« v Celju. Za to delovanje pa je izvedela tudi tedanja oblast, kar so bratje občutili v raznih oblikah od brezposelnosti, hišnih preiskav do zapostavljanja in zaporov.

Zaradi tega tudi ni čudno, da so se takoj po sovrážnikovi okupaciji aktivno in organizirano vključili v delo OF.

Ivan, rojen 1907. leta se

LIV

POSTOJNA

kovinsko podjetje

66230 postojna — p. p. 77

telefon: 21-232, telegram: liv postojna

tekoči račun pri nb postojna

št. 52200-601-10056

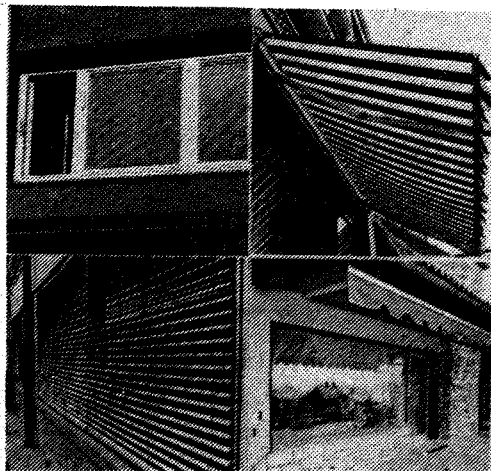
Liv Postojna sestavlja dve temeljni organizaciji združenega dela. Prva se imenuje »Plastika in okovje«, druga pa »Kovinski izdelki«. Velike tovarniške hale, ki jih prav lepo videti ob izstopu z avtoceste Vrhnika-Postojna, so se od nastanka te delovne organizacije že nekajkrat razširile.

Zaradi narave dela in vrste izdelkov, ki jih izdelujejo, kolektiv Liva uvaža precejšnje količine plastičnih mas. Pri tem pa je takoj treba pristaviti, da je kljub temu, da so bili v minulih letih pretežno usmerjeni na domače tržišče, tudi izvoz začel naraščati.

V lanskem letu smo že poročali, da je ta pogumni in delovni kolektiv načrtoval gradnjo dveh obratov izven bližje krajeve okolice. Tako je v Rogaševcih v Prekmurju že dograjen obratni objekt in v njem je že našlo delo 57 delavcev — domačinov. Res je sicer, da je proizvodnja mešalcev za beton, transportnih vozičkov in električnih stikal stekla šele v aprilu in maju ter prvi plani še niso doseženi, toda začetna, uvajalna dela so se že umaknila redni proizvodnji in pričakovati je uspeh še v tem letu. Da bi si za obrat v Rogaševcih zagotovili dovolj in kakovostno delovno silo, so delovni ljudje Liva že pred dvema letoma začeli štipendirati kadre v

Tako kot kolesa in žaluzije, so sloves Liva ponesle na tržišče tudi samokolnice. Slednje so tudi med tistimi proizvodi, za katere se najbolj zanimajo tuji kupci. Po nekaterih ocenah je Livova proizvodnja samokolnic trenutno na šestem mestu v Evropi.

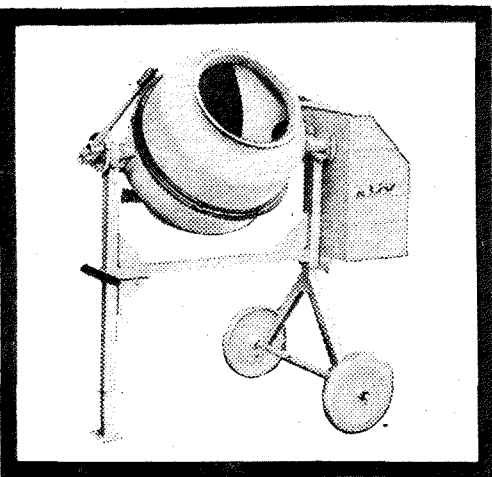
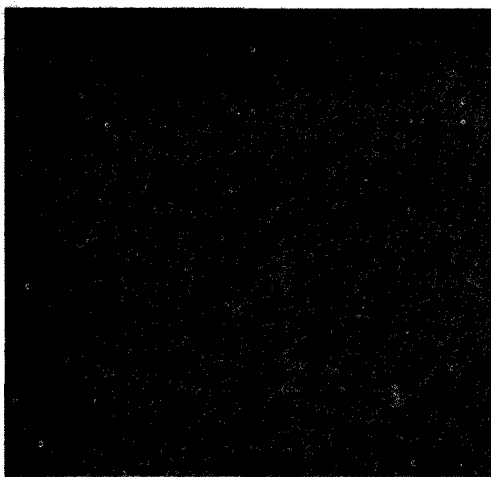
Proizvodni programi obeh temeljnih organizacij združenega dela Liva obsegajo:
vidno gradbeno okovje
sanitetne sifone in armature

Proizvodnja, ki poteka v postojnskih delovnih halah Liva, je kaj raznolika in med izdelki je kar nekaj takih, po katerih je Liv znan po vsej Jugoslaviji. Zlasti so to žaluzije (zunanje in notranje) ki jih ta hip izdelajo po 12.000 m² na mesec. Nič manj znana niso transportna kolesa in kolesca za sto in sto različnih namenov. Ta proizvodnja koles je v teku že domala dvajset let. Tristo petdeset različnih tipov in velikosti jih izdelujejo in nič čudnega, če jih najdemo na najrazličnejših transportnih vozilih v industriji, gradbeništvu, v bolnišnicah in kdo bi našteval kje vse.

Tako kot kolesa in žaluzije, so sloves Liva ponesle na tržišče tudi samokolnice. Slednje so tudi med tistimi proizvodi, za katere se najbolj zanimajo tuji kupci. Po nekaterih ocenah je Livova proizvodnja samokolnic trenutno na šestem mestu v Evropi.

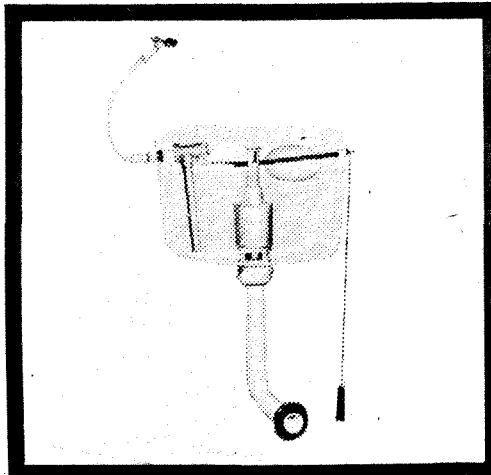
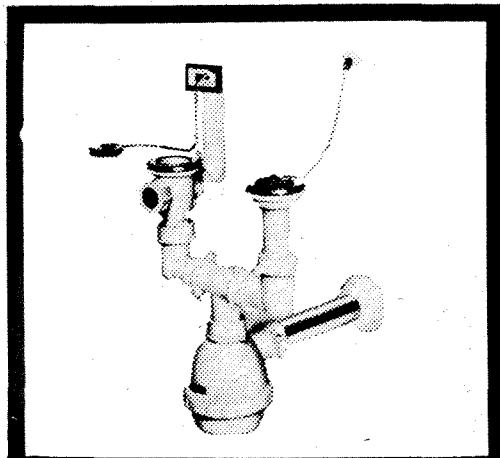
Proizvodni programi obeh temeljnih organizacij združenega dela Liva obsegajo:
vidno gradbeno okovje
sanitetne sifone in armature
transportna kolesa
gradbeno opremo (samokolnice in mešalce za beton)
žaluzije ter
orodja za proizvodnjo in
hidravlične gozdne nakladalce.

tem prekmurskem kraju. Ta hip je še prezgodaj, da bi ugotovili, kolikšen je bil njihov uspeh, brez dvoma pa se bodo prvi rezultati pokazali že po koncu prihodnjega šolskega leta.

Postojnski Liv je lahko tudi ponosen na dokončan proizvodni objekt v Osilnici pri Kočevju. Tam dela od aprila letos, ko je začela proizvodnja sestavnih delov za gozdne nakladalnice, enaindvajset delavcev, v načrtu pa je, da jih bodo zaposlili devetdeset, oziroma stodvajset. Nekateri težave nastopajo zaradi pomanjkanja kvalificirane delovne sile, toda to prepreko kanijo kot vse doslejšnje odstraniti.

Proizvodnja, ki poteka v postojnskih delovnih halah Liva, je kaj raznolika in med izdelki je kar nekaj takih, po katerih je Liv znan po vsej Jugoslaviji. Zlasti so to žaluzije (zunanje in notranje) ki jih ta hip izdelajo po 12.000 m² na mesec. Nič manj znana niso transportna kolesa in kolesca za sto in sto različnih namenov. Ta proizvodnja koles je v teku že domala dvajset let. Tristo petdeset različnih tipov in velikosti jih izdelujejo in nič čudnega, če jih najdemo na najrazličnejših transportnih vozilih v industriji, gradbeništvu, v bolnišnicah in kdo bi našteval kje vse.

Pri naštevanju proizvodov smo morda kako malenkost izpustili. (Liv preseneča tržišče z novimi in sodobnimi izdelki!) Vsekakor pa ne smemo izpustiti iz tegale opisa dveh dislociranih obratov te delovne organizacije iz Postojne. Prvi je v bližnjem Hrušovju (kjer tudi nastajajo vsakovrstne žaluzije), drugi pa je v Vremskem britofu, kjer izdelujejo eluksirano gradbeno okovje.

Ob predstavitvi delovnega programa in delovne organizacije Liv v Postojni nikakor ne smemo mimo pomembnega dejstva, da proslavlja njen kolektiv letos 25-letnico obstoja. Kar lepo in zaočkroženo število let dela in naporov, razvoja in iskanj.

Bili so slabši in sušni časi. Danes pa se Liv lahko postavi ob bok najboljšim proizvajalcem tovrstnih proizvodov v Evropi. Letošnji plan proizvodnje so načrtovali tako, da bi na koncu leta kar za 61 odstotkov presegli lanskega! Se jim bo to posrečilo? Gotovo! Sicer so te dokaj zahtevne načrte za letošnjo proizvodnjo nekoliko zavrli novi obrati, ki še ne morejo dajati od sebe toliko kot utečena proizvodnja, toda pogumni premagajo vse.

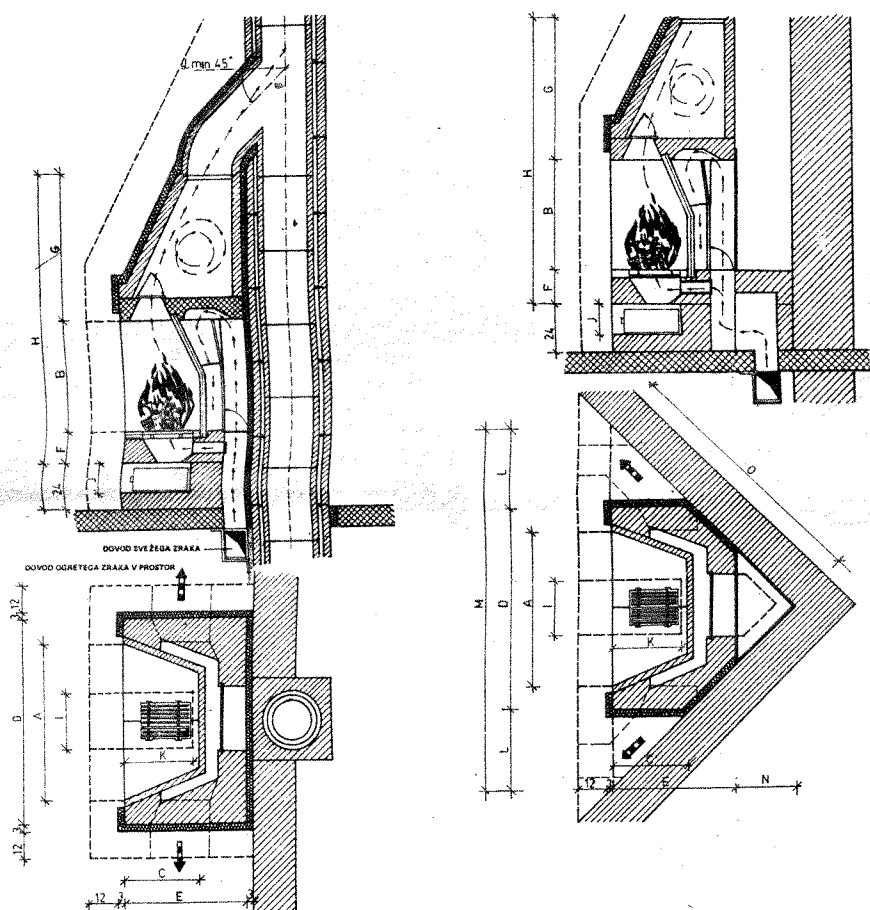

INDUSTRIJA GRADBENEGA
MATERIALA

GRADNJA ŽALEC

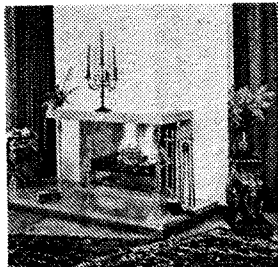
**schiedel
odprti kamin
ANTIKA**

Schiedel odprti kamin tip ANTIKA je nov izdelek
na našem tržišču.

Moderna centralna kurjava nam ogreva prostore z vso tehnično popolnostjo, ki je odprti kamin ne more nadomestiti, kljub temu pa je odprti kamin s svojo tisočletno tradicijo pri nas vedno bolj iskan. Čar odprtega kamina je bil vedno v njegovem zunanjem izgledu. Stari oblikovalci so videli svojo glavno nalogo v tem, da so zunanost kamina oblikovali s tako umetniško dovršenostjo, da je dajala kaminu osrednje mesto v urejenem družinskem okolju. Suhoparna tehnična popolnost pri sodobnih gradnjah stanovanj še bolj podžiga naše želje po estetskem okolju. Odprti kamin omogoča s svojo široko paleto oblik in materialov doživljanje lepote odprtega ognja, kar pri centralni kurjavi najbolj pogrešamo.

Dopolnjevanje centralne kurjave z odprtim kaminom nam pomaga ustvariti tako atmosfero in ugodje, ki si ga želimo primerno vremenu in času.

Tehnični podatki

TIP	II	III
Prostornina prostora v m ³	do 90	do 120
Velikost ognjišča v cm ²	70/50	90/70
Profil dimnika v cm H-4,5 m	20	25
Profil dimnika v cm 3 m-H-4,5 m	25	30
Dovod svežega zraka v cm ²	240	360
Odprtina na oblogi kamina za dovod zraka v prostor na bočnih straneh cm ²	120	180
Teža kamina v kg	420	630

Industrija gradbenega materiala GRADNJA
ŽALEC

UPRAVA ŽALEC
telefoni: (063) 710-740, 710-741, 710-719, 710-773
telex: 33533 YU - SIGRAD

PROIZVODNJA, PRODAJA IN TEHNIČNE INFOR-
MACIJE
Latkova vas pri Preboldu
telefoni: (063) 722-027, 722-078, 722-089, 722-151,
722-144

**brest
cerknica**

industrija pohištva Jugoslavija
telefon 061/791-200 telex 31-167

Regal
Katarina
1

Izdelke si lahko ogledate
in kupite v:

Salonu pohištva Brest Cerknica, v
prodajalni Brest v Mariboru, Kneza Koclja 6

V vseh specializiranih trgovinah s
pohištvom

Gorenjska predilnica
Škofja Loka n. sol. o.
Kidričeva 75
64220 Škofja Loka
P. P. 60
Telefon: (064) 60 631
Telegram: Preja Škofja Loka
Telex: yu preja 345 29
Račun: SDK Škofja Loka 51510-601-10815

Škofja Loka

PROIZVAJA IN PRIPOROČA

TEKSTILNI INDUSTRIJI:

- volnene, sintetične in mešane česane preje, visokokvalitetno EO bombažno prejo ter preje, prirejene za pletilnice,
- jersey pletenine za konfekcije.

TRGOVINI IN POTROŠNIKOM:

- modne pletenine »LOKA-JERSEY« iz sintetike in mešaic za vse letne čase in prilike,
- prejo za ročno pletenje »LOKA« v modnih barvah, izdelano iz čiste volne ali preizkušenih mešanic, v sodelovanju s svetovno znano firmo BAYER.

KUPUJTE KVALITETNE IZDELKE GORENJSKE PREDILNICE!

AVTOKOVINAR
64 220 ŠKOFJA LOKA

- Proizvodnja tehnološke klavniške opreme in strojev
- Transportne opreme za klavnice, hladilnice in mesno predelovalne obrate
- Projektiranje in inženiring
- Avtoservis

paloma
higienski
papirji
brisače

sladkogorska

Predlagam, naj se TV-15 preimenuje v »Partizan«

Se nekaj o neustreznem imenu TV-15

V zadnjih dveh številkah TV-15 ste objavili nekaj sugestij borcev NOV in sodelavcev, ki se zavzemajo, da bi sedanjo obliko naslova mogoče malce spremenili ter tako dali našemu glasilu drugačen naslov. Branko Vrhovec je sicer že tudi sam navedel nekaj imen, medtem ko Janko Mlakar predlaga tudi drugačno obliko oznake. Med drugim naj bi bil pod rdečo zvezdo še obris našega očaka Triglava. Ideja je res vredna pozornosti.

Morda je težko po tolikih letih izhajanja naenkrat naslov časnika spremeniti. Ime je močno ukoreninjeno v vsakem članu ZB NOB, borcu, bralcu in med mladimi. Vendar, razmislimo. Tudi nekdanji Poročevalec se je na primer že pred mnogimi leti preimenoval v Delo. Pod tem naslovom še danes izhaja.

Morda bi našemu listu namesto TV-15 rekli Partizan, ki bi označeval celotno narodnoosvobodilno borbo naših narodov. Tudi partizanske tiskarne so že med vojno izdelovale letake, ki so imeli velike naslove PARTIZAN. Mnogo sem jih med NOB raztrosil po Koroškem, kjer sem tedaj živel. Nekaj tega je še danes ohranjenega v muzejih naše revolucije.

S tem bi našemu glasilu že z naslovom še bolj poudarili pomen partizanskega boja, za katerega je značilno, da so pripadniki tega gibanja delovali v zaledju močnejšega nasprotnika na širokem območju ter mu v hitrih akcijah zadajali hude udarce. In partizan je bil prostovoljec v boju za svobodo proti okupatorju, bil je soborec regularne vojske, kar je potrdila tudi Ženevska konvencija 1949. leta.

Franjo Hovnik, Ptuj

Zakaj spreminjati ime?

Sedaj že več odmevov o imenu našega časnika TV-15

K polemiki o naslovu lista TV-15, ki jo je načel Žarko Žbogar in jo nadaljevala Branko Vrhovec in Janko Mlakar, bi tudi jaz prispeval nekaj misli.

Partizanski časopis nosi ime TV-15 že od leta 1963, potem, ko se je vanj vključil njegov predhodnik Invalidski vestnik. Tednik TV-15 je postal osrednji list za vprašanja borcev, vojaških invalidov in rezervnih starešin. Časnik vsa leta svojega obstoja posreduje in razvija vrednote narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije. Pred dvema letoma je svojemu simbolu TV-15 dodal še napis Naš tovariš, ki živo spominja na medsebojne odnose med veliko preizkušnjo.

Zakaj torej spreminjati ime, ki po simboliki in po pomenu ustreza konceptu in programskim zasnovam lista?

V polemiki je bila pripomba, da je ime TV-15 preozko. Tovariš Branko Vrhovec med drugim navaja, da je »TV-15 zgolj naziv za majhne kurirske postaje v gozdu pri vasi Pogorelec v Kočevskem Rogu, torej le malo opazen člen v verigi široko razvejane partizanske vojske«. Vendar ni vse tako. Naj navedem le nekaj iz celote iztrganih misli, ki jih je takratna predsednica pokroviteljskega odbora nad kurirji in vezisti Dragica Rome, zapisala leta 1969 v uvodnem delu ob izdaji Vodnika po transverzalah kurirjev in vezistov NOV Slovenije:

»Zveze – kurirji in vezisti – so v narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov odigrale zelo pomembno vlogo, saj je bil uspeh marsikatero akcije v veliki meri odvisen tudi od pravočasnega sporočila, kje je sovražnik in kaj namerava ter od hitro dostavljenih sporočil vodstva posameznim partizanskim enotam.

Tako so že leta 1941 najbolj hrabri in zavedni tovariši in tovarišice – vsi člani partije ali SKOJ – vzdrževali kurirske zveze med političnimi forumi in vojaškimi enotami. Kaj kmalu so bile kurirske zveze organizirane kot vojaška formacija, razdeljena na terenske vode – TV postaje. Te so se združevale v linije, ki so bile dejansko čete s komisarjem in komandirjem. Več linij je sestavljalo sektor, ki je bil pravzaprav bataljon. V Sloveniji je bilo pet sektorjev: dolenski, gorenjski, štajerski, primorski in koroški. Vsi so sestavljali brigado, ki je bila vojaško vključena v slovensko divizijo KNOJ. Štela je 1400 borcev, razdeljenih po 145 postajah.

Istočasno z razvojem in utrjevanjem kurirskih zvez pa se je krepila tudi služba radiotelegrafskih in telefonskih zvez, saj so bila za hitro obveščanje nujno potrebna tudi tehnična sredstva obveščanja.

Organizacija zvez se je nezadržno širila. Že leta 1942 so bile vzpostavljene zveze z Moskvo in vrhovnim poveljstvom NOV in POJ ter odposlane tudi prve radijske sprejemno-oddajne postaje na Primorsko, Štajersko in Gorenjsko.

Kurirji in vezisti pa niso bili samo najhitrejši prenašalci važnih sporočil in zaupnih materialov, ampak tudi obveščevalci in predvsem kurirji spremljevalci najvišjih voditeljev NOV ter politični delavci na terenu...

Če presojamo te besede o delu kurirjev in vezistov med NOB po pomenu, potem zdaleč presegajo ozko delovanje enega področja. Kurirji pa so delovali tudi v vojaških enotah (od čet do korpusov), med civilnim prebivalstvom in so večkrat opravili pomembne in tvegane akcije.

In poslanstvo TV-15? Ali ne gre za to, da ga ljudje dobijo na domove in ga berejo? Sedaj ga prinašajo poklicni pismonoše, med vojno pa so literaturo, zlasti še Slovenski poročevalec, kurirji prenašali v vsa področja slovenskega prostora. Ali je torej ime TV-15 preozko in oddaljeno od poslanstva, ki ga danes opravlja partizanski list? Menim, da gre le za nepoznanje ozadja simbola, ki ga je prevzel naš časnik. Tudi OF je simbol, vendar ga lahko povsod napišemo brez pojasnjevanja. Ta simbol je še širši in še bolj živi v nas. Morda bi bilo še celo prav, da bi simbol OF vključili v emblem našega lista na rdeče polje pod zvezdo. Med tremi rogljiči (Triglav) naj bi bil še simbol OF, tako, kot je bil med vojno (zdi se mi, da tudi po vojni) na prvi strani Slovenskega poročevalca. S tem bi poudarili specifičnost odpora na Slovenskem.

Tone Kebe

Naš tovariš TV-15

Mnenje o imenu našega časnika

Nisem mnenja, da bi spremenili ime našemu časniku, posebno še sedaj ne, ko smo v škripcih z denarjem zaradi podražitve papirja in vseh drugih potrebščin. Mislim le, da bi bilo prav, če plačamo celoletno naročnino in nekaj dodamo za vzdrževalnino.

Jože Marn

Preprečiti želimo napake in neresnice

Predsedstvo naše organizacije je zaradi upravičenih pripomb sprejelo stališče: vsi, ki pišejo o zgodovini NOV, morajo za področje naše občine dobiti soglasje za določeno besedilo – vsebino članka ali knjige. Naš namen je, da bi pravočasno popravili nepravilne podatke. Predsedstvo obvešča tovarišice in tovariše, ki znajo pisati, da bodo lahko dobili potrebne podatke pri nas, saj je naše področje zelo malo opisano.

Naše predsedstvo se želi najprej pogovoriti z avtorjem knjige »Sedem krst za Ronkarjevo družino«, ker smo opazili več nepravilnosti.

Predsedstvo OO ZZB NOV Litija

Rad bi vedel kaj več o svoji nekdanji brigadi

Pisana beseda o brigadi »Franje Ogulinca-Selje«

Kot naročnik vašega časopisa rad prebiram članke o bojih, ki so jih bojevale razne brigade. Ker pa sem bil sam partizan na Hrvaškem, bi prosil za naslov, če mi lahko sporočite, kam naj se obrnem, da bi dobil kakšno čtivo, oziroma opis brigade »Franje Ogulinca-Selje« (v kateri sem bil do konca vojne). Brigada je spadala v 34. divizijo in 4. korpus. Če mi lahko pošljete kakšen naslov, se vam najlepše zahvaljujem.

Vinko Martinčič, Stopče

Spoštovani tovariš Martinčič!

O vaši brigadi smo povpraševali pri RO ZZB NOV Hrvatske v Zagrebu, kjer so nam prijazno odgovorili, da ima brigada Franje Ogulinca-Selje svoj domičil v Veliki Gorici. Tako lahko vse nadaljnje informacije dobite pri občinskem odboru SUBNOR Velika Gorica, medtem ko vam bomo osnovne podatke o tej brigadi poslali pismeno.

Uredništvo »TV-15«

Še o napadu na viadukt

Odmev na članek »Napad na viadukt« v 26. številki TV-15

V TV-15, z dne 5. julija letos je v članku Napad na viadukt nekaj netočnosti, zato se oglašam.

Med napadom na Štampetov most sem bil borec 10. brigade (Ljubljanske) in sicer telefonist voda za vezo 10. brigade. Moj komandant je bil tovariš Major (Raca), komandir voda za vezo je bil tovariš Jože Vovk, operativni oficir pa tovariš Matevž.

Spominjam se, da sem moral s petfaznim telefonom in dvema kurirjema voda ostati in vzdrževati vezo s štabom 18. divizije ter z 10. brigado. Veza je bila najprej pretrgana s 7. korpusom, nato pa še z 10. brigado, torej prav z mojo komando. Enega od kurirjev sem poslal v eno smer, drugega v drugo. Nisem ju več videl. Popolnoma sam sem ostal v šoli na Svetem Vidu toliko časa, dokler se niso začele vračati posamezne, popolnoma razhajkane enote 9. in 10. brigade. V spremljajočem vodju so bili moji tovariši, sami Mozirčani. Niso se vrnili. Minerski vod je sicer opravil svojo nalogo pri rušenju viadukta. Spominjam pa se, da je takrat odpovedalo angleško letalstvo z bombardiranjem viadukta zaradi silnega deževja, ki je trajalo cel teden. Od 24. do 27. septembra sem preživel skrit v kleti šole, medtem ko so kolone belogardistov in Nemcev hodile skozi vas.

O kaki vezi ni bilo več govora. Nisem vedel ne kje so kurirji ne kaj se dogaja na položaju pri Štampetovem mostu. Tretji dan je prišel pome kurir voda za vezo. Svojo štirifazno centralo sem obdržal. Prinesel sem jo v štab 10. brigade.

Še to moram omeniti, da sta nas ob hajki na Krimu spremljala tovariša Daki Semič in Krsto Popivoda; to je bil cel takratni štab, ostali so bili ranjeni ali pa so se porazgubili.

Prosim tovariša Draga Oblaka, da se oglasi na moj naslov: Ciril Langeršek, Celjska c. 38, Slovenj Gradec.

Ciril Langeršek

Rada bi izvedela, kje je očetov grob!

Mojega očeta, Ivana Podlogarja, so ustrelili italijanski fašisti spomladi leta 1942 pred hišo na žagi pod Mokrcem, hišo pa zažgali. Prosim da mi sporočite, kdo ve, kam so ga odpeljali.

Milka Mavrič
Pod taborom 11
66210 Sežana

Vabilo na Silovec

Skupščine in družbenopolitične organizacije domicilnih občin kozjanskih borcev in aktivistov Brežice, Krško, Sevnica, Laško, Sentjur in Šmarje pri Jelšah, vabijo na proslavo borcev in aktivistov Kozjanskega ter 35-letnice Kozjanskega odreda, ki bo v soboto, 22. septembra letos ob 10.30 uri na Silovcu nad Sromljani.

Že v petek, 21. septembra se bodo v Sromljah zbrali številni mladi pohodniki s Kozjanskega. Ob 19. uri pa se bodo srečali z borci ob tabornem ognju.

Na sobotni osrednji proslavi bo govoril predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik.

Vabljeni

»Nič nas ne sme presenetiti« v Slovenj Gradcu

V okviru krepitev pripravljenosti obrambno varnostnega sistema v krajevni skupnosti Slovenj Gradec bo 29. in 30. septembra 1979 organizirana vaja pod geslom »Nič nas ne sme presenetiti«. V glavni vaji v soboto, 29. septembra bodo sodelovali vsi občani, delovne organizacije in interesne skupnosti, šole in društva. Do tega časa se morajo temeljito pripraviti za dela in naloge, ki jih obvezujejo doma in na delovnih mestih v okviru enot civilne zaštite, narodne zaštite in v drugih organizacijah, v katere so razporejeni.

Dolžnost vseh je, da se udeležijo predavanj, seminarjev in drugih akcij, ki bodo organizirane v pripravljalnem obdobju do 29. septembra 1979.

ADOLF ANKON

Odbor 4. brigade VDV partizanskih kurirjev pododbor za Zasavsko-savinjski sektor

Obveščamo, da bosta proslavi na kurirskih postajah na Štajerskem:

29. septembra 1979 ob 8.30 na postaji TV-24 v Rečici nad Laškim in **6. oktobra ob 9. uri** na postaji TV-36 v Zavodnjah nad Šoštanjem.

Na obeh postajah bodo tudi odkrili spominska obeležja. Obema postajama bosta krajevni skupnosti Rečica nad Laškim in Zavodnje nad Šoštanjem podelili domicil.

Vabimo kurirje, da se v čim večjem številu udeležijo proslav, posebno pa še kurirje TV postaj 24 S in 36 A.

Odbor

Pečine na Tolminskem vabijo!

Krajevna skupnost in DPO Pečine vabijo na odkritje spominskega obeležja relejni kurirski postaji P-21, ki je v tem kraju delovala od leta 1943 do osvoboditve.

Odkritje, ki je posvečeno tudi počastitvi 60-letnice ustanovitve KPJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov, bo v nedeljo, **23. septembra 1979 ob 11. uri na gozdni jasi Globoka rupa na Pečinah.**

Po končanem svečanem delu programa bo partizansko srečanje ob partizanskem golažu. Sledila bo prosta zabava s plesom.

Vabimo nekdanje kurirje relejnih postaj P-21, P-22, P-7, P-10 in P-35, vse tiste tovarišice in tovariše, ki so med NOV imeli kakršnokoli zvezo s P-21, vse aktiviste, pripadnike VDV in druge borce brigad 9. korpusa, ki so se med NOV zadrževali na Šentviški planoti.

Krajevna skupnost in DPO Pečine

Sprememba datuma proslave

V Gojačah na Vipavskem bo proslava 14. 10. in ne 9. 9., kot so prvotno nameravali. Tega dne se bodo nekdanji aktivisti OF srednjeprimorskega okrožja in borci Bazoviške brigade srečali in se povsili s svojimi vojnimi tovariši.

Do spremembe datuma je prišlo predvsem zaradi izdaje posebne brošure, ki bo izšla ob tej priložnosti.

Feliks Hladnik

Poizvedba

Odbor italijanske organizacije A.N.P.I. iz Piacenze išče tovariša Iva Čamernika, sina Gašperja, rojenega 3. 1. 1915 v Ljubljani. Bil je komandant partizanske formacije v tej provinci, ki se je imenovala »Banda Gaspare«. Odbor A.N.P.I. iz Piacenze zbira podatke za zgodovino odporniškega gibanja. Mestni odbor ZZB Ljubljana prosi imenovanega samega, ali pa nekoga njegovih, da se javi pri mestnem odboru ZZB, Komenskega 7.

Odkritje spominske plošče

Združenje borcev NOV in družbenopolitične organizacije iz Šempetra pri Gorici bodo odkrili spominsko ploščo v nedeljo, **16. septembra 1979 ob 11. uri**, kjer je bil od leta 1921 do leta 1943 zapor in mučilnica naprednih Slovencev, aktivistov, članov OF in drugih.

Posebno vabljeni zaporniki ter krajani.

ZZB NOV, KS in družbenopolitične organizacije Šempeter pri Gorici

Srečanje borcev in aktivistov Notranjske

Na podlagi medsebojnega dogovora, ki so ga sklenile družbenopolitične organizacije in skupščine občin Cerknica, Logatec, Vrhnika in Ljubljana Vič-Rudnik vsako drugo leto ena izmed občin organizira tradicionalno srečanje medvojnih aktivistov in borcev NOV, ki so v času NOB delovali na tem širokem območju.

Osrednja proslava bo v soboto, 15. septembra ob 10. uridopoldne v tovarniški hali Utensilie – le streljaj daleč od nekdanje ilegalne tiskarne Podmornica, torej ob cesti na Brdo.

Poskrbljeno pa bo seveda tudi za prijetno razpoloženje in počutje vseh udeležencev proslave, ki pa s tem, da se odvija neposredno ob poti, kjer je v času NOB potekala žica okrog našega mesta, tudi proslava mesta Ljubljane in njenih občanov.

Okrepljene bodo redne proge mestnega prometa (št. 6 in 14), s posebnim prometnim režimom pa bo poskrbljeno tudi za vse, ki bodo prišli z osebnimi avtomobili!

Spominska plošča v Srednjem Lokovcu

Dne 23. septembra 1979 bo v Srednjem Lokovcu, kjer je bila 3. in 4. septembra 1944 ustanovna konferenca pokrajinskega načelstva Narodne zaštite za Slovensko Primorje, odkritje spominske plošče. Vse pripadnike Narodne zaštite vabi pripravljalni odbor tega dne ob 10. uri k Alojzu Podgorniku, številka 90 v Srednjem Lokovcu.

Ob 9. uri bo odkritje spominske plošče topničarjem 9. korpusa.

Istega dne bo po slavnostnem odkritju spominske plošče NZ zbor in srečanje aktivistov OF nekdanjega Severno-primorskega okrožja.

Pripravljalni odbor

Srečanje borcev in bork ZDO in 9. SNOU brigade

Obveščamo vse borke in borce Zapadno-dolenjskega odreda in 9. SNOU brigade, da bo srečanje borcev v **soboto, 15. septembra 1979 ob 11. uri v domu JLA v Ribnici na Dolenjskem.**

Po proslavi in skupnem kosilu bomo borci ostali v prijetni partizanski družbi.

Zaradi dobrih rednih zvez posebnega prevoza ne bomo organizirali.

Stalni odbor

Iščemo podatke o Mihaelu Presnu – Zvezdi

Organizacija ZB NOV Avče namerava ob 35-letnici smrti odkriti spominsko ploščo na rojstni hiši Mihaela Presna-Zvezde.

V narodnoosvobodilno gibanje se je vključil že oktobra leta 1941. Takrat je bil zaposlen na glavni pošti v Gorici vse do aretacije 20. marca 1943. Ves ta čas je zbiral in posredoval aktivistom OF v Avčah važne informacije, kasneje pa tudi tehnični material za partizanske enote. V Gorici je bil tudi z nekim Poldetom iz Ilirske Bistrice in Bogdanom Saksida iz Gorice, ki sta bila kasneje tudi z njim zaprta.

Iz italijanskih zaporov se je vrnil šele po kapitulaciji Italije. Kmalu je odšel v ilegalo, kjer je prevzel odgovorne politične funkcije. Tako je bil leta 1944 sekretar rajonskega odbora OF ter sekretar rajonskega komiteja KPS za Kanalsko. Ob svoji smrti, 22. decembra 1944, pa tudi član Okrožnega narodnega sodišča za Severno Primorsko.

Vse, ki so ga poznali in z njim sodelovali v času NOB prosimo, da nam čimprej sporočijo podatke, ki so jim znani, na naslov:

Krajevni odbor ZZB NOV Avče
ali po telefonu (065) 22-636

Izgubljeni orden

Julija 1979 smo našli »Orden zasluge za narod III reda«, številka 76344, na trasi delovne akcije Brkini-Tomini. Lastnik ga lahko dobi pri OO ZZB NOV Izola, Kristanov trg 1, z dokazom, ki nosi to številko.

OO ZZB NOV Izola

Izlet z letalom v Ohrid

Društvo invalidov Ljubljana Šiška organizira 3-dnevni izlet z letalom v Ohrid. Udeleženci si bodo ogledali Skopje, Bitolj, Tetovo, Mavrovo, Strugo, Kruševo in še nekatere druge kraje Makedonije ter njene naravne in kulturnozgodovinske znamenitosti.

Odhod bo 8. oktobra 1979 ob 5.15 zjutraj z avtobusom izpred hotela Kompas na Brnik. V Ljubljano se bomo vrnili 10. oktobra 1979 z avtobusom okrog 22. ure zvečer.

Cena izleta za osebo je 3400 din, za vojaške vojne invalide 2600 din ter za nosilce partizanske spomenice 1800 din. V ceno je vračunan prevoz z letalom in avtobusom, ogledi in vstopnine po sporedu ter polni penzion.

Prijave in vplačila za izlet sprejema Društvo invalidov Ljubljana Šiška, Celovška 105 do vključno 3. oktobra 1979. V tem času lahko dobite tudi vse informacije osebno ali po telefonu, št. 6061-558-115 vsak dan od 10. do 12. ure, razen ob sobotah.

Pohitite s prijavi, ker je število udeležencev omejeno!

Društvo invalidov Ljubljana Šiška

Vabimo na trgategv

Domicilni odbor Briško-beneškega odreda v Novi Gorici vabi vse svoje pripadnike, na trgategv v Brda, ki bo v nedeljo 23. 9. 1979. Zborna mesto bo v Dobrovem (v Brdih) ob sedmi uri in trideset minut. Vsa podrobnejša navodila lahko dobite pri sekcijah odbora Briško-beneškega odreda.

Na svidenje v Brdih!

Domicilni odbor
Briško-beneškega odreda,
Nova Gorica

Ob zaključku akcije

V krajevni skupnosti Semedela bo zaključni del akcije »Nič nas ne sme presenetiti« v soboto, 29. in v nedeljo 30. septembra 1979.

Odbor za ljudsko obrambo in samozaščito vabi, da se dobro pripravijo na to akcijo. Podrobna navodila so v knjižici »Kako boste pomagali sebi in drugim«. Vsaka družina bo v teh dneh dobila po en izvod te knjižice in vabilo za sodelovanje v akciji.

LILIJA BOGOMIL

VABILO

V nedeljo, **23. septembra 1979** bo v vasi Lokovec na Banjski planoti odkritje spominskega obeležja ob 35-letnici ustanovitve artilerije 9. korpusa NOV in tovariško srečanje.

Pridite v čim večjem številu!

Odbor

Piše: Alojz Zidar

Spomini na organizacijo TIGR

Imel sem poleg slovenske tudi italijansko literaturo »L'Unità«, »Lo stato operaio«, ki sem jo nato raztresel po klopih v neki cerkvi. Ko sem prevažal tudi po cele vreče ilegalnega materiala, so bile moje postojanke v Jelšanah pri Broznovih ali pri Hrovatu, v Stari Sušici pri Zafredu Francu, v Vrbici pri Gržinovih, v Zabičah, pri Mariji Valenčič v Jordanih, pri Grahorju v Bitnjah, Šenkincu v Sembijah itd.

Eden zelo aktivnih pri prevažanju ilegalnega materiala je bil tudi Anton Hrvat in iz Trnovega pri Ilirski Bistrici. Naše shajališče je bilo pri gostilni Spetič v Ilirski Bistrici, katere gospodinja je bila naša zaupnica.

V organizacijo TIGR sem vključil tudi Antona Dolgana-Branka. Viko Bobek mi je izrečno naročil, da moram dobiti zaupnega sodelavca, ki bo pripravljen na vse. To je bilo nujno, ker sem bil s kamionom ali taksijem vedno na cesti in sem tihotapil ilegalni material na zelo širokem sektorju.

Nekoč mi je dal Bobek dve pištoli tipa »Mauser«. Dal mi je nalog, naj dobim še enega zanesljivega tigrova in da naj se vadi v streljanju. Izbral sem Antona Dolgana-Branka, ki je postal zelo aktiven v raznašanju propagandnega materiala. Z Dolganom sva se v gozdu v bližini Topolca precej časa vadila in se naučila uporabljati orožje. Bobek je večkrat govoril o atentatu na Mussolinija, mislim pa, da je šlo za kolebanje v vrhovih TIGR, zato da atentata oziroma poskusa ni prišlo. Kolebali so tudi v načrtovanem atentatu z dinamitnim pasom v Kobaridu leta 1938, ker bi atentat potegnil za seboj množično preganjanje Slovencev. Verjetno bi fašisti to izkoristili, da bi lahko izselili cele pokrajine. Matessoli je takoj po kapitulaciji Jugoslavije pisal pismo generalu Grazioli, da bi bilo Slovence najbolj preprosto izseliti in razkropiti po Italiji. Naše ljudi so preganjali z njihovih delovnih mest in zaposlovali zagrizene fašiste iz notranjosti države.

To je ustvarilo veliko sovraštvo proti vsem slojem italijanskega ljudstva. Pozneje, ko se je pojavil v vodstvu TIGR Danilo Zelen, se taka stališča spreminjajo. Naš ilegalni časopis »Svoboda« in druga naša literatura so objavljali članke o trpečem italijanskem ljudstvu. Posebno pozornost so posvečali italijanski politični emigraciji in njenemu protifašističnemu delovanju. Začeli smo ločevati resničnega sovražnika našega ljudstva od slučajnih sopotnikov slabega sistema. Glavni oporni steber pa smo videli v jugoslovanski državi. Jugoslavijo smo gledali kot odrešenika, bili smo prepričani, da spadamo k družini južnih Slovanov, in da se bomo prej ali slej znašli vezani z isto usodo, pod isto streho. V TIGR so bili zbrani samo hrabri, požrvovalni fantje, ki so bili pripravljeni na vse. To so tudi potrdili v narodno osvobodilni vojski. Materialne pomoči nismo dobili nikjer. Prevozil sem ogromno raznega materiala, vendar nisem nikdar pomislil, da bi moral dobiti vsaj za bencin. Ko mi je tega primanjkovalo, smo zbrali denar, da bi lahko nabavili gorivo in opravili poverjene naloge. Bili smo žilavi in neustrašni, pa tudi realni in ne fanatiki. Vedeli smo, da ni dovolj le vzgajanje antifašističnega duha, ampak je potrebna priprava za oborožen upor v primeren času, ki mora prerasti v boj za narodno osvoboditev. To je bil cilj, ki je živel v vseh srcih potlačene, razžaljenega in bičanega primorskega ljudstva.

TIGR je v svojih publikacijah stalno podpiral boj španskega ljudstva med špansko državljansko vojno, zbiral denar za prostovoljce, ki jih je potem pošiljal v španijo. V španiji se je bojevalo poleg komunistov precejšnje število tigrovcov, med njimi dva pilota Joško Križaj in Stanko Kamenšek. Ob neki prošlavi v Cerknem je nekdanji španski borec in borec NOV iz leta 1941, ki ga je povojna življenjska pot ločila od Primorske, Stanko Kamenšek, doma iz Rečinja, napisal: »Neverjetno sem bil presenečen, ko sme zvedel, da je dela Cerkljanske kar pet španskih borcev. To ljudstvo sem vzljubil med svojimi ilegalnimi akcijami gverilskih troj TIGR proti fašizmu na Primorskem v letih 1927-1936. Nikoli ne bom pozabil njegovega požrvovalnega in junaškega sodelovanja ob naših večkratnih prestopih meje čez Porezen na Cerkljansko, Tolminsko in Baško Grapo«.

Spominjam se Klementa Serga iz vasi Bregi v bližini Opatije. Bil je športnik in je sodeloval na kolesarskih tekmah. Ko je treniral, je prihajal v Ilirsko Bistrico. Vedno se je ustavil v mehanični delavnici pri meni ali pri Josipu Ujčiču.

Obložil se je z ilegalnim materialom – literaturo in odšel. V TIGR ga je vključil Vinko Brozina iz Jelšan, ki se je tudi ukvarjal s kolesarskim športom.

Med abesinsko vojno je bil Serga mobiliziran in odposlan v italijansko Somalijo. Ob etiopski meji je prevažal municijo in hrano za vojsko. Njegov patriotizem in sovraštvo do fašizma mu nista dala miru. Nekega dne je pustil kamion ob meji in oborožen s puško pobegnil čez mejo ter se priključil Abesincem. Prišel je v štab Rasa Desteira, pozneje je bil poslan v Adis Abebo in je delal v neki veliki garaži; tedaj so k njemu prihajali novinarji. Med številnimi novinarji je bil tudi Dušan Timotijević, odvisnik beogradske »Politike«. Serga mu je pojasnil, da je istrski Hrvat. Timotijević ga je opisal takole: »Serga je res simpatičen mladenič. Že v prvem hipu si je pridobil naklonjenost ljudi, ki so ga videli. Verjetno se mora prav temu zahvaliti, da je ostal živ, ko so ga Etiopci obkolili, da je potem le zdrav prišel v Adis Abebo in še več, da mu je Negus dodelil celo delo v garaži, in da so se v garaži tako lepo vedli do njega in to najbolj direktor Peleolof, sicer pa tudi vsi ostali vse do mladeniča Abedeja.« Ko so Italijani zasedli Adis Abebo, so Serga aretirali in ga odpeljali v Mogadisc, kjer so ga obsodili na smrt in ustrelili.

Poleg aktivnosti TIGR v španski državljanski vojni je ta organizacija ob napadu Italije na Abesinijo leta 1936 mobilizirala tudi slovenske in hrvatske fante. Člani TIGR so po navodilih iz Ljubljane več sto fantov odvedli preko meje v Slovenijo, da se ne bi borili in umirali za fašistično Italijo.

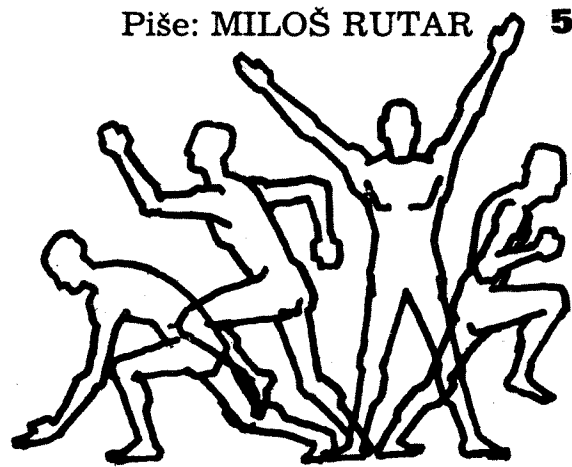
Na pobudo Ivana Regenta, člana KP Italije, je italijanska KP želela, da stopi v stik s TIG in osnuje skupno protifašistično fronto. Zato je italijanski protifašistični ilegalni časopis L'Unità št. 12, ki se je tiskal v Parizu, pozival TIGR in pisal: »Za osvoboditev Julijske krajine je dolžnost vseh političnih sil, da imajo za cilj rušenje fašizma, in se takoj združijo«. Na ta poziv je štab TIGR odgovoril pismeno: »Smo odgovorni voditelji nacionalno-revolucionarnega gibanja slovenskega in hrvatskega ljudstva v Italiji. Pripravljeni smo, da stopimo v stik z vami za dogovor o skupnem boju proti italijanskemu fašizmu.« Podpis: za slovensko-hrvatsko revolucionarno organizacijo v Italiji Izvršni komite: Danilo Zelen in še dva druga. Takoj nato je sledil odgovor komunistične partije Italije s podpisom Malaperia. O tem dopisovanju med voditelji TIGR in komunistične partije Italije, ki je imela svoj sedež v Parizu, so še danes ohranjeni originalni dokumenti v Rimu (Istituto Gramsci, Archivio del Partito Comunista Italiano – fascicolo N. 1299/23 e seg.) Korespondenca izvršnega komiteja TIGR je bila takoj po napadu Italije na Jugoslavijo strokovno zapečaten. Z enim izvidom vsakega časopisa TIGR so jo zakopali na vrtu Petra Belingarja, Kosovelova 11, Kodeljevo, Ljubljana.

(Se nadaljuje)

Piše: MILOŠ RUTAR

5

Borci in rekreacija

Kaj moramo vedeti, ko se odpravljamo v gore?

Vsak, ki je dopolnil 50 let, mora vedeti, da so v njegovem organizmu nastale precejšnje spremembe. Nismo več mladi kot nekdanj. Sposobnost presojanja je sicer velika, telesna sposobnost pa pada. Sklepi so manj gibljivi, mišice manj odporne, počasneje reagiramo, utrujeni smo in živčni, nerazpoloženje nas tare, pri upokojencih pa še osamljenost in občutek družbene nekoristnosti.

»Najboljše zdravilo za starejše so gore,« pravijo izkušeni planinci. V planinah se naučijo svežega zraka, čutiš z naravo in jo spoznaš. Med planinci je vedno veselo. Mestni truš in izpušni plini so daleč pod teboj, ne dosežejo ušes in pljuč. Med strmimi skalami se krepita in presnavlja žilni in dihalni sistem. Tu človek pozabi na dnevne skrbi. Med hojo so misli jasnejše. Človek postane veder in kot prerojen.

Torej, kaj je lepšega kot v septembru za nekaj dni v gore? Z nahrbtnikom? Seveda, a ni dovolj, da ga prejšnji večer napolniš s hrano in perilom in se zadovoljiš z dobro vremensko napovedjo, potem pa na pot.

Kakšna je tvoja oprema? Nikar ne podcenjuj njene pomembnosti! Imaš prave čevlje? Biti morajo visoki in podplati morajo imeti narezano gumo. Čim bolj udobni naj bodo, taki, ki jih dobro poznaš in si že hodil v njih. Tanke nogavice naj ne bodo iz najlona, čezenj pa obuj še debele volnene dokolenke. Majica, debelejša srajca, pulover, trenerka, vetrovka ali pelerina pa pokrivalo – vse to spada k tvoji opremi. Brez rezervnega perila nikar ne hodi na pot! Nahrbtnik naj bo lahek. V njem naj bo čim manj hrane: čokolada, skromen prigrizek, sladkor, keksi, limone, jabolka, alkohol ni nujen, mogoče le nekaj krepkega kot zdravilo. In končno palico oziroma obe smučarski palici v roko pa mnogo dobre volje.

Na turo v visoke gore se moramo dobro pripravljati, da nas ne bi potem kaj prese-netilo. Če le moremo, žrtvujemo dnevno eno ali dve uri za sprehode oziroma izlete v naravo. Pa naj ne bo to le leno prestavljanje nog; koraki morajo biti živahnejši, hitrejši. Tudi če bomo šli po stopnicah namesto z dvigalom peš, bomo pridobili kondicijo. Pri jutranji telovadbi namenimo več pozornosti vajam za utrjevanje nog, to so počepi, poskoki in podobno. Prav tako nam bo nekaj nedeljskih vzponov na Blegoš, Pohorje, Jošt, Katarino, Mrzlico, Peco, na Jelovico ali na mozirске planine še kako prav prišlo.

Petinpetdesetletni upokojeni inženir Pavle Šegula je bil borec Kamniško-zasavskega odreda. Kmalu po vojni se je aktivno vključil v planinsko organizacijo. Dolga leta je član izvršnega odbora Planinske zveze Slovenije. Piše strokovne članke o planinstvu. Med drugim je PZS izdala njegovo knjigo »Nevarnosti v gorah«, »Življenje v naravi«, iz nemsčine pa je prevedel delo »Plazovi«. Prelistajmo, kaj nam iz svo je dolgoletne planinske prakse svetuje:

Priprave za turo

Izbrati moramo sebi in svojim močem primerno turo. Pomembno je, da obvesti-

mo domače, kod bomo hodili in kdaj se vrnemo. Pripravimo vso potrebno opremo: tudi nekaj prve pomoči, sončna očala, krema, vžigalice, baterijo, vse potrebščine za umivanje in čim manj jedi, saj je veliko boljše in koristnejše kuhana hrana v kočah. Po teh pripravah se priključimo skupini, ki jo bo vodil izkušen planinec.

Hoja po gorah

Hodimo zmerno, saj bomo le tako lahko uživali v opazovanju vsega, kar nas obdaja. Vsakourni počitek, ki ga združimo s prigrizkom, je nujen. Hodimo v majici; ko se ustavimo, nam bo potrebno toplo ogrinjalo. Na poti se držimo markacij. Nikar ne poskušajmo z iskanjem bližnjic čim prej doseči cilj, kajti bližnjice so navadno strme in utrudljive. Ne pijmo preveč vode in tudi večjim količinam alkohola se odpovemo. Prišli smo v koč. Naročimo si toplo juho ali čaj z limono, ki nas bo še najbolj odžejal. K počitku pa se odpravimo zgodaj zvečer, da bomo lahko naslednje jutro že ob petih ali celo ob štirih spet vzeli »pot pod nogo« in se s tem izognili najhujši vročini. Če se pripravljamo nevihta, imejmo potrpljenje; počakajmo v koči, saj pride po vsakem dežju vedrina.

Viharnik pod Velim poljem

Nevarnosti v gorah

Že v gozdu moramo biti oprezní; rosna trava je zelo nevarna, da zdrsnemo. Pazimo se kač. Megla in noč nas lahko zavedeta, da se izgubimo. Ob nevihti se stisnimo pod kako skalo in počakajmo, da mine. Ne držimo se jeklenih vrvi, če slišimo grmenje, ker so takrat tudi strele blizu. Previdni bodimo v hoji čez snežišča. Pomagajmo si s palicami. Če pa nam zdrsne, se obrnimo na trebuh, z obema rokama zgrabimo palico čim nižje in jo zapčimo v sneg. Ne smemo izgubiti razsodnosti! Seveda je najbolje, če nas na snežiščih vodič naveže in nas zavaruje. Tudi pri vrtočlavi-ci je naveza najboljše pomoči. Pri srečanju na ozkem prehodu v skalah se vedno umakne tisti, ki se vzpenja. Ko sestopamo po zavarovani poti s klini in vrvmi (od Malega Triglava na Kredarico) smo z obrazoma obrnjeni proti strmini. S tem se bomo obvarovali vrtočlave.

In še pomembno opozorilo: Vsaki koči se ob prihodu vpišimo v posebno knjigo in napišimo, kam se odpravljamo, da bo v primeru nesreče reševalna služba imela osnovno sled za nami.

Prihodnjič: Tudi nabiranje gob in vrčičkarstvo je rekreacija

dr. Pavla Jerina-Lah:

Moja pot k partizanom

Ob začetku vojne je dr. Pavla specializirala na kirurgijo v ljubljanski bolnišnici. Leta 1941 se je vključila v sodelovanje z Zdravniškim matičnim odborom OF. Še v istem letu je že obiskovala v spopadih ranjene prve partizane v Ložu, na Trebelnem pri Mokronogu, v Polhovem Gradcu. Italijani so jo večkrat zaprli. Takoj po italijanski kapitulaciji se je zgodilo!

V bolnišnici jo je iskala policija. Bila je v jedilnici pri kosilu, ko ji je strežnica, s katero prej nista veliko govorili, prišepnila: »Gospa doktor, iščejo vas.« Skoraj osorno ji je odgovorila: »Kaj ne morejo brez mene opraviti ene anestezije!« »Saj vas ne iščejo tako, ampak tako!« je vtrajala in s pogledom dopovedovala strežnico. Tedaj je razumela. Vrgla je belo haljo za ramen in se umaknila skozi zadnja vrata ter s ponarejeno dovolilnico krenila preko bloka na Viču iz Ljubljane. Važno je bilo, da se je policiji iz Ljubljane izmaknila prej, kot bi bili obveščeni stražarji na bloku, da jo iščejo.

Pripravil in zapisal:

ZGODOVINSKI KROŽEK OSNOVNE ŠOLE

»VALENTIN VODNIK«

Ljubljana

(mentorica: Marija Hren)

»Taka je bila moja pot k partizanom!« nam je pripovedovala dr. Pavla.

Posebni kurirji so me s skupino odpeljali od gostilne Žabar preko Ljubljane in Barja proti Igu. Od tam sem odšla v Ribnico. Delala sem v sprejemni bolnišnici, ko so me Nemci skupno z dr. Franjo in ranjenci zajeli na Travnji gori. Grozno je bilo, ko smo morali gledati pobijanje hudo ranjenih. Zajete borce Ljubljanske brigade in naju so odpeljali na Reko in v Trst. Na zaslanih sva vztrajno trdili, da sva bili prisilno mobilizirani. Peljali so naju v Ljubljano, a sva uspeli v Logatcu izstopiti. Tu sva potem dobili zvezo z OF v Ljubljani. Dr. Mirko Deržanec nama je poslal navodilo: »Čakajta!« Preskrbeli so nama ponarejene izkaznice in naju poslali na Primorsko. V Gorici sva v neki slovenski gostilni čakali dva dni, nato pa so naju mlade kurirke vodile na Lokve v štab 9. korpusa.

V štabu IX. korpusa sva dobili odlok, da odideva v nastajajoči partizanski bolnišnici. Dr. Franja je bila poslana na področje 31. divizije v okolico Cerkna, jaz pa sem ostala južneje na obronkih Trnovskega gozda na področju 30. divizije. Za novo leto 1944 sem že bila v postojanki A, kasnejši SVPB Pavla.

V postojanki sem dobila že nekaj ranjencev. Sreča je bila, da sem v Ljubljani opravljala specializacijo

kirurgiji, in da sem bila pogumna. Pogosto je bilo potrebno napraviti zahtevne operacije, kot odstranitev roke, noge, očesa. V bolnišnici sem bila običajno edini zdravnik. Imeli nismo rentgena, imela pa sem že toliko izkušenj, da sem po otipu vedela, kaj je treba narediti. Sprva smo imeli v bolnišnici velike težave, ker ni bilo srednjega medicinskega kadra. V Ljubljani so v bolnišnici bolnike negovali le nune, ne civilne medicinske sestre. Pri partizanih medicinskih sester ni bilo, več je prišlo zdravnikov.

Zelo dragocena je bila pomoč tistih fantov, ki so se v stari jugoslovanski in italijanski vojski izučili za bolničarje. A tudi teh je bilo malo. Ne bom pozabila, kako sem morala sprva za operacijo vse pripraviti sama, dati narkozo, pripraviti instrumente, operirati, po operaciji pa spet vse sama očistiti instrumente, pobrišati sledove krvi in gnoja po tleh. Zgodilo se je, da so fantje, ki so se javili, da mi bodo pomagali, padli v nezavest, ko je med operacijo tekla kri. V naši bolnišnici

nam je veliko pomagal italijanski bolničar Festa. Delal je na javki v Mrzli rupi. V sami bolnišnici sem počasi izučila za bolničarje ranjence, ki so okrevali in pokazali smisel za tako delo. Nekateri so svoje znanje za bolničarje pridobili v partizanskih bolničarskih tečajih. Zelo sta bila delavna in sposobna bolničarja Mirko in Stanko, pa bolničarki Fanči in Danica.

»Se koga od ranjenih posebnost spominjate?«

»Nepozaben je bil boj za življenje mlade bolničarke Marije Jurič, po zadnji nemški ofenzivi 1945. Pet dni je ležala pri nas in nihala med življenjem in smrtjo. Rane je imela močno inficirane. Penicilina, ki bi vnetje verjetno uspešno pozdravil pa nismo imeli. Umrla je na pragu svobode.«

»Kako je bilo ob nevarnosti?«

»Ranjencem za nevarnost nismo nikoli povedali. Če niso vedeli, da grozi nemška nevarnost, so bili mirnejši. Spravili smo jih v bunkerje. To je bilo težko delo. Toda že premik iz bolniške barake jim je dal vedeti, da je nekaj v zraku. Tedaj smo jim razdelili tudi obleko in orožje, kar smo sicer ob prihodu vsem odvzeli. Vsak od osebja pa je za primer evakuacije že vedel, kaj mora narediti, zato zapletov ni bilo.«

Amedeja Ličen

Vika Pongračič, 8. razred

IZ
ŽIVLJENJA
V SVPB –
PAVLA

Marija Simončič-Breda:

Bila sem perica

Zakaj ste ostali v SVPB Pavli... bilo je pozimi in komaj ste malo okrevali?

»Prosili so me, potrebovali so me. Prijela sem za vsako delo, predvsem pa sem bila perica. Približno dva meseca sem prala v Očkovski postojanki in potem v centralni postojanki A. Pranje je bilo nujno potrebno in v takratnih razmerah težko delo. V partizanskih enotah kot v vseh vojskah med drugo svetovno vojno so se razpasle uši, ki so prenašale nalezljive bolezni. V boju z ušmi je bilo potrebno obleko vsakega ranjenega borca, ki je prišel v postojanko, pripraviti, oprati. Odstraniti je bilo treba krvave madeže na obleki in jo primerno zašiti. Umazane krvave obveze, povoje, gazo smo večkrat oprali in potem spet uporabljali, preden smo jih odvrgli. Pranje sanitetnega materiala in razkuževanje ni bilo lahko. Vsak krvav povoj ali gazo smo najprej namočili v mrzlo vodo, nato menci, drgnili s krtačo, potem šele kuhali in izpirali v topli vodi. Krvavih madežev drugače nismo mogli očistiti. Pralnih praškov ni bilo, še mila je bilo malo. V ostri zimi 1944/45 je celodnevno pranje zahtevalo veliko napora. Predvsem nas je ze-

blo. S tovarišico Vido sva sprva prali na prostem, potem pa so zgradili posebno »pralnico«. Od mraza nas je zbadalo v prstih in po vsem telesu, revmatizem je počasi lezel v telo. Dobro, da sem bila mlada. Poseben problem je bilo sušenje perila pri nizkih zimskih temperaturah. Tanka gaza se je še posušila, perilo in debela vrhnja obleka pa je zmrzovala in zmrzovala. Perila tudi nismo smeli pri sušenju preveč vidno obešati zunaj barak. Konspiracija je bila prvo pravilo varnosti.«

Kateri so bili za vas najtežji trenutki?

»Aprilska hajka 1945. Vse naše ranjence smo poskrili v bunkerje. Po koleh smo jih nosili, ker je bil na mnogih mestih še led.«

In nepozabni trenutki?

»Bližanje pomladi in svobode. Po aprilski okupatorjevi hajki se je Mrzli rupa in vojskarski planoti, kjer pravijo, da zima traja tri najst mesecev na leto, hitreje bližala pomlad kot običajno. Drevje je štirinajst dni prej ozelenelo. Bukov gozd na severnih pobočjih Trnovskega gozda se je ob nastopu svobode že odel v mlado zelenje.«

Alenka Šventner, 8. razred

Ivan Cibic-Mirko:

Gradil sem SVPB Pavlo

Ob italijanski kapitulaciji sem s svojo enoto na letališču Miren pri Gorici zajel skupino italijanskih vojakov. Med njimi je bilo nekaj bolničarjev in zdravnik dr. A. Cicarelli. Tedaj je bilo na Primorskem malo naših partizanskih zdravnikov. Vodil jih je dr. Aleksander Gala-Peter. Zajetega dr. Cicarellija sem odpeljal na našo komando v Vipavo.

Pripravljen je bil pomagati našim ranjencem. Ostal je pri nas, vso vojno zdravil ranjene partizane in dobil partizansko ime dr. Anton (Antonio). Naučil se je lepo slovensko govoriti.

Tedaj še nisem vedel, da se bo na goriški fronti končalo moje vojaško udejstvovanje, in bom ves čas do osvoboditve imel opravka predvsem z ranjenci!

Na goriški fronti sem bil namreč ranjen v nogo. Z ostalimi ranjenci in bolnišnico sem se premikal v Lokavec, od tam pod Goljake in v idrijske grape. Nikoli ne bom pozabil dežja, mraza, ko smo tam ležali pod šotori do prvega snega. Ob nemški ofenzivi smo se pomaknili globlje k izviru Idrije in Bele. Zavečje smo dobili pri kmetih v Tršanovžu in Čekovniku.

Pred začetkom zime je štab 9. korpusa odredil, da je treba na Primorskem zgraditi bolnišnici za borce 30. in 31. divizije: eno v grapah med Čekovnikom in Mrzlo rupo, drugo severneje v bližini Cerkna in Novakova. Izgradnja prve barake južnega bloka bolnišnice na Idrijskem, ki je kasneje postala SVPB Pavla, je bila zaupana posebni skupini delavcev. Vodil jo je Jože Kenda. Nihče razen njega ni vedel, kam gre. V takratni gradbeni skupini smo bili tudi nekateri okrevani ranjenci (7–8), vseh nas je bilo 14.

Dne 6. decembra 1943 smo odšli približno tri ure hoda daleč od kmeta Tratnika v Čekovniku. Kenda je predel dobro poznal.

dr. Darinka Soban:

Skrb za ranjence v postojanki B

Dr. Darinka Soban nam je povedala, da je največ delala v Očkovski postojanki partizanske bolnišnice Pavle. V njej je bilo štirideset do petdeset laže ranjenih in dr. Pavla je prihajala, če ni bilo kaj posebnega, le dvakrat na teden. Čeprav je bila še študentka medicine, ji je dr. Pavla zaupala skrb za ranjence v postojanki B. Njen delovni dan »partizanske zdravnice« ni bil nikoli dolgočasen, vedno izpolnjen z delom.

»Primanjkovalo je bolničarjev, medicinskih sester nismo imeli, zato sem vsako noč približno tri ure dežurala. To se pravi, pazila na ranjence, jim dajala čaj in skrbela za ogenj. Zjutraj sem pomagala pri razdeljevanju skromnega zajtrka. Kruh so večkrat dobili samo težji ranjenci. Zajtrku je sledilo prevezovanje ran. Te so bile pogosto zelo grde, gnojne. Krogla je ob prestrelu vnesla v telo ranjenca koščke in nitke obleke, zato so se rane hitro inficirale. Antibiotikov nismo poznali, da bi preprečevali vnetja, le narava bolnika se je borila proti infekcijam. Prevezovanje je dolgo trajalo. Delati je bilo treba previdno. Po prevezovanju sem običajno v posebno knjigo vpisovala osebne podatke pacientov, diagnozo in način zdravljenja. V postojanki so bili lažji ranjenci, zato so se bolniki kar hitro menjavali. Če je bila poškodovana kost, smo naredili tudi mavčni ovoj. Dopolodne je bilo tako izpolnjeno z zdravniškim delom.

Popoldne je bilo delo nekoliko drugačno. Sanitetnega materiala je primanjkovalo, posebno sterilnega. Po kosilu sem pomagala prati, sterilizirala sem, zla-

Opuščeno kopišče – oglišče je izbral za kraj, kjer naj bi začela nastajati partizanska bolnišnica. Imeli smo le preprosto orodje, ročne žage in sekire. Podirali smo drevje, tesali hlode, ročno žagali deske iz hlodov. Spominjam se, da sem več dni rezal nekaj desak. Hudo je bilo zaradi preskrbe s hrano, nihče ni smel do nas. Mraz nas je pestil. Borno zavetje smo dobili v stari oglarski bajti. Vendar je delo le napredovalo. Baraka je počasi rasla. Gradili smo jo tri tedne in naredili 11 metrov dolgo brunarico. Pokrili smo jo s škodlami. Baraka je dobila ime postojanka A.

Pred koncem leta 1943 je postojanka že sprejela prve ranjence. Tedaj je v bolnišnico prišla tudi mlada zdravnica Pavla Jerina. Kasneje smo zgradili še več barak: postojanko B, Tinetovo postojanko, ki žal ni bila nikoli naseljena, novo postojanko A in postojanko Delta. V okviru SVPB Pavla sta spadali tudi okrevališči Vrše in Jagrešče.

V bolnišnici sem bil torej graditelj, potem sem postal bolničar.

Roman Pirš, 7. 1. razred

gala na novo vse uporabljene, a oprane obveze in gaze. Prijela sem za vsako delo, posebno bolničarsko. Za sterilni material so nam domiselni borci s Tolminskega med okrevanjem iz vrbja spletli posebne domiselne koške.

Zvečer po skromni večerji smo se pogovarjali, peli, včasih tudi ob spremeljavi harmonike. Barako nam je ogrevala posebna peč iz bencinskega soda. Skozi izrezano kvadratasto odprtino je ta »peč« dajala tudi medlo svetlobo vsej sobi. Ob njej smo brali tudi Partizanski dnevnik, ki so ga tiskali v tiskarni Slovenije v bližini. Tedaj nismo vedeli, kje ga tiskajo. Petrolejko smo uporabljali le za nujna opravila.

Negovanje in zdravljenje ranjencev je bilo zame odgovorno delo. Nisem imela še veliko medicinskih izkušenj. Mnoge bolezni in njihove znake sem poznala samo iz knjig. Teh pa v postojanki ni bilo. Kako sem si včasih zaželela imeti pri roki knjigo s popisom bolezni! Točno sem vedela, kje v knjigi je zapisano to, kar bi želela preveriti, pa sem se morala znajti brez nje. Posvetovala sem se samo z dr. Pavlo. Tak je bil običajni delavnik.

Življenje v bolnišnici in s tem moje delo se je nekoliko spremenilo le, ko so nam z bližnje javke javili, da so Nemci v bližini Mrzle rupe. Tedaj je bila zapovedana stroga tišina. Prenehali smo kuriti, da dim ne bi opozoril sovražnika, da je življenje v gozdu. Ob večji neposredni nevarnosti je za ranjence in nas sledila težka evakuacija v bunkerje.«

Tadeja Majerle, 8. razred

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG

»Ko te bomo potrebovali, te bomo poklicali!«

Kakorkoli obrneš, spoznanje je vselej enako: vijugaste so človeške poti, samosvoje in nikoli enake. Obračaš, življenje obrne. Misel naravnava hotenje, življenje si krči pot. Ne vselej lahko. A kar je pridobljeno z lahkoto, ni spoštovano. Kmet z vsem srcem ljubi krčevino, ki jo je s trmo in garanjem izpulil gozdu.

Jaka Štefančič, konjiški predsednik občinskega odbora ZZB NOV, nekdanji šolski ravnatelj, pevovodja in partizan, je dolgo, včasih kar nekam predolgo, krčil življenja trdovratno goščavo. In vendarle ne tako dolgo, da bi ga zlomilo. Sivi lasje in globoko zarezane brazde so le del tega. Spomin morda. Sled boja. In spet srce: bolno, nepokorno. Marsičemu se je treba odpovedati. Toda ne petju! Ne dvema pevskima zboroma, ki ju vodi s trdno roko, z zanesljivo taktirko, z ljubeznijo do vsega, kar zveni slovensko, kar preveč otožno včasih.

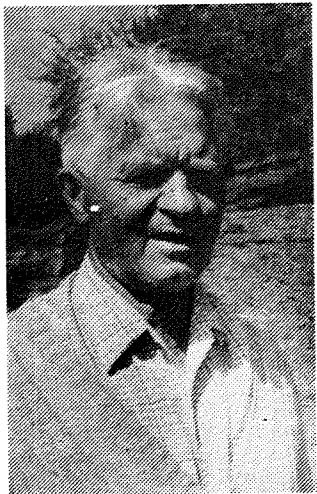
Petje, petje! Kako bi brez njega. Brez not?! Le kako bi prenesel vse, kar se je dogajalo od 1927. leta, ko je zapustil učilnice mariborskega učiteljskega in se podal na šolniško odisejajo. Bi res zmogel obvladovati vse, kar se je dogajalo na Kebelju, Gorenju, Skomarju, kjer je včasih živel in pel ljudski pevec in pesnik Jurij Vodovnik, ki mu gotovo ni bil tuj, Rakovcu, Prihovi, kjer ga je zatekla druga svetovna vojna, Moščančih pri Murski Soboti, v Ovčjah pri Kočevju, kamor so ga vtaknili zaradi neke politične nerodnosti (na Skomarjih ni »prav« volil, pa se je zaradi tega moral podati na Kočevsko, v nemško šolo, na prevzgojo) in naposled v Slovenskih Konjicah? Težko. Nečesa je vendarle bilo treba, nečesa kot sol in poper, da človek vzdrži, preživi, ne klone. Tisto je bilo petje in zavest, da ga nihče ne bo nikoli prepričal, da njegova pot ni prava, in da je dobro ljubiti narod in domačo besedo.

Tudi na cesto so ga postavili. Brez razlage. V Prihovi. Nemci. Leta 1941.

»Odšel sem na Skomarje, na ženin dom. Že prej sem imel zveze s partizani, in ko sem zgoraj v Vodovnikovem kraljestvu

kmetoval, so mi rekli: Ko te bomo potrebovali, te bomo poklicali! Toda tisti so kmalu padli. Čakal sem in ne dočakal, in ko je prišla na Štajersko 14. udarna divizija, sem odšel. V 13. brigadi mi je nekoč komandant dejal: Ti, bi šel po razstrelivo (ni dejal: moraš!). Bi, sem odgovoril. Bili smo na Konjiški gori, razstrelivo pa zakopano nekje pod Pohorjem. Ko smo se vračali, sem zvedel, da je komandant padel. To so bili trenutki...«

Pravzaprav nič ni težko. Vse je odvisno od časa, kraja in razmer. Navsezadnje, tudi otroci so dinamiti. Previdno jih je treba obračati, z rokavicami ravnati z njimi. Ljubezni je vedno premalo. Nikoli ne veš, kdaj se vnamejo, zagore, zasovražijo in ti se tolčeš po glavi, jadikuješ, kje si ga položil, zakaj.

»To je testo. V dobrem in slabem, Je pač tako, da smo določeni za oblikovalce, da gnetemo. Navsezadnje, od koga pa je odvisno, kakšni so naši mladi, če ne od nas. Tudi, kako gledajo na naš čas, ki je bolj kot kdajkoli njih. Na vse, kar smo zgradili z najtrpkejšo vseh bitk. Zdi se mi, zdaj ko sem v pokoju, da posvečamo premalo pozornosti pouku polpretekle zgodovine, narodnoosvobodilnemu boju. Kjer so učitelji nekdanji borci, šegre. Premlačno je vse skupaj, preplitvo, da bi bilo zanimivo. Neprožni smo: imamo mar muzeje in druge specializirane ustanove in spominske objekte res le za posameznike, za ožje kroge? Bi bilo odveč peljati mladino v muzej? Mnogo neizkoriščenih možnosti imamo

za nazoren pouk, in navsezadnje premalo spoštujemo zgodovino. To bi moralo živeti v nas. Kruh in voda, zrak bi moralo biti to.«

Ni v šoli in je vendarle v njej. Družina je zbornica v malem. Dva otroka sta pedagoška delavca. Nemalokrat se vnamejo hude razprave o poteh in križpoteh slovenskega šolstva. Jaka je odkrit, dobrodušen, pa vendarle zna postaviti stvari na ostrino noža.

Veliko razpravljamo o šolstvu. To Štefančič dobro ve. To navsezadnje diha. In razmišlja: novosti, ki jih uvajamo, so premalo preizkušene. Nima morda prevelikih načrtov o celodnevni šoli? Ali ne precenjujemo svojih zmožnosti? Vprašanja. Tudi z njimi je z vsem srcem na strani novosti, pa kakršne že so. Rad je stvaren. Sicer pa, navajeni smo, da gremo z glavo skozi zid. To smo dokazali. Težko je bilo, šlo pa je. Poizkusiti velja. Treznost, za vsako ceno treznost. Eksperimentiranje je draga stvar.

Štefančič s svojo mirnostjo, dejal bi dobrodušno hladnostjo, kar nekakšno vdanostjo, ki v hipu izgine, ko visoko dvigne obrvi, prepriča. Bržkone je tega navajen. Ne, da ga poslušajo, da mu verjamejo.

Tisto s srcem mu ne da miru. Naj bi izpregel? Moral bi, neodločno zatrjuje sam sebi in ve, da mnogo besed izgine v venter. Pevovodij ni. V to stroko, za vraga, bi morali usmerjati že na pedagoški gimnaziji in potem naprej na akademiji. Seminarji, enodnevni, so, toda to je premalo. Odločno premalo. Slovenci smo že od nekdaj sloveli kot ljudstvo dobrih pevcev. Amaterjem manjka sistematičnega študija. Ni prav, da jih puščamo brez povodca. Navade naroda je treba ohranjati. Tudi tako se krepki zavest.

Vajeti borčevske organizacije v Slovenskih Konjicah so v dobrih rokah. Vsako jutro Jaka zavije izza gornjega trga po glavni ulici do avtobusne postaje, kjer se ustavi. Tam je njegov urad: občinski odbor ZZB NOV. Pregleda pošto in se zato pi v gradivo.

Milenko Strašek

Enakopravnost tudi pri obrambi domovine

Poudariti je treba, da se dekleta danes odločajo tudi za fakulteto za splošno ljudsko obrambo ali za takšne smeri, ki so vpeljane na fakultetah po vsej državi. Ne bi pa mogli biti zadovoljni s številom vpisanih študentk na takih fakultetah. Na smer splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite v Zagrebu je vpisanih samo 16 mladink, na fakulteti za splošno ljudsko obrambo v Beogradu pa je od skupno 1000 študentov samo 117 deklet. Od tod tudi potreba po široki družbenopolitični akciji, da bi se na te fakultete in smeri vpisalo čimveč mladink. Šolanje deklet na teh fakultetah je velikanskega pomena za uresničevanje koncepcije splošne ljudske obrambe v celoti, posebno pa za sodelovanje mladink in žensk pri obrambnih pripravah.

KOMUNIST - 7. septembra 1979

Dva »ne«

Ena izmed nedavnih anket v nekih šolah za rezervne oficirje bi bila lahko zelo zanimiva tudi za organizacijo zveze komunistov. Dva podatka iz ankete zasluži posebno pozornost. Na vprašanje »ste na svojo željo prišli v šolo rezervnih oficirjev«, je del gojencev odgovoril »ne« in na vprašanje »če so člani zveze komunistov«, je skoraj polovica vprašanih dala negativen odgovor; bili so tudi posamezniki, ki so izjavili, da ne žele biti komunisti.

V komentarju na te podatke, objavljenem v listu Narodna armija, lahko med drugimi preberemo: »Vse tako kaže, da v izbiri kandidatov za šole rezervnih oficirjev ni vse v najboljšem redu. Medtem ko so na eni strani mnogi mladi ljudje med katerimi je veliko število članov zveze komunistov, ki žele postati rezervni oficirji, odbiti z obrazložitvijo, da je kvota izpolnjena, se v šole rezervnih oficirjev pošilja tudi takšne, ki tega ne žele. To, da izbor kandidatov opravljajo občinski organi za ljudsko obrambo, ne zmanjšuje odgovornosti armade. Vpliv članov komand in komitejev zveze komunistov v armadi na selekcijo, je lahko in mora biti mnogo večji kot doslej. To ni težko zagotoviti, saj vemo, da je sodelovanje občin in garnizij zelo živahno, posebno pri rekrutiranju v vojsko.«

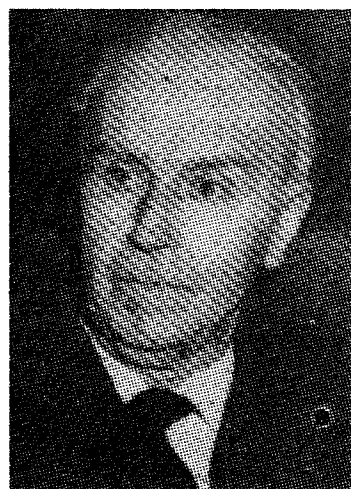
NIN - 9. septembra 1979

Povsod je lepo, a doma je najlepše

Igor Pretnar, 7. razred (Berlin, NDR) piše:

— Sedaj, ko živim v tujini, mi pomenijo »domovino« tudi vsi moji prijatelji in njihova pisma. Ko pridem domov na počitnice, sem zelo srečen. Rad imam naše ljudi, ki so ljubeznivi in gostoljubni. Rad imam ulice Ljubljane. Rad se vračam tudi v šolo med sošolce in profesorje, ki mi povedo vse novice. Vse to sedaj, ko živim na tujem, zelo cenim, in priznam, zelo pogrešam. Sedaj tudi vem, zakaj se vsi Jugoslavlani radi vračajo domov. Vsi zelo ljubimo svojo domovino. In res je tako, kot pravi pregovor: »Povsod je lepo, a doma je najlepše!« Vsi vemo, da nam je naša domovina, svobodna in neuvrščena Jugoslavija, vedno in povsod v ponos. V taki domovini vsi radi živimo.

NAŠ DELAVEC - 1. september 1979

Vidoe Smilevski

Sožalje predsednika Tita ob smrti Vidoe Smilevskega

V soboto okrog 18. ure je v Skopju nepričakovano umrl tovariš Vidoe Smilevski, predsednik predsedstva socialistične republike Makedonije in član predsedstva centralnega komiteja ZK Makedonije, narodni heroj Jugoslavije ter ugledni revolucionar in voditelj, ki je vse svoje življenje posvetil revoluciji in socialistični graditvi naše države.

Predsednik republike Josip Broz Tito je Veri Smilevski, ženi pokojnega predsednika predsedstva SR Makedonije Vidoe Smilevskega, poslal naslednjo sožalno brzojavko:

»Globoko me je pretresla novica o nenadni smrti vašega moža, tovariša Vidoe Smilevskega, našega velikega revolucionarja in voditelja, ki je vse svoje življenje posvetil ciljem naše revolucije, graditvi našega socialističnega samoupravnega sistema in krepitvi naše skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti.

V svoji revolucionarni dejavnosti se je tovariš Vidoe Smilevski, narodni heroj Jugoslavije in junak socialističnega dela, zmeraj odlikoval z doslednostjo, načelnostjo in odrekanjem pri izvrševanju najbolj odgovornih nalog, ki sta mu jih zaupala naša partija in socialistična skupnost. Njegova smrt je nenadomestljiva izguba za vas in vašo družino, za naš delavski razred in zvezo komunistov.

Prosimo vas, da sprejmete v svoji neizmerni boli izraze mojega najglobljega sožalja.«

Ob smrti predsednika predsedstva SR Makedonije so predsedstvu SR Makedonije, centralnemu komiteju ZK Makedonije, sobranju SR Makedonije, IS sobranja SR Makedonije in republiški konferenci SZDL Makedonije, poslali izraze sožalja predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj, član predsedstva SFRJ Sergej Kraigher in članica sveta federacije Lidija Sentjurc, predsednik centralnega komiteja ZK Slovenije France Popit, predsednik skupščine SR Slovenije Milan Kučan, predsednik IS skupščine SR Slovenije dr. Anton Vratuša in predsednik republiške konference SZDL Slovenije Mitja Ribičič.

DELO - 10. septembra 1979

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG